

Luk **Zisasiyet yaŋaŋ Lugaŋ meluwaŋ** **mge**

Luk ikŋaŋgat yaŋaŋ penaŋ kapigok. Egaŋ Zisasiyet nempaŋane ekŋengat tuŋguwinangatanŋ yek. Naman ek kegogak am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ yaŋgut egaŋ buŋam zapat kapi meluwaŋ mge. Ma Luk ek kegogak an dokta mamtan (Kolosi 4:14) ma an nânâŋaŋ temaŋ Gilis amgalen zet mninge keyepmti buŋam zapat kapi weyaŋti Zisasiyaŋ sokbem mamkwati gakiyet keyet buŋamaŋ weyaŋ kuye. Egaŋ kegogak Pâl mukulem mti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kapi timti timet timkot mbun.

Lugaŋ buŋam zapat kapi an kwepgat kumsaye. An ke kwitnaŋ Tiopilas. An ikŋaŋ kapiyegak kwitnaŋ ewe nempa ekŋengalen muluwinangalen papia keyet keŋan tazin. Kogogapmti am Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋaŋ mulupmaŋ mamiwaŋ zeiwen Lukgaŋegak Nem-bayelen Muluwin ke kogogak kuye. Zet zapat an kwepgat kuye yaŋgut zet keŋaŋ tazin keyaŋ an kwepgalen zapatnok ku ekbak. Zet zapat keŋaŋ tazin keyaŋ nin sambe ŋep ndamukulem msâpm. Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ an tuk ekŋenmak Lugaŋ kuwienanŋ belak etaŋ ku kuwien. Ekŋenaŋ yaŋaŋmak nâmtati kuwien. Zet sepem kwepnok kuwienanŋgut an maŋge ikŋak ikŋakgat nâmti kuwien. Kegogapmti Lu-

gan am manje Zuda manjeen ku sokbembenan ekngat Zisasi nâmkipepenin mamti zet notnan eknenan manzemmaipnok keyet wetekume zeye. Lugañ Zisasiyet kwitnan Angat Nemunan kuye ma iknanegak Zisasiyan mulup notnan am eknenmagen mge keyet zetnan omba kuye: Animbi yomton eknenmak meu nini ma am kwep kwepgalen mkaen mot indige ma am kwep kwepget nâmtiknan mindeye. Egan kogogak Emetak Tenngat mulupmangot yanang zemâtâge. Zet kapi egalen bunam zapalen etan tazinan makuwek.

Zet noteknan teman kapigogan Lukgalen bunam zapat kenan talip:

1:1-4 Zet katnan bemzenzeyelen zet

1:5-2:52 Zisasimak Zânmak sokbembenitdangalen busup zet zenzenang

3:1-4:13 Zisasiyan ammagen mulup msâgât weyayan mulup mge

4:14-9:9 Zisasiyan Galili msalen an kwep kwep mukulem mimindeye

9:10-11:54 Zisasiyan iknangot yanang msokbemti nemanane mulup zet indaye

12:1-19:27 Zisasiyan amgalen mama mimi bekanangot zet kutuk mti zemâtâtât zet omba keyet paleset bemzeye

19:28-24:53 Zisasiyan ningapmti gakimti wat kululunen mowage

Lugañ Zisasiyelen zapat pembenan Tiopilasiyet zapat meluwan kumsaye

¹⁻² O amobotnan Tiopilas, am notnan eknenan Kilais engan msalen manje keyet zet

zapatnaŋ ke mulup windenaŋbenj mti meluwan mme nin ekbenn. Mti ekŋenaŋ zet zapat dolakŋaŋgalen an ekŋen yaŋbembeŋaŋ baenen Zisas ikŋaŋmak sokŋan mamti zikalinan weyaŋ eknâmâtâtmkwabien an ekŋen keyaŋ meluwan ke mbien. ³ Âpme neŋ kegogak kukŋaŋgat penaŋ kwileki notnaŋ sokbemkwage keyet papia sambe makumti nâmâtâti amobotnaŋ Tiopilas gâgât neŋ Zisasiyelen zet zapat ekdelaŋ zewann keyet katanŋ kapi kabemti meluwan kuyap. ⁴ Ma neŋ meluwan kungama geŋ zet zapat mŋaŋgaŋaŋ ke zet zapat penaŋ kogok nâmâtâbanik.

Zânaŋ sokbembeŋaŋgalen zet zapat

⁵ Âpme an kwitnaŋ Elolaŋ Zuda msalen amobotnaŋ mame kan keyet sâpe sâpe bumbu an ŋen maŋge egat kwitnaŋ Zekalayasi ek Abiyayelen mulup mimi katnanengatnaŋ mamtan. Imbiŋaŋ kwitnaŋ Elisabet ek kegogak sâpe sâpe bumbu an Alongat sipbutnaŋ. ⁶ Egelan Kawawaŋgat zimosetnan mama mimiŋit dolakŋaŋ kwetetepmaŋ mamkwati Amobotnaŋ Kawawaŋgalen zet ma zii zetnaŋ maŋgawepum mâti mambun. ⁷ Ma Elisabet ek imbi tipkatik keyepm egelan nembapiŋ mamkwatneti an imbi ilip bewun.

⁸ Âpme kan ŋengat Zekalayasiyaŋ sâpe sâpe bumbu mulupmanen Kawawaŋgalen sesewat mka temanen mge. Egaŋ mulup ke kan katanŋ mamtan keyet katnaŋ mge. ⁹ Sâpe sâpe bumbu an ilinaŋgalen selin sepem mama mimiŋin ek ombemti zempeme Kawawaŋgalen sesewat mka

teman kambe sesikñanmak dolakñan Amobotnanğalen zikatnan busât mowege. ¹⁰ Eğan moti kambe sesikñanmak dolakñan tabume Zuda am ekñenan zupman ondek tati Kawawañgat dundundu mulup tapmambien. ¹¹ Eğan kekok tapmnepepe Kawawañgalen enseliyan sokbemti kambe sesikñan bumbu sisak ganzenan bet penaset kotage. ¹² Ke kotapme Zakaliasiyan ekti palapemti weñan mepepe kiñgaga. ¹³ Kegok mme enseliyan ekti pigok dunduye, “Zakalias, geñ kiñgagapiñ. Kawawañan dundundunjit nâyeyepmti imbindi Elisabelan namba keñmak tati namba ambepme egat kwitnan Zân kuwanik. ¹⁴ Kegok sokbeme keñdan oloñen nâwanik ma am sambe ekñenan sokbembenañgat nâmtikñan mpewep. ¹⁵ Eğan Amobotnan Kawawañgat zikatnan an temañ mambe. Mti eğan wain ma tu katikñan notnan ku nimbe. Eğan manañgat keñanenak taweme Emetak Tenan ekmak tabe. ¹⁶ Ma Israeal am sambe yomengatnan keñin mgilik zemindeme Amobotnan Kawawañin sesewatpewep. ¹⁷ Âpme golan zenze an itnanan kwitnan İlaiza ekmagen Kawawañgalen Emetak Tenğalen winde wemsaye sepem kekok Zânmagen wemsame zet zapat dolakñan zenze an bemti mambe. Eğan mulup mbeen kapigok: eğan bipnamba ekñen yominangatnan keñit mgilik zeme kwep tusum tabalup. Ma am keñin katikñanmak ekñen Zânan weyañindeme an teñ ekñengalen nânâyek kandanen wakbemti ekñenan Amobotnanğat Zânan zeme katan weyañti tabep.”

¹⁸ Enseliyan kekok zeme nâmti Zakaliasiyan zet

kapigok gilik zem saye, “Imbinmak nit an imbi ilip penañ keyepm gâlen zet ke nâma ñep penañ ku bein.”

¹⁹ Kegok zeyeyepmti enseliyañ pigok dunduye, “Nânik, neñ kwitn Gabiel. Neñ Kawawañgat zikatnan matalawañ ikñañ zemneme toti zapat pembenañ kapi ñingoyap ²⁰ keyañgut zetn ku nâmkñañpenik keyet dopmañ geñ kopa bemti zetpiñ manepemane zet ñingoyap kapiyañ penañmak sokbewe. Bam nâlen zetn penañañ sokbeme ekbanik.” Enseliyañ kekok zeye.

²¹ Kan tuñgupmañ keyet Zakaliasiyañ Kawawañgalen sesewat mka temanen kwisiñ penañ tapme an imbi ekñañañ egat damuñ kwisiñ penañ tati, “Zigok tapm,” zemti yayañ igagen mbien. ²² Kegok tapmnepeme bam ekñañmagen toti zet diindosâgât olapme ekñañañ pigok nâmatâbien ek sesewat mka temanen, “Kuleki ñen mamanamañañ sokbemsap.” Ma egañ belañ sesepmañ etañ mimindaye, zet zigoset zenak.

²³ Zakaliasiyañ kekok ke tapmnepeme kasup mulup kan delañ zeme mkañañ gilik zem mege.

²⁴ Âpme bamgat imbiñañ Elisabelañ namba keñmak tati mkañañ etañ tatnepeme eyoña 5 zeye. ²⁵ Delañ zeme pigok zeye, “Neñ nem-bapiñ mambanañ Kawawañañ kan kapiyet namukulem mnein keyepm am sambeyet zikalinan sakambuk ku msap.”

Ensel Gabieliyañ Zisasiyet busup zet Malia zem-sokbemsaye

²⁶ Elisabelan nempa kenmak tapme eyonğanan 6 beme Kawawanğan ensel Gabiel zempeme Galili msalen Nasalet mkaen mege. ²⁷ Mka keyet kenan imbi nembip nən manje kwitnan Malia ekmagen busup zet nən mmege. Ek ke an nən kwitnan Zosep amobotnan Dewitgat inşoknan egat imbi zapatnan zempepenan. ²⁸ Enseliyan Maliamagen sokbemsanti zeye, “Ai, nânik, keş sewaknan geşmagen wesemin. Kawawan Amobotnanan geşmak tazin ma eğan gâgât nâmtiknan mgain.”

²⁹ Enseliyan zet kekok zeme kenanan nâmkwindemti pigok nâye, “Kwilekiyet zet nuknan kabon kapi dinoin?”

³⁰ Kekok otnâme enseliyan pigok dunduye, “Malia, geş ku kişat! Kawawanğan nâmtiknan mgain. ³¹ Nânik, geş kambakmak tati nempa an ambeti kwitnan Zisas kuwanik. ³² Eğan Amobotnanan penan mambe. Amnan egat, ‘Amobotnan Temaş Penanğat Nemunan,’ zewep. Amobotnan Kawawanğan soknan Dewitgat munduman zempeme tabe. ³³ Âpme eğan Zekopgat alikşane ekşen Zuda am ekşenmagen Amobotnan be-mti damuş mulup mimişanan delan zenzepiş mmobe.”

³⁴ Kekok zeme Maliayan ensel kapigok yaşkwesiye, “Neş apmpiş mayapğapmti zet zenik keyet penanğan zigoset sokbewe?”

³⁵ Kekok zeme enseliyan zetnan pigok gilik zemsaye, “Kawawanğalen Emetak Teşan gâgât keşdan menok msokbeme nempa kambakmak tapmane Kawawanğan zewe, ‘Nempa ke nâlen Nemun Penan.’ Kekok zeme Nempa ambebanik

ke Tenj Tonjañ mambe. ³⁶ Keyepmti kapigok zema nâmbak. Imbi nodi Elisabet ek imbi iliwan namba kambakmak tapme eyonjañ 6 bein. Egat, 'Imbi tipkatik,' manzeiwanjut ekmagen kekok sokbein. ³⁷ Keyepmti Kawawañan kwileki ñen msât mnagen ku mim alenak egañ ñep mnak."

³⁸ Kegok zeme Maliayan pigok dunduye, "Neñ Amobotnanñalen mulup imbi namba keyepmti zet zenik keyañ neñmagen ñep sokbemnasemin." Kegok zeme enseliyan penti mege.

Maliayan Elisabet eksât mege

³⁹ Enseliyan mepme kan teepman ku beme Maliayan sakwep penañ milawatnanñ omakumbe akumbe mti Zudia msat kalañan mka ñen tageen ke memoge. ⁴⁰ Mot patañ penti Zakaliasiyelen mkaen moti imbiñan Elisabet ekti zem oloñen mpeye. ⁴¹ Zem oloñen mpeme tatnânepeme keyegak kambakñanen namba okaganñ titokñan mge. Âpme Emetak Tenjañ Elisabetgat keñan tot bemisige. ⁴² Âpme Elisabelañ olimti Maliayet zeye, "Kawawañan imbi ñenan namba kapi ambebegalen ku ombemp-eye. Egañ gâgât nâme mobotnanñ penañ beme geñ gaombem geye. Keyepmti am ekñenanñ gâlen namba ke egat nâme mobotnanñ penañ beme ek sesewatpewep. ⁴³ Geñ Amobotnanñ ambebaniganñ Kawawañan zeme geñ neñmagen kodik keyepm oloñen miap. ⁴⁴ Zem oloñen mne-mané nâma keyegak keññanen namba okaganñ endilipenti oloñen mme nâyap. ⁴⁵ Geñmagen Kawawañan menok mme sokbembeyet zeyeen nâmkinpewanangapmti geñ imbi oloñen tonj."

Maliayan Kawawangat sesewat silik kuye

46-49 Âpme Maliayan silik kapigok kuye,

“Kawawan egan mulup imbi nembayan tototnan penan neŋ mmotneme neŋ sesewatpemi keŋnan oloŋen penaŋ nâmpema am sambeyan nâgât nâmneme neŋ imbi oloŋentonŋ bemobe. Ma Kawawan ek An Winde Toŋ keyepmi menok kapi neŋmagen min. Ek kwitnanŋ An Teŋ Toŋ. Eganŋ yomengatnanŋ mkwatnein. ⁵⁰ Âpme am keŋin Kawawangat nâme mobotnanŋ mambein ekŋen ilin ma alikŋaŋine ekŋenmagen aŋgalaŋ gogotnanŋaŋ wemti wemobe. ⁵¹ Kawawan ek windenaŋ igagen wemsain keyepm am notnanŋ nânâŋinaŋgat nâme mobotnanŋ mambein ekŋen nânâŋin makume tozin. ⁵² Egan amobotnanŋ notnanŋ ilinaŋgat nâme mobotnanŋ penaŋ mambein ekŋen munduminangatnanŋ zemindeme keiŋan mamtotindein, yaŋgut am ilinaŋgat nâme tototnanŋ penaŋ mambein ekŋen mmot indeye. ⁵³ Eganŋ ola olat palen mamaip ekŋen indamukulem mimindein. Ma polak polak maip ekŋen ku maindamukulem mimindein. ⁵⁴ Eganŋ yeŋsokŋne ekŋenmak zetik mimindaye ke katikŋaŋ bein. Keyet penaŋaŋ Israeŋ amŋane ekŋen indamukulem min. ⁵⁵ Ke aŋgalaŋ gogotnanŋgat penaŋaŋ Abalaam ma egat alikŋane sambe ekŋenmagen wemoti weweyelen nâmâtâti kegok zikat sasaŋaŋ.”

Silik kogok kuye. ⁵⁶ Maliayan eyonğa tuk mee kekok Elisabetmak tapmâti mkanan gilik ze koge.

Zânan sokbeye keyelen zet zapat

⁵⁷ Âpme Elisabet nemba ambebegalen kanan kopme nemba okak an sokbeye. ⁵⁸ Kegok sokbeme am notnan soknan ke mambien eknenan keyet zapatnan nâmti ekmagen koti Amobotnanğalen anğalan gogotgat penanan ekmagen sokbeye keyet olim sesewatsawien.

⁵⁹ Keyet palanan kasup mulup mimi 7 delan zeme 8gat eknenan nemba okak keyet seknan butnan Kawawanğalen pilin antumpemti kwitnan bipmangat opnan Zakalias kusâğât zewien. ⁶⁰ Kegok zeme mamanan zemkulumindemti zeye, “Eknen, ke yek; kwitnan Zân kusenup.” ⁶¹ Mamanan kekok zeme eknenan kapigok zewien “An nodinemagen kwit kebon nen ku matazin!”

⁶² Kegok zemti zet mmot mtot mti bipman an kopa beyeyepm belan sesepman msamti yanqwesiwien, “Kwitnan kwi kukuyelen nânik?” ⁶³ Yanqwesime eğan meluwan mimimak papiamak meluwan kukuyet belan sesepman mme mkot same eğan, “Kwitnan Zân,” kekok meluwan mme ekbien. Ekti eknenan keyet nâmtemtem igagen mbien. ⁶⁴ Kegok mme keyegak Zakalias nambalaman gilik zeme zetnan zemti Kawawan sesewatpeye. ⁶⁵ Âpme an notnan soknan soknan mambien eknenan zet zapat ke nâme igagen

penañ beye. Ma zet timet timkot mmet-nepeme Zudia msat kalañan zelañ memot sambelenge. ⁶⁶ Âpme Amobotnañ namba ke ektikñañ mpeyepmti an imbi notnañ zapat ke nâme igagen penañ beme pigok zewien, “Anemba keboñan sememti bangat amobotnañ temañ bewe.”

Zekalayasiyañ Kawawañgat sesewage

⁶⁷ Âpme Zângat bipmañ Zakalias ek Emetak Teñañ keñanen bemisikme kwitnañ kwitnañ bam sokbewe keyet golañ zenze anañ zenzenañnok zet kapi zeye,

⁶⁸ “Israël am, nin Amobotnañ Kawawañ sesewatpene! Ikñañ amñañe ninmagen koti walelelengatnan ndatin. ⁶⁹⁻⁷⁰ Itnañan golañ zenze an teñ ekñañan busup zet zewienen kelak kapi sokbemkawañ bein. Ke kapigok zewien, ‘Mulup anañ Dewitgat alikñañe nin walelelengatnañ ndatitiyelen Amobotnañ awindenañben ñen mmonzemndain. ⁷¹ Ma ekñañan kasa mimindawien ekñengalen windeengatnañ ndamukulem mbe.’ ⁷² Kawawañan yeñsokñneyet kapigok diindoye, ‘Neñ angalañ gogot mimindewap. Ke tususu zet inmak mimiñañ keyet otnâmti kekok mbap.’ ⁷³⁻⁷⁴ Egañ ningat sokñ Abalaamgat kapigok zemkatik beye, ‘Neñ kasañine ekñengat belinañgatnañ indamukulem mimindema in nâmtalasimti neñ sesewatnewep. ⁷⁵ Keyet in nâgât zimosetnnan kwetetepmañ ma keñinañ teñ mamti zezapatn mmamkwatneti

gakime delan zewe.’ ⁷⁶ Âpme nemun, gâgât amnan, ‘Kawawan Teman penanğalen golan zenze an,’ zewep. Geŋ Amobotnanan ammagen kokogalen kuknanğat setnan weyeyan mulup mti keyet zezapatnan diindowanik. ⁷⁷ Mti amnane pigok diindowanik, ‘Kawawanan yomin katikpenti walelelengatnan indatisâpm.’ ⁷⁸ Âpme kasuwan msat mme mambusatnan mambeinok keyet katan Kawawanan an nŋen zempeme koti ndamukulem mti tambusosogengatnan mbusatnan bemndemti iknanmagen timkwatndewe. Ke Kawawanğalen anğalan gogot ma keŋ sewaknanğapmti kekok mimndewe. ⁷⁹ Ma busatnan keyan nin am tambusosok katiknanen matatnup nin mbusatnan bemndeme busatnanen kwati keŋ sewaknanğalen set aiikğalen sokbeme meti aikbanup.”

Egan kekok zeye.

⁸⁰ Âpme anemba ek seknan ma nânânan Kawawanmagen kekokak semen katik beye. Kekok mti msat tunğupman mepmanepeme Kawawanğalen mulup mimiyelele kanan sokbeme Israeel am eknenmagen koti sokbemkawan bemindeye.

2

*Zisas sokbeyeyelen zezapat
(Matiyu 1:18-25; 2:1; Zân 1:14)*

¹ Âpme kan keyet Loma msatgalen amobotnañ temañ kwitnañ Ogastas egalen zemkatik bembe ñen kapigok zemkatik beye, “Am msat katan nâlen zemâtâtâtgat katnanen maip ekñen kwilin makumti papiaen mkatikñañ beseip.” ² (Âpme an kwitnañ Kwilinas ek Silia plowins amobotnañ temañ tati kan keyet mulup nembajane zemindeme am kwilin makuku mulup ke egañ kukñañgat yañbemti mge.) ³ Kegok sokbeme am sambe ekñenañ mkañin ñotakñanen katan kwilin besâgât mepmâbien.

⁴ Mepmâpme Zosep egañ Galili msalen Nasalet mkaen mangeyañ pemti Zudia msalen Beteleem mkaen amobotnañ Dewit egañ sokbeyeen mkañañ ñotakñan ke kwitnañ bembeyelen mege. Ek amobotnañ Dewitgat alikñañgapmti ke mege. ⁵ Egañ imbi zapatnañ Malia tetimti ilizuzut kwilit amobotnañgalen papiaen besât mebun. Ke Malia namba keñmak tetime mebun. ⁶ Beteleem ke met tatnepemalu Malia okak sokbembeyelen kanañ bududuk beye. ⁷ Kegok sokbeme am sambeyañ amkupgalen mka ke bemisikti tabien keyepm Maliayañ bulmakau mkañan nemuñañ yu ambeti sañgumañ sumuñti peme bulmakau batinañ towenje.

Sipsip damuñ an ekñenmagen enseliyañ sokbeye

⁸ Âpme msat keyegak sipsip damuñ ekñenañ tambuyet msat tungupman kwan tageen sipsiwin ekdamuñ mbien. ⁹ Mti tatnepeme Amobotnañgalen ensel ñenañ ekñenmagen sokbemindame busatnañ mbusatnañ

bemindeme omba penañ kingati sebelañ diñdin mbien. ¹⁰ Kegok mbien yangut ensel egañ kapigok diindoye, “An ekñen, in ku kingalit! Neñ zapat dolakñañ ñen diindosâgât kolap. Keyet penañañ an imbi sambe ekñenañ oloñen teman palen tabep. ¹¹ Alak Amobotnañ Kilaisiñin yomengatnan indatiti ek Dewitgalen mka ñotekñañ sokbemindain. ¹² Keyepmti an am yominangatnañ indetitiyelen kozin egalen piliñañ kapigok: In nemba okakñañ penañ bulmakau mkañañ sañgumañ sumuñpepeñañ bulmakau batiñanen weme meekseip.”

¹³ Zeme zeme keyegak kululuñengatnañ ensel manje teman penañ ekñenañ kotati pigok zemti Kawawañgat olim sesewabien, ¹⁴ “Kululuñ bete bete gwaen penañ Kawawañ olim sesewat mpepeyelen. Egañ msalen am kwi ekñen nâmtikñañ mimindeme egalen keñ sewakñañ ekñenmak wembe.”

¹⁵ Ensel ekñenañ kekok zemdelañ zemti gilik zemti ekñenañ kululuñen mowepme sipsip damuñ ekñenañ ilinak zenâ zenâ mti zewien, “An ekñen, kame nin Beteleem mkaen meti Amobotnañañ kwileki sokbeme dindoin keyet penañañ meekne.”

¹⁶ Ekñenañ kekok zemti sakwep bulmakau mkaen meti Zosepmak Malia egelañ nemba okak pemalu batikondoen weme tapmalut moindikbien. ¹⁷ Ke metati sipsip damuñ ekñenañ ekñen meindikti nemba okak ekti enseliyañ nemba okakgat zezapat mimindaye ke diidowien. ¹⁸ Âpme am notnañ ekñenañ sipsip damuñ

ekņengalen zezapat ke nâmti nâme igagen penañ beme nâmtetem mbien. ¹⁹ Ma Maliayan zet ke keņan penañ bempemti otnâpeņ penañ mamantan. ²⁰ Sipsip damuņ ekņenaņ kekok zemdelañ zemti gilik zemti meti enseliyaņ kwileki sambe mzikat indame eknâm mbien keyepmti Kawawaņgat olim sesewatbien.

*Nemba okak kwitnaņ sawien
(Luk 1:59)*

²¹ Âpme mulup mimi kasup 7 delañ zeme 8gat nemba sekņaņ butnaņ antumpemti kwitnaņ Zisas kuwien. Kwit ke kukņaņgat nemba okak ku sokbeme enseliyaņ zemsokbeye.

Malia ma Zosewaņ Zisas wati sesewat mka temanen mobun

²² Âpme Mosesiyelen zii zelen tage ke mâti Maliamak Zosewaņ sesewat mka temaņ mobopiņ mamtemun ya bangat Malia egalen nemba sokbeyeyelen sip katim delañ zeme Zelusalem sesewat mka temanen Zisas Amobotnaņgat zapat sasayet wapmobun. ²³ Ma Mosesiyelen zii zelen kapigok zenzeņaņ, “Anemba yu ekņen Amobotnaņgat zapat indandayelen.” *(Kisim Bek 13:2-12)*

²⁴ Ma Amobotnaņgalen zii zelen zet ņen kapigok mimiyelen,
“Sasakandenombe awembiņ zut yek beme
kopende awembiņ zut sâpe sâpe
bumbuyelen mobogalen.” *(Wok Pris 12:6-8)*

Egelaņ ke mâti kwitnaņ kwitnaņ ke timti bumbuyelen mowebun.

²⁵ Âpme kan keyet an ñen kwitnañ Simion egañ Zelusalem mka teman mamtan. Ek an dolakñañ Kawawañgalen zet gawepumti Is-lael am ekñenmagen yominangatnañ indatitiye-len An ñengat damuñ mamtan. Ma egañ Emetak Teñmak mamtan. ²⁶ Keyepmti Emetak Teñañ kapigok zemâtâtpeme mamtan, “Geñ gakikipiñ tapmane Kawawañañ Kilais zempeme kokogalen zetik mpepeñañ ke ektingut gaki-wanik.” ²⁷ Zeme tatnepeme Zisas mamañ bip-mañañ wati sesewat mka temanen zii zelañ zen-zeñañ ke mâti mowebun. Kan keyet Emetak Teñañ Simion zemâtâtpeme sesewat mka tema-nen mowet ²⁸ tapme Maliayañ nemba okak same ambetati Kawawañgat wisikñ kapigok zeye,

²⁹ “Amobotnañ, geñ zetikdi bandim mnik keyepmti alak mulup andi neñ nemba okak ambetati keñ sewakñañ penañ beingapm nemane ñep gakisap. ³⁰ Alak neñ nemba kapiyañ am nin walelelengatnañ ndatim kwakwagalen ke zikatnnañ penañ egap. ³¹ Kawawañ geñ weyeyañ mulup ke am sambe ekñenañ ek nâmâtâtâgaleñ kekok mnik. ³² Ma an geñ pemane kozin keyañ Zuda am ningat tungupmañ tati walelelengatnañ ndamukulem mbe ma egañ kekok am Zuda mañgeen ku sokbembenamagen meti Kawawañgalen zezapat dolakñañ mzikat indame ekñenañ nâmâtâbep.”

³³ Kekok zemsesewatpeme nemba mamañ bipmañ egelañ Simionañ nemba okakgat zet

ņandan zeye ke nâmti nâmtetem mbun.
³⁴ Kegok mmalu Simionaņ Kawawaņan eget winde idadayelen wekumti egaņ Zisas mamaņgat kapigok dunduye, “Nemba okak kapi Kawawaņan iķņaņ ombempeme koge. Ya Islael am notnaņ egat nâmkîņpewewaņ ku walebep. Ma notnaņ ekņaņaņ egat sek kaņgaņ nâmpewewaņ walebep. Nemba okak kapiyaņ Kawawaņgalen golaņ zet ammagen diindome ekņaņaņ zet ke ku mkipmaņ bewep. ³⁵ Ma nemba kapiyaņ amgalen nânânjin enzililiņaņ penaņ keyet yaņaņ mkawaņ bewe. Kegok sokbeme geņmagen sindem omba penaņ sokbewe sakamaņ wanam kukņaņ penaņaņ sekdi aņme sindem mambein keboņ penaņ tiwanik.” Kegok zemdelan zeye.

³⁶ Âpme kan keyegak imbi ilip golaņ zenze imbi ņen mamtan kwitnaņ Ana. Ek imbi kwambet Panueliyet nembraņaņ Aseliyet sipbutnaņ. Egaņ an wati manepeme nup kan 7 etaņ beme apmaņaņ gakime ³⁷ igak kwambet manepeme nup kanaņ 84 beye. Egaņ sesewat mka temanen mene mene Kawawaņgat olim sesewati mandundum samtan ke tu meuyet nâmtalati kegok mamtan. ³⁸ Egaņ Simionaņ olim sesewat tapmaņgeen keyegak kot pataņ pemti Kawawaņgat wisikņ zemti am notnaņ ekņen Kawawaņan Islael am yomen-gatnaņ indatitiyelen damuņ matatemien ekņen nemba keyet zapat diindoye.

Zisasmak mambipmaneyaņ Nasalet mkaen gilik zewien

³⁹ Âpme Zosepmak Malia egelaņ Amobotnaņgalen zii zelaņ zenzeņaņ ke mâti kwileki

mimiyet zenzenaḡ ke mdelaḡ zemti nemba okak wetimti gilik zemti mkaḡitdan Nasalet Galili msalen mebun. ⁴⁰ Âpme nemba ek windenaḡmak ma nânâḡaḡ temaḡmak sememe Kawawaḡaḡ ek oloḡen igagen mpeye.

Zisasiyaḡ anembaen sesewat mka teman mowege

⁴¹ Nup kan kataḡ Zisasiyet mamaḡ bipmaḡaḡ Aḡgalalaḡ Kendoyet Zelusalem mka temanen mamotemun. ⁴² Âpme Zisasiyaḡ nup kanaḡ 12 beme Kendoyet mamotemun kegogapm mowebien. ⁴³ Ke moti mame Kendo delaḡ zeme am ekḡenaḡ gilik zemti mkaḡinan mekopme an nemba Zisa ek Zelusalem mka temaḡ tapme mamaḡ bipmaḡaḡ nânâpiḡ pemti ilidak mebun. ⁴⁴ Egeḡaḡ, “Wan notnaḡnemak olokati meleḡ,” zemti mebun. Kegok tapm nepemalu kasup kwep delaḡ zeme selen ekmeḡmalu yek beme sipbutnaḡ ma notnane ekḡenmagen timamat mulup mbun. ⁴⁵ Egeḡaḡ kegok mti ku aikbun-gapm egeḡaḡ Zelusalem mka temaḡ gilik zemti egat timapmebun. ⁴⁶ Kegok tapmalut kasup zut delaḡ zeme tugat keḡan egeḡaḡ Zelusalem sesewat mka temaḡ keḡan Zuda zii zet diindondo an ekḡenmak tomtati zenâ zenâ tapmme moti aikbun. ⁴⁷ Ekḡenaḡ egat nânâḡaḡ ma yaḡkwesisiḡinaḡgat dopmaḡ zeye ke ekti nâme igagen beme nâmtemtem mbien. ⁴⁸ Kegok tapme mam bipmanelaḡ ek ekti kan keyet nâmtemtem temaḡ mti mamaḡaḡ pigok dunduye, “Nemun, kwilekiyet mti geḡ pigok mimndamane bipdimak nit keḡ sindem palen gâgât timalup?”

⁴⁹ Kegok zeme egañ kapigok gilik zemti di-idoye, “Manje bien, kwilekiyet natimalup? It neñ Bipmanñgalen mka keñan tatagalen ke ku nâlup?” ⁵⁰ Kegok zeme egelañ Zisasiyelen zetnañ gilik zemidaye keyet yañañ ku nâmâtâbun.

⁵¹ Kegok sokbeme Zisasiyañ mamañ bipmanñ egetgalen zelit gawepumti ilinsakwep gilik zemti Nasalet mkaen mebien. Meti ke mamti mamañ bipmanñgalen zelit gawepumti mamtan. Mamañañ egalen zet ke keñanen mkatikñañ bemti nâmamtan. ⁵² Âpme Zisasiyañ sekñañ sememe nânâñañ kegogak nâmtelen peme Kawawañañ ma amnañ ek ekti nâmtikñañ mme manje.

3

Zânañ Zisasiyelen mulupmanñ mbe keyelen weyeyañ mge

(Matiyu 3:1-12; Mak 1:1-8; Zân 1:6-8, 15-36)

¹ Âpme an kwitnañ Tibeliasiyañ Loma msalen amobotnañ temañ manje. Kan keyet an ekñen kapiyañ polowins sambe Lomayelen zemâtâtât kandañan mambien ekñengalen amobotnañ mambien: Pontias Paillet Zudia, Samalia, Idumea polowins tuk ekñen keyelen amobotnañ manje; Elolañ Galili ma Pelea polowins zut keyelen amobotnañ manje. Elotgat meniñañ kwitnañ Piliwañ Itulia am ma msat isikñañ kwitnañ Talakonaitis ekñengalen amobotnañ manje. Âpme Lisaniaiyañ msat isikñañ kwitnañ Abilin ekñengalen amobotnañ manje. ² Âpme Anas ma Kaiapas egelañ Zelusalem sesewat mka temañgalen sâpe sâpe bumbu amobotnañ

ilizuzut mambun. Kan keyet Kawawaŋaŋ zezapat Zân Zekalayasiyet nemuŋaŋgat msat tuŋgupman ke zemsame kopme ³ Zân egaŋ Zodaŋ tu nembet nembet mka ŋande tapmege ke meti zezapat kapigok diindoye, “Keŋ gilik zenze aikti yomengatnan kwati tu zulupme Kawawaŋaŋ yomin katikpesem.” ⁴ Zeme zet ŋande keyet golaŋ zenze an Aizayayaŋ Kawawaŋgalaŋ zapat itnaŋanen meluwaŋ mge keyet katnanen sokbein. Zet ke kapigok,

“An ŋenaŋ msat tuŋgupman kwizet buŋam kapigok takuin, ‘Amobotnaŋaŋ kokotnaŋgalaŋ weyeyaŋ mulup mit. Set mobototot mimiŋaŋ utume kweteteŋmaŋ beme egaŋ kokogalaŋ setnaŋ sokbak. ⁵ Ma luŋ temaŋ tototnaŋ sambe msat aŋbeme kwepmâlak ma kalaŋ mobotnaŋ utume tolak. Set guŋgwaŋ guŋgwaŋ mimiŋaŋ weyaŋme teŋ bek ma set aimboŋaŋmak ma kaŋaŋ mobot totot mme kweteteŋmaŋ bek. ⁶ Msalen am sambeyaŋ Kawawaŋaŋ yomengatnaŋ ndatetim kwazin ke ekmâtâbep!’ ” (*Aizaya 40:3-5*)

Zet ŋande ke Aizayayaŋ zeye ya Zânaŋ ewe zet ŋande keyegak zeye.

⁷ Âpme am sambe ekŋenaŋ Zânaŋ tu zulutin-dende ekmagen kopme kapigok diindoye, “In nombeyelen alikŋaŋ. In nâme Kawawaŋaŋ yomiŋaŋgat dopmaŋ mutumindasâgât tapm ke walabep bein? Yek penaŋ. ⁸ In mama mimi dolakŋaŋ mme keyaŋ in yomengatnan keŋin gilik

zewien ke sosok sokbemkawan bewe. In kenjan kapigok ku otnâit, 'Nin Abalaamgat insokjane manup keyepm Kawawanjan ku zemndowe.' Nejan pigok diindoma nait, zet ke belakjan pena. Kawawan egan zenak beme ke nep zeme nanjan ekjan kapiyan Abalaamgat alikjane bewiek." ⁹ Kegok zemti zet zapat sesepman ewe tusum pigok zeye, "An nen ek namkinpepejanmak bewe ke tep katnan maelikzin kebon. Apme an ek namkinpepejan bewe ek tep sinan memun beme tobe kebon ke ek tepgat zapat bewe."

¹⁰ Kegok zeme am ekjanjan jan kwesiwien, "Nin zigok mmann nep benak?"

¹¹ Zeme egan zet dopman kapigok gilik zemin-daye, "An nen melakandunan jut wemsain beme nen an melakandujan main ke sawe ma an nen meu nimwian wianjanmak main beme am notnan tu meupin ekjan kalanum indawe."

¹² Kan keyet takis manep titi an ekjanjan kegogak Zânagen tu zululugalen kobien. An ekjan keyan kapigok jan kwesiwien, "An diindondo, nin kwileki mmann nep benak?"

¹³ Ekjan kegok jan kwesime egan kapigok diindoye, "In takis manep katnanen bembenan ke anjosomti moti matip ke katikpenti zemâtatpepejanen esemten matimbep."

¹⁴ Apme kasa kuku an notnan ekjanjan koti kegogak jan kwesiwien, "We nin zigok? Nin kwileki mbanup?" Zeme kapigok diindoye, "In am ekjanagen manep indapilimti zem kinjat indemti zet mutum mutum zemti ku tiwep. In

muluwinaŋgat tosaŋaŋ keŋ pembeŋaŋ palen indame tiwep.”

¹⁵ Am ekŋenaŋ webe webe mamimtemien keyet penaŋaŋ yaŋbemti sokbeme ekŋenaŋ keŋinan kapigok otnâwien, “Zân kapi Kilais sokbembeyelen zenzeŋaŋ ke mene.” ¹⁶ Kegok zeme Zânaŋ ekŋen sambe kapigok diindoye, “Neŋ keŋin gilik zeme tu etaŋ manzulutindeyap yaŋgut bamnan An kosâpm ek Amobotnaŋ temaŋ windaŋaŋbeŋ penaŋ. Ek Amobotnaŋ penaŋ; neŋ an tototnaŋ. An keyaŋ koti ikŋaŋ Kawawaŋgalen Emetak Teŋ mulupmaŋ teziŋaŋ yom zim kwetetepmaŋ mambein kemak temakwep zulutindewe. ¹⁷ An keyaŋ am nâmkŋipepeŋinmak time maŋge ŋen motasâip mti nâmkŋipepeŋinpiŋ kegogak time maŋge ŋen motatsâpmnen sepemaŋ imbi ŋenaŋ kawakŋaŋ ondesâgât makalopbein kogok mbe. An ke mulupmaŋ imbiyaŋ kawakŋaŋ makalopbemti bekaŋaŋ matime mezin keyet kataŋ egaŋ am nâmkŋipepeŋinpiŋ timti time teziŋ ŋandan towebep. Mti kawak ketnaŋ pembeŋaŋ ondesât time mamotazinen kogok ke am nâmkŋipepeŋinmak indatime ikŋaŋmak tabep.”

¹⁸ Âpme Zânaŋ am mama mimiŋin ekmâtâti keŋ gilik zenze aiikgalen egaŋ zapat dolakŋaŋ yomengatnaŋ indamukulem mbe keyelen golan zet set katnaŋ igak igak zemsokbemindaye.

Zânaŋ Zisas tu zulutpeye
(*Matiyu 3:13-17; Mak 1:9-11*)

¹⁹⁻²² Âpme am ekŋenaŋ tu zulupme delaŋ zeme Zisasiyaŋ kegogak mepme tu zulutpeye. Kegok mti keyegak tadundume kululuŋ ŋandeme

Kawawaŋgalen Emetak Tenŋ sasakandenombe nembon bemi ekmagen toge. Ke topme kululungatnaŋ zet ŋande kapigok sokbeye, “Geŋ nanangat Nemun penaŋ. Neŋ gâgât nâmtikŋaŋ omba penaŋ manâyap. Neŋ geŋ gaombemgewanen am yominangatnaŋ indati kwabanik keyet oloŋen miap.”

Âpme amobotnaŋ Elolaŋ meniŋangalen imbi kwitnaŋ Elodias kambu menzem wage ke ma sekŋeyak notnaŋ bekanan penaŋ mge keyepmti Zânaŋ egaŋ yom mge keyet musuwewet zet zeye. Kegok mme Elolaŋ Zân mka katikŋan peye ke yom temaŋ ŋen ewe tusuye.

Zisasiyet yeŋsokŋane ekŋengat kwilin

²³ Âpme Zisasiyan nup kanaŋ 30 beme mulupman yanbemi mge. Am notnaŋaŋ Zisasiyet nâme Zosep ikŋangat nemuŋaŋ penaŋ beye.

Zosepgat bipman Eli,

²⁴ Eliyet bipman Matat.

Matatgat bipman Liwai.

Liwaiyet bipman Melki.

Melkiyet bipman Zanuai.

Zanuaiyet bipman Zosep.

²⁵ Zosepgat bipman Matatias.

Matatiasiyet bipman Amos.

Amosiyet bipman Naum.

Naumgat bipman Esili.

Esiliyet bipman Nagai.

²⁶ Nagaiyet bipman Mat.

Matgat bipman Matatias.

Matatiasiyet bipman Semein.

Semeingat bipman Zosek.

Zosekgat bipmanꞑ Zoda.
²⁷ Zodayet bipmanꞑ Zoanan.
Zoanangat bipmanꞑ Lesa.
Lesayet bipmanꞑ Zelubabel.
Zelubabeliyet bipmanꞑ Sealtiel.
Sealtieliyet bipmanꞑ Neli.
²⁸ Neliyet bipmanꞑ Meliki.
Melikiyet bipmanꞑ Adi.
Adiyet bipmanꞑ Kosam.
Kosamgat bipmanꞑ Elimadam.
Elimadamgat bipmanꞑ Eili.
²⁹ Eiliyet bipmanꞑ Zosua.
Zosuayet bipmanꞑ Eliezel.
Eliezeliyet bipmanꞑ Zolim.
Zolimgat bipmanꞑ Matat.
Matatgat bipmanꞑ Liwai.
³⁰ Liwaiyet bipmanꞑ Simion.
Simiongat bipmanꞑ Zuda.
Zodayet bipmanꞑ Zosep.
Zosepgat bipmanꞑ Zonam.
Zonamgat bipmanꞑ Eliakim.
³¹ Eliakimgat bipmanꞑ Melea.
Meleayet bipmanꞑ Matata.
Matatayet bipmanꞑ Natan.
Natangat bipmanꞑ Dewit.
³² Dewitgat bipmanꞑ Zesi.
Zesiyet bipmanꞑ Obet.
Obetgat bipmanꞑ Boas.
Boasiyet bipmanꞑ Salimon.
Salimongat bipmanꞑ Nason.
³³ Nasongat bipmanꞑ Aminadap.
Aminadapgat bipmanꞑ Alini.
Aliniyet bipmanꞑ Esilon.

Esilongat bipman̄ Peles.
 Pelesiyet bipman̄ Zuda.
³⁴ Zudayet bipman̄ Zekop.
 Zekopgat bipman̄ Aisak.
 Aisakgat bipman̄ Abalaam.
 Abalaamgat bipman̄ Tela.
 Telayet bipman̄ Naol.
³⁵ Naoliyet bipman̄ Seluk.
 Selukgat bipman̄ Leu.
 Leuyet bipman̄ Pelek.
 Pelekgat bipman̄ Abel.
 Abeliyet bipman̄ Sela.
³⁶ Selayet bipman̄ Kainan.
 Kainangat bipman̄ Alapasat.
 Alapasatgat bipman̄ Sem.
 Semgat bipman̄ Noa.
 Noayet bipman̄ Lemek.
³⁷ Lemekgat bipman̄ Metusela.
 Metuselayet bipman̄ Enok.
 Enogat bipman̄ Zalet.
 Zaletgat bipman̄ Maalalel.
 Maalaleliyet bipman̄ Kenan.
³⁸ Kenangat bipman̄ Enos.
 Enosiyet bipman̄ Set.
 Setgat bipman̄ Adam
 ma Adamgat bipman̄ Kawawan̄.

4

*Sadanan̄ msat tungupman̄ Zisasiyet yan̄an̄ mim
 ege*
(Matiyu 4:1-11; Mak 1:12-13)

1 Âpme Zisas Emetak Tenjañ keñanen tage keyepm egañ Zodañ tu katipemti mepme Emetak Tenjañ keyañ Zisas msat tunjupman met zeme ke meti ² msasa 40 ke Zisasiyañ tu meu ninipiñ mamti egañ tu meuyet penañ gakiwaleletgalen mge.

³ Kegok tapmme msasa 40 delañ zeme Sadañañ ekmagen koti yañañ m eksâti pigok dunduye, “Geñ Kawawañgat Nemuñañ penañ benik beme nanzañ kapi zemane meu sokbeme ñep nsenik.”

⁴ Kegok zeme Zisasiyañ kapigok dunduye, “Kawawañgalen Zet Itnañanen meluwañ kapigok kukuñañ tazin,

‘Amnañ keñin tu meuyet etañ bemti ku mamayelen. Yek penañ.’ ” *(Zii Zet 8:3)*

⁵ Kegok zeme Sadañañ Zisas kalañ teepmanñ temañ ñengot dukñañ aikmoti msat katanñ amobotnañ sambe ekñengalen msat sambe zikat same ekmâpmeñgut ⁶ Zisas kapigok dunduye, “Neñ amobotnañ sambe ekñengalen msat sambe msat katanñ tazin ke ma ekñengalen kwitnañ kwitnañ dolakñañ sambe ke gâgât gasap. Ekñen kwitnañ kwitnañ sambe kapi nâlen ma neñ an ñen ma an ñen sasâgâti ñep sasap. ⁷ Keyet geñ nâgât pedondomti dundundu mnasenik beme kwitnañ kwitnañ sambe ekdigen ke gâgât gasap.”

⁸ Kegok zeme Zisasiyañ zet dopmañ kapigok dunduye, “Kawawañgalen Zet Itnañanen meluwañ kapigok kukuñañ tazin, ‘Kawawañ Amobotnañdi etañ pedondom samti dundum sawanik ma ek kwep etañ sisiliñ mim samti mambanik.’ ” *(Zii Zet 6:13-14)*

9 Kegok dundume Sadanañ Zisas Zelusalem sesewat mka teman dukñañen aikti mot peme tapme kapigok dunduye, “Geñ Kawawañgat nemunañ beme kapiyetnan palam towet
10 enenogat Kawawañgalen Zet Itnañañen meluwañ ñen kapigok kumpepeñañ tazin, ‘Kawawañañ enseliñañ peme kot anğalañgame ku walebanik.’

11 Ma ñen ewe kapigok, ‘Ekñañañ belinañ gamat topme nanañañ sedi ku anbe.’ ” *(Sam 91:11-12)*

12 Kegok zeme Zisasiyañ Sadañ kapigok dunduye, “Yanğut Kawawañgalen Zet Itnañañ meluwañ ñen kapigok tazinegak, ‘Kawawañ Amobotnañdi tetimaemaen ku pe-wanik.’ ” *(Zii Zet 6:16)*

13 Sadañ ek yañañ kekok m ek m ek mgeyañ yek beme bam yañañ m eekgalen nâmti pemege.

Zisasiyañ Kawawañgalen zet zapat dolakñañ yañbemi Galili msalen zemsokbeye

14 Âpme Zisasiyañ Galili msalen gilik zem mepme Emetak Tengalen winde ekmak tage. Ke kot mame kwizapatnañañ sakwep palakñañ bemti msat ke ma notnañ sokñañ tapmeliwen ke mekoge. 15 Ke mekopme egañ Zuda anğalen sesewat mka isisikñañ sambe ke meti am Kawawañgalen zezapat dolakñañ diindome ekñañañ zetnañ ke nâmtikñañ ma olonjen penañ mti zemsesewabien.

Nasalet mkaengalen am ekñañañ Zisas zetnañgat ku nâmtikñañ mbien

16 Âpme Zisasiyan Nasalet mkaen mamti semeyeen ke metapme Sabat tagonjo kan sokbeme sesewat mkaen kan katan mametan kegogak metati Kawawangalen zezapat itnanan maingalen denda watapme 17 sesewat mkaengalen mulup an nenan golan zenze an Aizayayelen papia munjugunan meluwananmak ke mti same mototi zet nen kapigok ekti mainje,

18 “Aizayayan kapigok zenzenan, ‘Amobotnangalen Emetak Tenan ekmagen koti egan ombem neme am tototnan ekngat zezapat dolaknan mkawan bembeyelen koban. Ma am notnan mka katiknan matalip eknenan lala mebep. Ma am zikalin benan eknenan zikalin ekbep. Ma am notnan am notnanan mtoindewien eknen ke tinawatindewe. 19 Ma egan Kawawanan anjane yomengatnan indamukulem mimiyelen kanan sokbein keyelen zet zapat zemkawan bewe.’”
(Aizaya 61:1-2)

20 Zet kegok mainje delan zeme papia ke munjumti mulup an ke samti egan zet keyet yanjan mkawan bembeyelen totapme animbi sambe sesewat mkaen tabien eknenan zikat gwalalan ek kwep ekbien. 21 Kegok mme egan zet yanbempti kapigok diindoye, “Alak zet zapat mainjma nâip keyet penanan nenmagen sokbem tazin.”

22 Kegok zeme eknenan nâme penan beme zetnangat nâmtiknan mti tek tek mti nânânangat pisem zewien, “Anemba kapi sosok Zosepgat nemunan wa kapi.”

²³ Kegok zeme egañ diindoye, “Neñ nâyp in neñ zapat dinosâbip ke amnañ zezapat ke nânâñañ manzeip ke kapigok, ‘Geñ dokta benik beme gitañgat nodine weyañindesenik.’ Ma in nâgât kegogak zesâbip, ‘Geñ Kapaneam mka temanen menok sepem igak igak mbananen ke alak kapi mkandi ñotekñañ mulupdi ke kegogak mmane ekne.’”

²⁴ Kegok zemti egañ tusum zeye, “Golañ zenze an ñen mkañañ ñotekñañ tapme ikñañgalen mañge ekñañ notn notn dolakñañ ku mamim-peip.” ²⁵ Ma zet ñen ewe pigogat zema nâit, “Golañ zenze an Ilaiza egañ mañge kan keyet Israeł msat katan nup kan tuk ma eyoñga 6 kekok mtete temañ tapme msat katan meuyet kambañ sokbeye. Ke penañ kan keyet Israeł msalen imbi kwambet sambe mambien. In ma neñ nânup. ²⁶ Kawawañ egañ golañ zenze an Ilaiza imbi kwambet Israeł msalen mambien ekñañ indamukulem mimiyelen ku zempeme mege. Yek penañ. Egañ ek Israeł mañgeen ku sokbembeñañ mka kwitnañ Salepat Saidon msalen imbi kwambet ñenmagen zempeme mukulem mpepeyelen mege. ²⁷ Âpme naman golañ zenze an ñen kwitnañ Elisayañ mañgeen kan keyet Israeł msalen am liñgit katikñañinmak sambe penañ mambien yañgut egañ ekñañmagangatnañ ñen mukulem mme dolakñañ ku beye. An kwitnañ Naeman ek Zuda mañgeen ku sokbembeñañ ek Silia msalengatnañ mukulem mpeme ek etañ liñgitnañ ñeluye.”

²⁸ Zisasiyañ kekok diindome am sesewat mka

keñan tabien ekñenan zet keyet nâmti ñenzinzi penañ mbien. ²⁹ Kegok sokbeme ekñenan wati Zisas âtâpe âtâpem toti Nasalet mka ñande ganzenan met pewien. Ma ekñengalen mka ñande ke kalan teman keyet dukñan matatan. Keyepmti ekñenan mandamti kalan kandañaset moti ekñenan Zisas ñandañan âtâpeme towesât mbien ³⁰ yañgut egañ ekñengat tunjuwinaset mege.

Zisasiyañ we bekañan an ñengat keñangatnañ zempeme mege

³¹ Âpme Zisasiyañ ke toti met Galili msalen mka teman kwitnañ Kapaneam ke patañ zemti Sabat tagoñgo kanen zezapat dolakñan am ekñen kemagen zemzikat indaye. ³² Egañ zetnañ windenañmak zeye keyepm amnañ egañ zezapat diindoye ke nâmti nâmtentem mbien.

³³ Âpme sesewat mka keyet keñan an ñen we bekañanmagañ keyak tapmañge. ³⁴ Yañ we bekañan keyañ Zisas ekingati omba penañ kwizet kumti zeye, “Eii! Zisas Nasalet mkaengatnañ, geñ ninmak mulup msâpmnik ke nin nânup. Geñ nin ndawaleletgalen nâmti kodik, ma? Geñ an kwi ke neñ ñep nâmâtâlap. Geñ Kawawañgalen Nemunañ Ten penañ.”

³⁵ Kegok zeme Zisasiyañ we bekañan keyet pigok zeye, “Buzak tati an keñangatnañ kwati met.” Kegok zeme we bekañan an keyet keñangatnañ kwaweti am ekñengat zikalinan an ke mme tokutum peweme egañ ku waletpeye.

³⁶ Kegok sokbeme an imbi sambeyañ ke ekti nâmtentem mti ilinak kapigok zemâbien,

“Kae, egaŋ zet windenŋben penanŋ tazein. Ke ek an kwizapatnaŋmak ma windenŋmakgapm zet zeme we bekananŋ am kenŋangatnan wati mamepmâlîp.” ³⁷ Âpme amnanŋ Zisasiyet zezapat ma menok mamananŋ mkwage keyanŋ Galili msalen mka ŋande igak igak sokŋan ma beŋan ke zapatnaŋanŋ mekopme delanŋ zemâge.

Zisasiyanŋ Saimongat tatnaŋ imbi ma am notnaŋ weyanindeye

³⁸ Âpme Zisas sesewat mkaengatanan toti Saimongalen mkaen mowege. Kan keyet Saimongat tatnaŋ imbi zawat sek kip temaŋ mti tawemaŋgeyanŋ egat yayanŋ mti Zisasiyet pigok yanŋkweiwien, “Geŋ imbi kapi ŋep mukulem mpesenik ma yek?” ³⁹ Kegok zeme Zisasiyanŋ imbi wenŋeen mka keyet kenŋan meti mundum imbiyanŋ tawemaŋgeen ganzenan dendaŋ tati kusum toti sekŋanŋ kipmanŋ ke atam nâmti zawat sek kikip ke zempeme egaŋ keyegak wawatnak ekŋengat tu meu weyeyanŋ mulup mge.

⁴⁰ Kegok mti tatnepeme kasup towesâgât mme Sabat tagoŋgo kan delanŋ zeme am sambeyanŋ noline zawat kwitnaŋ igak igakmak indatimti Zisasmagen kopme betnaŋ ilizuzut am kwep kwep sekŋinan beme ŋep bewien. ⁴¹ Kegok mme we bekananŋ am kenŋingatnan kwati kwizet ŋagak omba penanŋ mti zewien, “Geŋ Kawawaŋgat Nemunŋanŋ penanŋ!”

Ekŋenanŋ Zisasiyet yanŋanŋ Kilais nâmbien keyepmti egaŋ ekŋen zemkulumindemti, “Buzak talit,” zemindeye.

⁴² Âpme msat msame egañ toti msat tungupman butnañ ñen met dundundu mulup mti tapmañge. Âpme am ekñenañ Zisas timat meti met aikti ekñenmak mamayet anğalanbien. ⁴³ Ekñenañ kekok mme egañ pigok diindoye, “Neñ mka temañ katanñ meti Kawawañgalen zemâtâtât katananen mama keyet zet zapatnañ diindondoyelen Kawawañanñ zemnenañanğapmti ñep ku tasap.”

⁴⁴ Kekok zemti Zudia msat keyelen sesewat mkaen meti Kawawañgalen zezapat dolakñañ mandiidometan.

5

Zisasiyañ mulup nembane yanbemi tiye (Zân 21:6-8)

¹ Âpme kasup ñengat Zisas egañ Genesalet tundra* ganzenan gambibigen tati Kawawañgalen zezapat dolakñañ tazeme keyegak animbi sambeyan nânâyelen kot ñenañ ñen âtâpem âtâpem mti kot bembuluñti zetnañ ke nâwien. ² Ma gambibik palen ke wañga zut kekok tapme anğala titi an ekñenañ wañganinañgatnan toti met elenğolanñ temañ anğalayelen ke tazulutmam-bien. ³ Kogok tapmme Zisasiyañ wañga ñengat dukñañ mowege ke toñañ kwitnañ Saimon. Ke motati egañ Saimongat zeme wañgananañgame tundra palen mepme egañ ke totati Kawawañgalen zezapat dolakñañ animbi zemzikat indaye.

⁴ Diindomâpme delañ zeme Saimon egat zeye, “Nin nsakwep tundra sutnatemanen imbenanen

---

* **5:1:** Galiliyet kwitnañ ñen Genesalet.

meti in elengolan teman peme topme angala notnan tiseip.”

⁵ Kegok zeme Saimonan kapigok dunduye, “An zikat indanda, nin mulup teman tambu tetak kapi elengolan penangut angala nen ku tin. Yangut geŋ zenikgapmti ewe mepemti eksâpminup.” ⁶ Kegok zemti ilinsakwep meti Saimongalen mulup anŋaneyan elengolan teman peme towepme angala igagen penaŋ keyet keŋan atame nukŋangat penaŋ mti elengolan tekŋan etisâgât penaŋ mge. ⁷ Kegok mti mandam alewienan ku kwapme noline waŋga nen mam-bien ekŋengat kwizet kumti bepelep mme kot indamukulem mindemti angala waŋga zut keyet keŋan time topme ilizuzut gak zemkwapme waŋga tundua keŋan towesâgât mbun.

⁸⁻⁹ Kegok mti Saimonan angala mange teman tiwien ke ekti ikŋan ma an notnan ekŋenan ke ektemtem penaŋ mbien. Kegok sokbeme Saimon Pitayan ke ekti Zisasiyet kandanŋan met pedon-dom samti zeye, “Amobotnan, neŋ a yomton keyet geŋ nemti met!”

¹⁰ Ma Saimonmak mulup an notnane mamtemienen kwilit Zems ma Zân Zebediyet nemulatnenet egelan koekti ektemtem kegoak mbun. Mme Zisasiyan Saimon kapigok dunduye, “Geŋ ku kiŋgat! Geŋ angala titiyan bam Kawawaŋgalen zezapat dolakŋanŋan am titi mambanik.” ¹¹ Kegok zeme ekŋenan waŋga mandame gambibik palen keiŋan mowepme kwitnan kwitnan sambenin bamkumpemti Zisasmak tusumti mebien.

*Zisasiyan an nen lingit satnanmak weyanpeye
(Matiyu 8:2-4; Mak 1:40-44)*

¹² Âpme Zisas ek maneti mka nen met mame an nen lingit satnanmak tapmangeyan Zisas ekti kot kandanjan pedondom samti weyanpepeyelen otnâmti kenjanjan sume kapigok zeye, “Amobotnanjan, weyanne. Geŋ nâgât sekŋ mmane nep bembeyelen nânik beme nep weyannesenik!” ¹³ Kegok zeme Zisasiyan betnanjan seknanen timekti zeye, “Nângeyapgapm sekdi nep bak!” Zeme keyegak seknanjan lingit sambe neluye.

¹⁴ Kegok mpemti Zisasiyan zemkulumpemti kapigok dunduye, “Nânik, geŋ zet zapat kapi am ngeŋat ku zemanen nâmbep. Geŋ belak esemten met sâpe sâpe bumbu anmagen meti sekdi met zikat samane wilingisem. Ma Mosesiyan ewenan zeyenok sâpe sâpe bumane am sambeyan nâme gâlen lingit satnanjan nep bein ke zewep.”

¹⁵ Âpme an nep beye keyet buŋam zapalanjan sakwep penanjan mekopme animbi sambeyan Kawawanŋalen zezapat dolaknanjan Zisasiyan zeme nânâyelen kobien ma am zawalinmak sambe Zisas eganjan weyanindendeyelen kopme maweyanindemtan. ¹⁶ Kogok mmambe Zisasiyan mene mene dundunduyelen msat tunŋupman metati mandundumtan.

*Zisasiyan an wesinjen weyanpeye
(Matiyu 9:2-8; Mak 2:1-12)*

¹⁷ Âpme kasup ngeŋat Zisasiyan am Kawawanŋalen zapat dolaknanjan tadiindo mangeen Palisi an ma zii zet zikat indanda an notnanjan eknanjan kegogak kenjan ke koti

tabien. An ekñen ke Galili ma Zudia msalen ma Zelusalem mka teman keyetnañ kopmâbien. Tapmme am zawalinmak weyañindendeyelen Amobotnañ Kawawañgalen winde Zisas ekmak tasaye. ¹⁸ Âpme an notnañan wesin ñen lueen lue mti koti mka Zisas tapmañgeen pum moti Zisasiyet kandañan bembeyelen moolatbien. ¹⁹ Am sambeyan mka keñañgatnañ bemisik peme sekekegen kot kindiñ zeye keyepm ekñenañ mowewegalen set ku sokbeye. Mme beme pumti mka ñokñan moweti mka ñokñan butnañ asekti lueñañ melesin âlâlân peme am sambeyet tunñuwinan Zisasiyet kandañan totage.

²⁰ Ekñenañ nâmkijpewienen Zisasiyan an wesin weyañpesem nâmbien keyepmti Zisasiyan nâmkijpepenin ekti an wesin dunduye, “Notn, gâlen yomdi katikpeyap.”

²¹ Kegok zeme Palisi an ma zii zet zikat indanda an ekñenañ zet ke nâmti keñinan kapigok otnâmbien, “Amgalen yom katikpepe mulup ke Kawawañgalen etañ. Âpme an kapi ikñañgat nâme kwileki penañ ben?”

²² Ekñenañ kegok nâme Zisasiyan keñinañgat yañan ekmâtâti kapigok diindoye, “In kwilekiyet neñ zet zeya ke nâme Kawawañgat mobotnañ mpeyap penañ beme nânâñinañ taosolalip? ²³ Neñ kapigok zeya, ‘Notn, gâlen yomdi katikpeyap’. Zet ñande zeya ke in nâme pepesut bep. Ele, in naman wak bemti egat zet ñande ñen zesowap kapi in eknâme pepesut ku besem. Kawawañgalen winde neñmagen tatnain keyepm neñ zet ñande ñen ma ñen zewak beme penañan

sokbenak. ²⁴ Neŋ Angat Nemunaŋ am msalen yom katikpepeyelen Bipm Kawawaŋgalen winde nayeyepmti neŋ yom neŋ katikpeyap. Keyet yaŋaŋ ekmâtâlit.” Kegok zemti an wesin ke kapigok dunduye, “Neŋ gâgât zeyap, geŋ wati luendi gapumti mkandan met!”

²⁵ Zeme keyegak ekŋengat zikalinan wati luanŋaŋ tawemaŋgeen wati gapumti mkaŋaŋ mesâti mepmambe selenak tapmeti Kawawaŋgat sesewatsaye.

²⁶ Mme am sambeyaŋ ke ekti nâmtemtem temaŋ mti kiŋgagatmak tati Kawawaŋ sesewatpemtî ilinak zenâ zenâ mti kapigok zewien, “Alak kapi menok sepem mamananŋ igak igak sokbeme zikatnnaŋ eknup.”

Zisasiyaŋ Liwai ekmak tusumti mamayelen zeme koge

(Matiyu 9:9-17; Mak 2:13-22)

²⁷ Âpme Zisasmak nembraŋane ekŋenaŋ mka temaŋ tapmambienen ke katipesâgât mti takis titi an kwitnaŋ Liwai ek mânep titi mkaŋaŋ totapme meekti Zisasiyaŋ ek kapigok dunduye, “Geŋ koti nâlen maŋgeen tusumane metne.” ²⁸ Kegok dundume Liwai ek wati kwitnaŋ kwitnaŋ weyaŋ bepemtî Zisasiyelen maŋgeen tusume mebien.

²⁹ Meti Liwaiyelen mkaen moti egaŋ Zisasiyet nâmti tu meu temaŋ bume mânep takis titi an sambe ma an notnaŋ kegoagak mototati tu meu ilinsakwep nimbien. An ekŋen meu ilinsakwep Liwaimak kobien ekŋen ke an yomtoŋ.

³⁰ Tatnime Palisi an ma ilinaŋgalen zii zet zikat

indanda an ekñenaj ke eknâme bekanaj penaj beme Zisasiyet nembajane ekñenmagen meti kapigok indayanqwesiwien, “In kwilekiyet am yomtonj ma an mânep takis butnaj kambu matip ekñenmak meu tatnimo?”

³¹ Kegok indayanqwesime Zisasiyanj nâmti kapigok diindoye, “Am zawatpij maip ekñenaj doktamagen ku mamelip. Yek penaj. Am zawalinmaganj mamelip. ³² Ma neñ am teñ maip ekñen indamukulem mimiyelele ku toban yek; am yomtonj indamukulem mima yomengatnan keñ gilik zenze aiikgalen nâmti msalen kapi toban.”

Am ekñenaj Zisasmagen koti tu meu zemkulumpeyelen set keyet zet zewien

³³ Âpme Zisas zet kegok zeme am notnaj ekñenaj egat kapigok zewien, “Zângalen nempa ekñenaj msasa sambenik tu meu zemkulumpemti dundundu mulup mamip ma Palisi an ekñengalenañ kegogak mamiwanjut gâlen nempa ekñenaj tu meu ku zemkulumpemti dundundu mulup ku mamip.”

³⁴ Kegok zeme Zisasiyanj bemzenze zet ñen ikñanggat palen bam sokbewe keyelen bemzeye, “An ñenaj imbiñaj wasât mti notnane-mak tapme ekñenaj tu meu zemkulumpempepinj; oloñen penaj tati tu meu nimwianñti tatnepe-menjut ³⁵ an imbi wasâgât mge ek kasanane ekñenaj koti manda mepme kan keyet notnaneñ keñ sindem palen ma tu meu zemkulumpemti tabep.”

³⁶ Zisasiyan bemzenze zut zesâpm kapi yanjan kwep e kapigok. Set itnanañmak ikñañgalen zet zapat alakñañmak pepep ñep ku tabuk keyelen bemzenze kapi bem zeye, “Mka tokan tunğupmanen etimbembenan selik alakñañ antimti ku weyan bek. Weyañsât tapmnepe-man egan bululun zemtobodak. Keyepmti alakñañ etañan mpemane dolakñañ kalinañ tadak kebon. ³⁷⁻³⁸ Ma am ñenan siñapon sâñsâñ busât selik telepman pewewenangat ku bunak. Bunak beme seligan sakwep epeeme sâñsâñan mulatnak. Keyepmti selik alakñanen buwek beme egan epeepin; dolakñañ zinak!

³⁹ Âpme am notnanañ mama mimi itnanañ keyet nâme dolakñañ beme mâti mama mimi alakñañ neñmagangatnañ kapiyet nâme pepesut penan mambein eneyet mama mimi alakñañ neñmagangatnañ tikñañmak ke ekñenan ñen ku tiwien.”

6

Sabat tagonjo kangalen zet (Matiyu 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Âpme Sabat tagonjo kan ñeniyet Zisas ma nembananeyan set wit mulup tunğupmaset mebetnan ke moti mebien. Mepmambe nembanane ekñenan meuyet mti wit katnan kwep kwep timti belan enzanme wit sekñañ toweme penanan nimbien. ² Ekñenan kegok tapmepme Palisi an notnan ekñenan indikti indayankwesiwien, “In kwilekiyet Sabat tagonjo kangat mulup ku mimiyelen zenzenan ke tapmip?”

³ Kegok indayan̄kwesime Zisasiyan̄ kapigok diindoye, “In Dewit ma anene ekñenan̄ meuyet mti kwitnan̄ kwitnan̄ mbien keyet zapatnan̄ Kawawañgalen Zet Itnan̄an tazinen ke in mamain̄ nâip. ⁴ Ke kapigok, Dewit egañ Kawawañgalen sesewat mka temanen moti nupmaman̄ Kawawañgat wisikñ bembenan̄ ke sâpe sâpe bumbu an egañ msame ikñan̄ ma nemban̄ane nupmaman̄ ke nimbien. Ke zii zelen tazinen sâpe sâpe bumbu an ekñenan̄ etañ niniyelen zenzenañ. Am notnan̄añ ke ku niniyelen zii zelen zemâtâtpepenañ. Dewit egañ zii zet anjosoye keyañgut egañ mge keyet bekanañ ku manzeip.” ⁵ Kegok zemti zet kapigok zemdelañ zeye, “Angat Nemun̄añ neñ Sabat tagon̄go kangalen Amobotnan̄ talap.”

*Zisasiyan̄ an betnan̄ seleuun̄añ weyañpeye
(Matiyu 12:9-14; Mak 3:1-6)*

⁶ Âpme Sabat tagon̄go kan ñeniyet Zisasiyan̄ Kawawañgalen sesewat mka isikñan̄ moti Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan̄ Penañ am zemzikat inda mme an ñen betnan̄ penaset seleuun̄añ ke motapman̄ge. ⁷ Ma keyegak zii zet zikat indanda an ma Palisi an notnan̄ ekñenan̄ Zisasiyan̄ am Sabat tagon̄go kangat weyañindeme ekti zelen pepeyelen damuñ motapmambien. ⁸ Ekñenan̄ kegok otnâwien yañgut Zisasiyan̄ ekñengat nânân̄in ekmâtâti an betnan̄ seleuun̄añ keyet kapigok dunduye, “Geñ wati neñmagen pien sosok kotat.” Kegok zeme nânân̄ak wati ekmagen mege.

⁹ Ke mepme Zisasiyaŋ am sambe kapigok di-indoye, “Neŋ indayaŋkwesima in zigok nâip? Keyet dopmaŋ zeme nâmbi. Ningalen zii zelaŋ zigok zein? Sabat tagoŋgo kanen kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ mimiyelen ma kwitnaŋ kwitnaŋ bekanan mimiyelen zein? Am weyaŋindendeyelen ma am waletindendeyelen zein?” ¹⁰ Zisasiyaŋ kekok indayaŋkwesimti am meindik koindik mti an tageen ke kapigok dunduye, “Bedi weyaŋ mututut!” Zeme keyegak an keyaŋ betnaŋ mututume dolakŋaŋ beye.

¹¹ Kegok sokbeme ekŋenaŋ menok ke ekti keŋinan kasayaŋ sokbeme Zisas e ma e msasayelen zet zenâ zenâ msâgât zewien.

*Zisasiyaŋ mulup nempaŋane 12 ombemindeye
(Matiyu 10:2-4; Mak 3:13-19)*

¹² Âpme kan keyet Zisasiyaŋ kalaŋan dundundu mulup msât moweti tambu teepmaŋ Kawawaŋgat dundum samti tapme msat msaye.

¹³ Msat msame egaŋ nempaŋane mâpmamtemien zeme ekmagen kopme indaondak indemti ekŋenmagengatnaŋ 12 kekok ombemindeyeen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zemkawaŋ bembeyelen an ombemindemti indemebegalen ombemindeye. ¹⁴⁻¹⁶ An ekŋen keyet kwilin kapigok:

Saimon, kwitnaŋ ŋen kekok Pita Zisasiyaŋ
kuye,
ma datnaŋ Endulu
ma Zems
ma Zân
ma Pilip

ma Batolomiyu
 ma Matiyu*
 ma Tomas
 ma Zems Alapeasiyet nemuṇaṇ
 ma Saimon amnaṇ kwitnaṇ ṇen Zelot
 makumtemien,
 ma Zuda Zemsiyet nemuṇaṇ
 ma Zudas, Iskaliot mka temaṇṅatnaṇ. Eḡaṇ
 bangat Zisas kasa ekṇeṅat belinan bewe.

*Zisasiyaṇ am zezapat dolakṇaṇ zemzikat in-
 daye ma am zawalinmak weyaṇindeye*

¹⁷ Âpme eḡaṇ nembaṇane 12 indatimti
 kalaṇṅatnaṇ msat doweṇaṇ toti dapme-
 lanṅeṇane sambe indaige ma am sambeyaṇ
 kegogak ekmagen ondekbien. Am sambe ekṇen
 ke Zudia msalengatnaṇ ma Zelusalem mka
 temaṇṅatnaṇ ma Taia ma Saidon mka temaṇ
 zut nembu ganzenangatnaṇ. ¹⁸ Ekṇenaṇ kot
 zezapat dolakṇaṇ nânâyelen ma am zawalinmak
 weyaṇindendeyelen indatim kobien. Ma am we
 bekaṇaṇaṇ waletindendeṇaṇ kegogak kopme
 ekṇen sambe ke weyaṇindeye. ¹⁹ Kegok sokbeme
 am sambeyaṇ ek timekti dolakṇaṇ bembeyelen
 nâmti windeṇaṇ mbien. Enenogat timekbien
 ekṇenmagen windeṇaṇaṇ meṇme ekṇenaṇ
 dolakṇaṇ bemâbien.

*Oloṇen ma kembengalen zet
 (Matiyu 5:3-12)*

---

* **6:14-16:** Kwitnaṇ ṇen Liwai, an takis titi mamtan (Luk 5:27-29).

20 Âpme Zisasiyan nembraane ekñenmagen zikat indikti zet kapigok diindoye, “In yominangat nâme kemben mambein ma keñ seknin mtoti mamaip beme in kululungat zapat ombemindewan keyepm oloñen teman inmagen sokbein.

21 Ma in mama mimi teñ Kawawañan indandayet windenñan mamip in oloñen teman palen talip. Eneyet Kawawañan keñinan nâip keyet katan mimindame oloñen palen tabep. Ma in yominangat keñinan masumsaip in oloñen teman mamip. Keyet in Kawawañan yomin katipeme keñin oloñen penañ bewe.

22 In Angat Nemunñan neñmak mamaip keyepm amnañ wisat nâmindemti ingat tikñan ku nâmti zet bekanañ diindomti ingat am bekanañ manzeip keyangut oloñen temanñan inmak taindain. 23 In maneti nukñan keyañ inmagen sokbeme in keñ oloñen penañ mti pala motobep. Enenogat tosañin teman kululuñen gwaen motiwep. Wa ke in etañ yek; golan zenze an eweñan tipman baen mamkwabien ekñen am ingat wisat mimindewep ekñengat yeñsokñineyan sisipeñpeñ sepem kegogak mimindamkwabien.

24 Wakae, in alak mânep milawalin temanmak talip in msat kapiyelen zapat etañ. Inmagen sindem omba penañ tiwep! 25 Wakae, inmagen sindem omba penañ tiwep. Enenogat in mama mimi dolakñan mâbâgalen ku nâwiengapm in kemak walebep. Ñen ewe kapi in yominangat keñinañ ku masuip in Kawawañan yomin ku katipeme keñinañ bekanañ penañ bewe.

²⁶ Wakae, sindem omba penañ tiwep. Amnan ingat yañin bekanañ ke ku nâmâtâti keyepm ingat, 'An dolakñañ,' manzeip. Sakam kegogak am ekñengat yeñsokñineyañ itnañañ golanñ zenze an dâsuki ekñengat zewienok.

Kasanneyet gogot mbanup

²⁷ Âpme neñ ingat ilinsakwep zema nâit: In kasañinañgat gogot mti am ingat wisat mamip ekñengat pembenañ mimindawep. ²⁸ In anañ saik kumindeip ekñengat zet dolakñañ zewep. Ma am ingat bekanañ mbep ekñengat Kawawañgat dundum same yomin katipewe. ²⁹ Ma am ñenañ neñgumdi nembet omba taime geñ pemane nembet kegogak taiwe. Ma am ñenañ tâgâyelen melakandu sekdanen gulum mme melakandu tipmangatnañ pemane kegogak gulum mbe. ³⁰ Ma an ñenañ olati kwitnañ ñengat wekumgame nâmtalati sawanik. Ma am ñenañ gâlen kwitnañ ñen mme zemane gilik zem gañgayet zet katikñañ ku zewanik. ³¹ Amnan geñ mgañgayelen manânik sepem kegogak geñ kukñañgat mimindawanik.

³² Âpme in am ingat gogot mamip ekñengat etañ mbep beme Kawawañañ in dopmañ dolakñañ ku indawe. Am yomtonñ ekñenañ kegogak gogot dop-dop mamip. ³³ Ma in notn notn am mimiñañmak etañ mme ekñenañ kegogak mamimindaip beme ke Kawawañañ in dopmañ pembenañ ku mimindawe. Enenogat am yomtonñ ekñenañ kegogak mamip. ³⁴ Ma am ñenañ kwitnañ kwitnañgat olalat penañ mti notnañgat zeme mânep sain beme notnañ mânep sain keyañ, 'Mânepmañ

dopman nain ma yek,' keyet webe webe penan mimipiñ. Am yomton ekñenāñ kogogak dopman sam dopman sam mamip. Keyet ñenan webe webe mbe beme Kawawañan dopman pmbenan ku sawe. ³⁵ Yanğut in kasaninangāt gogot mimindemti dolakñan mimindewep ma mānep indamti dopman titiyelen webe webe ku mbep beme in tosa pmbenan tiwep ma amnan ingāt 'Amobotnan Kawawañan Nembañane,' zewep. Kawawañan an keñ katik ma an bekanan ekñen kebon maindamukulem min. ³⁶ Ma Biwin Kawawañan ingāt kember mam keyepm in am sambeyet sepem kegogak kember manāmindemambep.

In am ñen zem kukupiñ

³⁷ In am ñen sakwep penan ku manāmbemindemambep. Am zemindowep beme Kawawañan in zemindowe. Ma in am notnan yomin katipewep sepem kegogak Kawawañan ingāt yomin katipewe. ³⁸ Ma in am taolet mimindame Kawawañan in kegogak taolet mimindawe. Egan in indawe ke elendanen meu sambeyan gak zeme eleyan etim totogalen mnak bemzenze zet kebonğat sepem indawe. Āpme in kwitnan kwitnan sepem zigok amgat mbep Kawawañan sepem amgat sawanik kegok gawe."

³⁹ Kegok zemdelan zemti Zisasiyan bemzenze zet kapigok diindoye, "An zikat beñ ñenan notnan zikat beñan ñen ñep ku betnamti mebuk. Egelan kegok mbuk beme ilizuzut enzuñan toidonak.

⁴⁰ Ma nembayan an zikat indandanāñ sehem

pepeyelen ku tazin yek. Nemba keyan kwitnan kwitnan nâmâtâti an zikat indandayet katan beme mandelan zein.

⁴¹ Âpme geŋ kwilekiyet nodanġalen kakalak isikŋaŋ zikatnan tazin ke eknigaŋgut gitaŋgalen zikadan tep paŋaŋ temaŋ tazin ke ku nâmâtâtnik?
⁴² Ma naman tep paŋaŋ temaŋ gitaŋgalen zikadan tapmeŋgut nânâpiŋ geŋ zigoset nodanġat kapigok zempemane ŋep bewe, ‘Notn, nâmane zikadan kakalak isikŋaŋ tazin ke timgewi.’ An nambalamdi zut, geŋ ŋeŋaŋ gitaŋgalen tep paŋaŋ temaŋ ke mpemti zikadaŋ weyaŋ ekmâtâtingut nodanġalen kakalak ke timpewanik.

Tep katnaŋaŋ tepgat yaŋaŋ mamsokbein

⁴³ Âpme tep dolakŋaŋaŋ penaŋaŋ bekaŋaŋ ku maelikzin ma tep wesinaŋ penaŋaŋ pembenan ku elikdak. ⁴⁴ Ma amnan tepgat yaŋaŋaŋ eegalen penaŋaŋaŋ manzem sokbein. Ma an ŋenaŋ sanġanenġanen sindip katnaŋ ku mâtnak. Ma sepem keġogak sâkâyaŋ meywak ku eliknak. Yek penaŋ. ⁴⁵ Am ŋen dolakŋaŋ keŋaŋ dolakŋaŋ egaŋ mama mimiŋaŋ pembenan mkawaŋ benak. Ma an ŋen bekaŋaŋ egaŋ mama mimiŋaŋ bekaŋaŋ mkawaŋ benak. An keŋanen kwitnan kwitnan gak ze matazin keyan zet dembuseŋanen masokbein.

An zulaŋ mkanjit walabungat bemzenze zetmak keyet yaŋaŋ

(Matiyu 7:24-27)

⁴⁶ Kulekiyet nâġât, ‘Amobotnaŋaŋ,’ zemnamti zet manzeyap ke ku maŋgawepuip? ⁴⁷ An

nen nenmagen koti zetn nâmti gawepun ek an sepem zibonj ke nen am ke nep mkawan besâwap kapigok mbe. ⁴⁸ Ek ke an nenanj mka walage keyet katanj bein. An ek keyanj tepum msalen teepmanj walapme towepme nanzanjanj tepum ganzenan time towepme gwatnanj mpeme kalijanjanj bementi tage. Mti mka walapme delanj zeme map tâgâ temanjanj kwageen tunjgwam kwati tujanjanj mka kumaleme gwenjgwenjanj penanj kumti tage. Enenogat tepumanjanjanj msat imbenjanjanj penanj towepme nanzanjanjanj ganzenan gwatnanjanj mge kogogapm katiknanjanjanj tage. ⁴⁹ Yanjut an nenanjanjanj zetn nâmti ku gawepuwe ek an nen mka winderjepinj kebonjanjanj tepumanjanjanj imbenjanjanj ku toge ma nanzanjanjanj tepum ganzenan ku gwatnanjanjanj mp-eye. Keyepmti tunjgwam kwageen tujanjanjanj mkanjanjanj kume tepumanjanjanj bik zemti mka tu palen kutume walelet temanjanjanj aikge. An nâgât manâmkinpeinen an mka katiknanjanjanj walage kebonjanjanj. Ma nâgât ku nâmkinpeinen an mkanjanjanjanj tuwat tuwat walage kebonjanjanj.”

7

Zisasiyanj Loma kasa kuku nenjanjanjanj angat mulup ananj zawatnanjanjanj mme alik beye (Matiyu 8:5-13)

¹ Âpme Zisasiyanjanjanj zet zapat ke am diindome delanj zeme Kapaneam mka temanjanjanj koge. ² Ke koti tapme Loma mka temanjanjanjanjanj kasa kuku an nenjanjanjanjanj bembenanjanjanjanj galen mulup nembananjanjanjanj nâmtiknanjanjanjanj penanj mamtan keyanj zawat nuknanjanjanjanj mti gakikiyelen bududuk tage. ³ Kegok sokbeme

kasa kuku an ñeñañ keyañ Zisasiyet zet zapat nâmti egañ Zuda sesewat mka temañgalen an damuñ indeme Zisasiyet zenânâyelen mebien egañ ñep koti mulup nemba weyañpepeyelen zeye. ⁴ Kegok zemindeme ekñenañ Zisasmagen koti egat zebabak zet giñgiñ mti zewien, “An ke gâlen mulup mamingat mukulem mpesenik. ⁵ Egañ ningalen aminne gogot penañ mamimindein ma egañ ikñañ mânep beme ningalen sesewat mka walatndewien.”

⁶ Kegok dundume nâmti ekñenmak meti mkañanen sokñañ kwapme kasa kuku an ñeñañ egañ an notnañne zet kapigok zemti zemindeme Zisasmagen meti zewien, “Amobotnañ, an ñeñañnnañ zet kapigok zep, ‘Geñ kapi tati nâlen mkaen set kokogalen mulup ewe ku msenik.’ Neñ an gâgât kandañdan talap geñ nâlen mkaen ñep ku kokogalen. ⁷ Ma kegogak neñ nâyawen gâgât zikadan neñ ñep ku kokogalen geñ amobotnañ penañ keyepmti geñ belak zet etañ zemane nâlen mulup an alik besem. ⁸ Neñ kegogak kasa kuku an ñeñañ notnañgalen kandañan tati mulupm mamiyap ma kegogak neñ kasa kuku annemak ekñenañ nâgât kandañnan matalip. Neñ ann ñengat, ‘Met,’ zema mamezin ma ñengat, ‘Kot,’ zema makozin ma mulup nemban ñen egat, ‘Mulup mi,’ zema zetn gawepumti mamm. Keyepm neñ nâyawen geñ kapi tati zedi etañ zemane nâlen mulup annañ alik besem.”

⁹ Kegok zeme Zisasiyañ zet ke nâme nâmtemtemñañmak beme gilik zem am notnañ baman kobien ekñen indikti diindoye, “Neñ

zema nâit, neŋ Israeł aminne inmagengatnan nâmkinpepe temanŋ keboŋ ŋen ku aikban!”

¹⁰ Kegok zeme amŋane ekŋenanŋ gilik zemti mkaen moti ekme mulup nembayanŋ alik bem totage.

Zisasiyanŋ imbi kwambet ŋengat nemuŋanŋ mme gakikiengatnan wage

¹¹ Âpme kasup ŋen Zisasiyanŋ mka temanŋ ŋen kwitnanŋ Nain ke mepme nembanane ma am sambe ekmak mebien. ¹² Ke meti egaŋ mka temanŋgalen setokwakwalen kwapme am notnanŋ an gakikiŋanŋ lueen pumti setokwakwalengatnanŋ kwati sumen mesâgât mebien. An gakikiŋanŋ ke imbi kwambet ŋengat nemuŋanŋ kwep etaŋ keyanŋ gakime am sambe mka temanŋ keyetnanŋ ekmak mebien. ¹³ Ke takopme Amobotnanŋ egaŋ egeen keŋanŋanŋ imbi kwambet keyet kembenŋ penaŋ mti kapigok dunduye, “We, imbi, geŋ susupinŋ.”

¹⁴ Kegok zemti met an gakikiŋanŋgalen lue atame an tapummepmambien ekŋenanŋ kot teŋ pemti msalen an gakikiŋanŋ tobewien. Tobeme Zisasiyanŋ kapigok zeye, “An zomolim, geŋ wat!”

¹⁵ Kegok zeme gakikiŋanŋanŋ wati yanbemti zet zeme Zisasiyanŋ betnanen betnamti mamaŋ saye.

¹⁶ Kegok sokbeme am ekŋenanŋ ke ek kiŋgati Kawawaŋgat zemsesewatpemti kapigok zewien, “Golaŋ zenze an temanŋ tunŋupmnanŋ kapi sokbein ma Kawawaŋ ek amŋane indamukulem mimin-dein!”

¹⁷ Kegok sokbeme keyet zapatnanŋanŋ Zudia msalen palakŋanŋ beye ma msat notnanŋanŋ kegogak nâme delaŋ zemâge.

*Zisasiyan Zân tu zulutindende nembananeyet
zet zeye*

(Matiyu 11:2-19)

18 Âpme Zân mka katiknan tapme nembananeyan ekmagen koti Zisasiyan kwitnan kwitnan mge keyet zapatnan msawien.

19 Ma egan nembanane zut Zisasmagen mebegalen zemideye. Kegok zemti diidome, “Amobotnanmagen egat zenânâyelen meseluwen kapigok yankwesiselup, ‘An kokogalen Zânan zeyeen ke geñ kapi ma ñen?’ Meti kegok yankwesiselup.”

20 Kegok zemideme egelan Zisasmagen kobunen kapigok yankwesiwun, “Zân tu zulutindende an egan gâgât gayankwesi nânâyelen ndeme kolup, ‘An kokogalen egan zeyeen geñ kapi ma ñen?’ ”

21 Yankwesimalu yegak Zisasiyan kan keyegak am zawat sepem igak igak weyanindeye ma we bekanan mâtindeye ma zikalin beñan zikalin mme ekbien. 22 Kegok tapmme an egelan koti yankwesimalut kapigok diidoeye, “It kwitnan kwitnan eknâmâtâlut keyet met Zângat zezapat msamti kapigok dunduselup: ‘Zikalin beñanan zikat taegip, selin wesin ma selin tapmaip ma am lingit satnanmak mma lingilin takñelun ma wakñin kekekñan mma zet tatnâip ma gakikinan mma wati tapmaip ma an tototnanmagen zet zapatn dolakñan ekñenmagen timepme tatnâip. 23 Ma am ñenan nâgât keñ zut ku min beme egan oloñen palen tazin.’ Kegok met Zân dunduselup!”

24 Kegok zemideme Zângalen nemba egelan gilik zemti Zânmagen mepmalut Zisas egañ am sambe tabien ekñen Zângat kapigok diindoye, “In eweñañ Zânmagen betut sinañnok tâgâyañ kumbume mebe kokot tapme msat tuñgupman eksât mebien? Yek. Zân ek windenepiñ kebon yek. 25 Ma in msat tuñgupman an ñen kâlâpman dolakñañ tosañañ temañ ke eksâgât mebien? Yek penañ. Nâip, an kâlâwin dolakñañ ekñañañ amobotnañnok mka pembenañ etañ keyet keñañ matalip. 26 In zeme nâmbi, in kwileki eegalen otñâmte mebien? In golan zenze an eegalen mebien? Ke penañ, ek golan zenze an sambe mambien sebemindein enenogat ek nâlen set weyeyañ. 27 Kawawañgalen zet zapat itnañanen Zângat kapigok zemkawañ bemberñañ,

‘Neñ zapat zenze an pema koti egañ kukñañgat meti set neñmagen keñin gilik zenzeyelen gâgât weyañ be.’ *(Malakai 3:1)*

Kawawañañ kekok zeye. 28 Neñ ingat zet penañ kapi zesowap, Zân tu zulutindende an egañ am sambe msat katañ sokbemkwabienen sebemindemti mobotnañ penañ bein. Yangut am in neñ napmâti tapmaip in Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnañ ke in weyañ eknâmâtâti nâmkinpeip keyepm Zân sebem pemti nâmâtâlíp.”

29 Âpme am sambe ma takis mânep titi an ekñañañ Zângat zetnañ nâwienen ekñañañ Kawawañgalen mama mimi teñ mâpme egañ tu zulutindeye. 30 Yangut Palisi an ma zii zet zikat indanda an ekñañañ Kawawañgalen ñoktik ku mâti wisat mpewien ma ekñañañ Zânmagen

tu ku zulubien.

³¹ Âpme Zisasiyaŋ pigok zeye, “Neŋ kwilekiŋen am alak talip kapiyelen mama mimiŋin kebonmak bemzewi? Ekŋen pe ziboŋ? ³² Ekŋen imbi nemba egaŋ silik kume notnaneyaŋ dopmaŋ ku maŋgilik zem kuip. Ma silik kum tasume ku masumpeip. Ekŋen keboŋ. ³³ Ma Zânaŋ tu meu ninipiŋ mamayelen set mâpme am sambeyaŋ Zângat kapigok zewien, ‘Ek we bekaŋmak main!’ ³⁴ Ma Angat Nemuŋaŋ neŋ koti tu meu ninipiŋ mamayelen set ku mâpma in nikti nâgât zet kuku mamip ke kapigok, ‘An kapi tu meu temaŋ ma wain tu manin ma mânep takis titi an ma am yomtoŋ ekŋengat nolin!’ Kegok manzeip. ³⁵ In nânâŋinmak benak beme nigalen yaŋnit meu ninindaset ma mama mimindaset ekmâtâbiek.”

Imbi yomtoŋaŋ Zisasiyet setnaŋ zulutpeye

³⁶ Âpme Palisi ŋen kwitnaŋ Saimon egaŋ Zisasiyaŋ ekmak meu niniyelen zem mandame mkaŋaŋ moti meu niniyelen munduman to-tage. ³⁷ Ke motapme mka temanen keyetnaŋ imbi yomtoŋ ŋenaŋ Zisas Palisiyelen mkaen tu meu niniyelen molep zeme nâmti wet kelakŋaŋ sesikŋaŋ dolakŋaŋ tosaŋaŋ temaŋ seŋgewen gak zem tatatnaŋ ke mti ³⁸ mot Zisasiyet bamanen setnanen pedondom tati si sume siapmaŋaŋ toti setnaŋ mme tutulupsek beme ŋoksiŋaŋaŋ kaput pempti setnaŋ nuknuk mpempti wet kelakŋaŋ sesikŋaŋ dolakŋaŋ setnanen mulapme toge. ³⁹ Imbiyaŋ kegok mme Palisi egaŋ Zisas zem mandame koge egaŋ ke ekti keŋaŋaŋ kapigok otnâye, “Imbi kapi kwitnaŋ kwitnaŋ msain kapi

bekanaŋ. An kapi golanŋ zenze an penaŋ benak beme imbi egat setnaŋ taatain keyet yaŋaŋ ŋep ekmâtâdak ma imbi ke imbi yomtonŋ penaŋ ke ŋep nânak!”

⁴⁰ Kegok otnâme Zisasiyaŋ kapigok dunduye, “Saimon, neŋ zet ŋen zema nâmbak.”

Zeme zeye, “An zikat indanda, ŋepgat zeman e nâmbi.”

⁴¹ Zeme Zisasiyaŋ pigok yaŋbemti zeye, “An zut ŋenaŋ mânep an mânepmak egalen ŋenaŋ 5000 kina ma ŋenaŋ 50 kina belak mti bam dopmaŋ mututuyelen nâmti mbun. ⁴² Ya bam koti mânep dopmaŋ sasayelen kanaŋ sokŋan kopme eget mânepmak ku taidaye. Kegogapm mânep toŋaŋaŋ egalen mânep mbun keyet ketalasimidaye. Geŋ nânigen egetmagengatnaŋ kwiyaŋ mânep toŋaŋgat nâmtikŋaŋ mpeye?”

⁴³ Kegok yaŋkwesime Saimonaŋ pigok dunduye, “Neŋ nâyawen an mânep temaŋ mge keyaŋ kenanen nâmtikŋaŋ penaŋ mpeye.”

Kegok zeme Zisasiyaŋ kapigok zeye, “Geŋ ŋep zenik.”

⁴⁴ Kegok zemti imbimagen gilik zemti Saimon kapigok dunduye, “Imbi pedondom tazin kapi ekdik? Neŋ gâlen mkaen kwalaen geŋ nnaŋgalen set moti tu setn zululugalen ŋen ku nanak. Yaŋgut imbi egaŋ siapmaŋaŋ setn mme tutulupsek beme ŋoksinaŋ kaputnep. ⁴⁵ Geŋ nâgât oloŋen mti nuknuk ku mnanak yaŋ imbi egaŋ neŋ kwatapma keyegak yaŋbemti setn nuknuk mpeme tatnup. ⁴⁶ Geŋ wet kelakŋaŋmak nâgât ku weyaŋ benak yaŋgut imbi egaŋ wet kelakŋaŋ sesikŋaŋ

dolakñañ tosañañ teman keyañ setnnañ mulapme tolep. ⁴⁷ Neñ diñgoma nâmbak, egañ ke mip ke egañ gogot omba mnep keyañ mkawañ bep ke yomañ sambe delañ zep. Yañgut am ñenañ nâme yomañ isikñañ bugan Kawawañañ yomañ ke katikpenak manâin beme ekmagen gogot isikñañ bugan tasain.”

⁴⁸ Kegok zemti imbiyet kapigok dunduye, “Yomdi katikpeyap.”

⁴⁹ Kegok zeme am notnañ tu meu ilinsakwep nimti tabien ekñañañ yañbemti nânâñinañ kapigok otnâwien, “Ek kapi am yomin ñep ku katikpepeyelen. Ek dâsuki tazen.”

⁵⁰ Ekñañañ kegok otnâme Zisasiyañ imbi ke pigok dunduye, “Nâmkinpependañ gapmukulem mme keñdi sewakñañ beme met mamambanik.”

8

Imbi notnañ Zisasmak mamti mulup mbien

¹ Kan keyet palañañ Zisasiyañ Galili msalen mka teman ma isikñañ sambe mameti am Zet Zapat Dolakñañ Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnañ mama kanañ bududuk bein ke diindom mege. Ma nembrañañe 12 ilinsakwep mamtemien ² ma imbi notnañ kegogak indamât mebien. Imbi ekñañ ke Zisasiyañ eweñañ we bekananmak ma zawalinmak mâtindeye. Ekñañ ke kwilin kapi: Malia ek Makdala mka temangatnañ ekmagen we bekanan 7 Zisasiyañ mâpeye. ³ Ma ñen kwitnañ Zoana apmañ kwitnañ Kusa ek Elotgalen mkayelen an damuñ matatan. Ma imbi ñen kwitnañ Susana ma imbi sambe notnañ mânep

milawalin ilinaŋgalenaŋ Zisas ma nembanaŋe indamukulem mbien.

Wit katnaŋ time muluwen mekokogalen bemzenze zet

(Matiyu 13:1-17; Mak 4:1-12)

⁴ Âpme mka temaŋ ñen mka temaŋ ñen keyelen am sambe penaŋ Zisasmagen koondakti tapme indikti egaŋ bemzenze zet kapigok zeye,

⁵ “An ñenaŋ wit katnaŋ muluwen time mekokogalen mege. Meti wit katnaŋ msalen time mekogeen notnaŋ selen totem mepme amnaŋ mekoti selaŋ dukñaŋ ime ageyaŋ ekti onimbien. ⁶ Sepem kegogak wit katnaŋ notnaŋ msat memunaŋ nanaŋ keñaŋ totemepme dukñaŋaŋ patanaŋ zem kwageyaŋgut kasuwaŋ ekme memunaŋ beye enenogat msat ke nanaŋ kuluŋ kâlân. ⁷ Ma wit katnaŋ notnaŋ nusi keñaŋ totem mege. Keyet dukñaŋaŋ patanaŋ zem kwapme nusiyaŋ mzilime eiñeiñ simti ku kwage. ⁸ Ma wit katnaŋ notnaŋ msat kelakñaŋmagen toti kwati penaŋaŋ sambe penaŋ sokbeye. Yaŋaŋ kwep kwepgat penaŋaŋ keñaŋ katnaŋ sambe sopmaŋ kegok elik mâge.” Zisasiyaŋ zet kegok zemdelanaŋ zemti zeye, “An ñen zet nânâyelen tikñaŋaŋ tazinaŋ zet kapi ñep opeimti nâsem.”

⁹ Âpme Zisasiyet nembanaŋe ekñaŋaŋ bemzenze zet keyet yaŋaŋ nânâyelen yaŋkwesime ¹⁰ egaŋ diindoye, “Kawawaŋaŋ in zet enzilim tazin sambe keyet yaŋaŋ ñep nânâyelen nâmpepeñaŋ enenogat bemzenze zet sambe keyaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnaŋ mama kanaŋ bududuk bein ke mkawaŋ tabein

yaŋgut am ekŋenmagen bemzenze zet etaŋ bewe, eneyet keŋin keyet eyak ku bemindain keyet penaŋ,

‘Am ŋenaŋ zikat eek ektingut kwitnaŋ kwitnaŋ ku maekmâtâlîp ma ekŋenaŋ nânâ nâmtingulak yaŋaŋ ku nâmâtâbep.’ (*Aizaya 6:9*)

Sepem golaŋ zenze an itnaŋaŋ ekŋenaŋ zet bam sokbewe zewien kekok.

Zisasiyaŋ bemzenze zet keyet yaŋaŋ zemkawaŋ beye

(*Matiyu 13:18-23; Mak 4:13-20*)

¹¹ Bemzenze zet zeya keyet yaŋaŋ kapigok, wit katnaŋ keyaŋ Kawawaŋgalen zetnaŋ bein.

¹² Ma wit katnaŋ selen totem mege ke sepe-
maŋ am Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ
manâip yaŋgut Sadaŋaŋ koti Kawawaŋgalen Zet
Zapat Dolakŋaŋ nâwienen ke mme Kawawaŋgat
ku nâmkiŋpepeyelen ma ekmagen keŋin ku gi-
lik zenzeyelen masokbein. ¹³ Ma wit kat-

naŋ nanaŋ palen toweŋge ke sepemaŋ am
ekŋen keboŋaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ nâm-
tikŋaŋ mti oloŋen palen mmambep yaŋgut
kindiŋaŋ msat keŋan baen penaŋ ku towege
ke am Zet Zapat Dolakŋaŋ keŋinanen
katikŋaŋ ku tageyepmti nukŋaŋ sambe
ma sisipeŋpeŋ sambeyaŋ kwabeen
nâmkiŋpepeŋin mme towembe.

¹⁴ Ma wit katnaŋ notnaŋ tek kukŋaŋmak
keŋan totemege ke sepemaŋ am ekŋen
Zet Zapat Dolakŋaŋ nâmbewaŋgulak
kwitnaŋ kwitnaŋgat yayaŋ omba
penaŋ mamip ma mânep milawat-
gat kandaŋan mamelip ma segesetgalen
kwitnaŋ

kwitnangat olojen mti ilinangat etan maotnâip. Mama mimiñin kebon keyan nâmkinpepenin mme ku mkatikñan beme towembep. ¹⁵ Ma wit katnan notnan msat kelakñanmagen totemege am ekñen kebonan Zet Zapat Dolakñan nâmti mkatikñan bemti mambep. Ma Kawawañgalen zezapat pembenan am notnanmagen zemkawan beme am ekñen keyan kegogak nâmkinpewep.

Lamgalen bemzenze zet

(Matiyu 5:15-16; Mak 4:21-23; Luk 11:33)

¹⁶ Âpme amnan lam kon bemti menziman dukñan ku makwalapenup ma mundum wewe kandañan ku mambepenup. Nin lam konji munduman tatatnanen sosok bempemann tapme am mka keñan matalip mbusatnan mambemindein. ¹⁷ Nâlen zetn ke lam nembon keyepmti in nâlen zetn zemkawan bewep beme nânâ enziliñan matazin ke ewe ku enzilim tabe ma nânâ kwatam tazin mâtâpeme kawan bewe.

¹⁸ Keyepmti in weyan nâmâtâbep enenogat am ñen Kawawañgalen zetnan nâmti nâmtikñan mbe beme Kawawañan nânâñan ewe tusumti sawe keyepm egañ nânâñan sambe penañ tasawe. Ma am ñenan zetnan nâmti nâmtikñan ku mbe beme Kawawañan nânâñan isikñan ekmak tasain ke menzem mbe.”

Zisasiyet mam notnaneyan eksâgât kobien

(Matiyu 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Âpme Zisasiyet mam notnane ekñenan Zisas eksâgât kobien yan gut am sambeyan ekmagen kot bembulun tabiangapm mamnotnaneyan kot

olati belak ganzenan tabien. ²⁰ Kegok mme an nenan indikti Zisas kapigok met dunduye, “Mamnodine eknenan giksâgât koloyan olati mka tambagumen baen talip.”

²¹ Kegok zeme Zisasiyan nâmti am eknen kapigok diindoye, “Am Kawawangalen zet nâmti mangawepup eknenan nâgât mam notnne beip.”

Tâgâ temanmak nembu mamanan Zisasiyet zetnan gawepuwun

(Matiyu 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Kasup nengat Zisas ma nembanane ilinsakwep wangæn motati egan kapigok diindoye, “Kame nin tundua kutumti tundua nembet daeset metne.” Kegok zemnâmti yanbenti mebien.

²³ Tapmepmambe Zisas melukgapmti wangæn meluk wenje. Taweme tâgâ teman penan kwati tundua mamanan kumbume wanga kenan tuyan towepme waleletgalen mbien.

²⁴ Kegok sokbeme nembanane eknenan met butemti zewien, “An zikat indanda! Tundua kenan towesât tapmnupgat wat ndaangalan nde!”

Kegok zeme egan wati tâgâ teman ma tundua mamanan zemkulumideme egat zetnan gawepumti tunduayan titoknepin penan tage ma tâgâyan dinpeye. ²⁵ Mti eknengat kapigok diindoye, “In nâmkinjepenjin yek, ma?”

Kegok zeme namba eknenan menok ke ekti kinjati nâmtemtem mti ilinak kapigok zenâwien, “An kapi kwi penan? Egan tâgâ ma tundua mamanan zeme zetnan gawepulup!”

*Zisasiyan we bekanan an kejangatnan zemandeme bo kejanen towemâbien
(Matiyu 8:28-34; Mak 5:1-20)*

²⁶ Âpme ekjenan ke metneti met tundua kumti Galili msat tundua nembet met Gadala msalen am ekjenmagen met patan zewien. ²⁷⁻³⁰ Ke meti Zisasiyan kejan mowepme mka keyetnan an nen we bekanan sambemak keyan koti Zisas aikge. Egan talak kwisiñ mamkwage ma mkaen ku mawemtan, egan am sumen kilen kilen mamamtan. We bekanan an ke kan sambe ek damuñ mme amnan setnanmak betnanmak senan zampeme mitim yalonñi msat tungupman makunzuñ metan enenogat we bekananan winde same ke mamtan. Âpme we bekanan an keyet kejan tabienan Zisas ekti ekjenan egat kwizet ñakñak teman kumti an ke msalen mkutum peme Zisasiyet kandan pedondom samti zet omba kapigok zenzeyet zeme zeye, “Zisas geñ Kawawan Temangan Nemunan penan, geñ ninmagen mulup msâpmnik ke nin ñep nânup keyepm nin gâgât gawekunup keyet geñ nin sindem teman ndandapiñ.”

Zeme Zisasiyan we bekanan an ke keyet kejan tageengat yanñan nâsâti an ke yankwesiye, “Geñ kwidi kwi?”

Yankwesime zeye, “Neñ kwitn Sambe Sopman Penan.” We bekanan sambe penan egat kejan matatemien keyepm egan kegot zeye.

Zeme Zisasiyan we bekananan, “Anmagen-gatnan kwaweti mebegat,” zeme nâmti we bekananan ³¹ Zisas wekum samti zewien, “Geñ

nin ndapmâti ndemane we bekanan nnanhalen mundum bekanan ke mebepij.” Kegok zewien.

³² Âpme msat keyet bo manje teman kalan nembeleset tati meu tatnimmambien keyepm we bekanan ekjenan Zisas wekumsamti egan nep nâmindeme boyet kejinan nep metobiek keyet yan kwesim nâwien. Yan kwesime Zisasiyan nâmindeme ³³ we bekanan anmagengatnan kwati bo kejinan towepmâbien. Kegok mme bo manje teman ekjenan kagwiliñti windem bemti nandanen palamtoti tunduaen toti tu nimti gakimâbien.

³⁴ Âpme bo damu ekjenan muluwan sokbeye ke ekti kunzuñti mka teman ma isikjan meti keyet zezapat zeme nâmâbien. ³⁵ Menzeme nâmti ekjenan mka katipemti kwitnan kwitnan sokbeye ke eegalen mebien. Meti ekjenan Zisamagen patan zemti ekme an we bekananmak mamtan piwan we ekjenan peme mopme egat ñoktikjan nep beme sangum melakandu miakti Zisasiyet setnanen totapmanje. Ekjen ma bo damu ilinsakwep ke koekti nâmtemtem mti kinjabien. ³⁶ Âpme am ke tati ekme an we bekananmak mamamtan pembenan beye keyet zapat mimindamâbien. ³⁷ Ekjenan ke eknâmti Zisasiyan Gadala msat katipemti mebegalen zempewien enenogat ekjen kinjagalan penan indaige keyepmti Zisas ma nembanjane ekjen ilinsakwep wanga kejan moti mebegalen motapme ³⁸ an we bekananmak Zisasiyan mâpeye egan Zisasmak mebegalen wekumsamti zeye, “Nej nâmnemane geñmak mebi.” Yan gut Zisas-

iyañ ñep ku zemti ³⁹ kapigok zempeye, “Geñ mka temanđan gilik zem meti Kawawañañ muluwañ geñmagen mge keyet kwizapatnañ mpalakñañ bewanik.” Zeme nâmti an egañ gilik zem meti Zisasiyañ ek weyañpeye keyet zet zapatnañ amñane diindomâge.

Imbi nempa gakikiñañmak ma imbi zawatmak egegalen zezapat

(Matiyu 9:18-26; Mak 5:22-43)

⁴⁰ Âpme Zisasiyañ tundua nembet gilik zem kogeen am sambe egat olim peme koge enenogat ekñañañ egat damuñ matatemien. ⁴¹ Kotapme sesewat mka isikñañ amobotnañ ñen mañge kwitnañ Zailas egañ Zisasiyet kandañan pedon-dom samti egalen mkaen mebegalen wekumsaye. ⁴² Enenogat ek nempañañ imbi kwewetañ egat nup kanañ 12 etañ keyañ zawat nukñañ gakikiyelen katnan tage.

Tapme Zisasiyañ selen tapmepme am mañge temañ ekmak bembuluñti tapmepmambien.

⁴³ Tapmepmambienen tunđuwinangatnañ imbi ñen sipmañ nup kan 12 sipmañ omba penañ belak makwawetan. Egañ mânep milawatnañ ilindiñ dokta ekñañ indame weyañpepeyelen nâmti indame ekñañañ ñep ku weyañpewien.

⁴⁴ Âpme imbi keyañ am ekñengat tunđuwinaset moti Zisas bamanen meti kolopmañ butnañ atame sipmañ keyegak katiye.

⁴⁵ Mme Zisasiyañ ke nâmti zeye, “Am kwianñ natain?” Am sambeyañ, “Nin yek,” zemâbien.

Zeme Pitayan zeye, “An zikat indanda, am sambeyan gambembulunți genjagen watakumti tatalip.”

⁴⁶ Yanjut Zisasiyan zeye, “Am nenan natame windennan mepme nâyap.”

⁴⁷ Âpme imbiyan ke eknâyeen ilak mkawan beip nâmti koti sebet diñdiñ mti Zisas setnan kandan an bengumen gundunți am sambe zikalinan yan an kwilekiyet mti ataye ma zawatnan keyegak nep beye keyet zemkawan beye. ⁴⁸ Mme Zisasiyan egat kapigok zeye, “Ipm, yayan mimipiñ, gen nâmkijenakgapm mma nep benik. Keyet kenđi sewaknan beme meti mambanik.”

⁴⁹ Zisasiyan kekok zemti tapme sesewat mkayelen amobotnanagen an nenan bunam zet mkoti kapigok dunduye, “Nemandi ilak gakip, keyet an zikat indanda ku zempeman kolak.” ⁵⁰ Yanjut Zisasiyan zet ke nâmti Zailas kapigok dunduye, “Gen kingagapiñ nâmkijependi mkipman beman egan nep alik besem.” Zisasiyan Zailasiyet kekok zeme nâme mebien.

⁵¹ Meti eknenan Zailasiyelen mkaen mepatan zemti Zisasiyan am mka kenan mobogalen indaombeyen: Pita ma Zân ma Zems ma mam bipmanet eknen etan mobogalen zemti notnan zemkulumindeye. ⁵² Kegok mti am si zesu zesu imbi nemba gakiye keyet tapmambien eknen Zisasiyan kapigok diindoye, “In ku suit, imbi nemba ek ku gakip ek belak meluk etan tawen.”

⁵³ Kegok zeme eknenan penan gakip ke nâmkatik bemti egan zet zeye keyet zeyen teman yenbien. ⁵⁴ Kegok mme Zisasiyan imbi nemba

gakikiŋaŋaŋ tawemaŋgeen mka keŋan moweti imbi namba keyet betnan atamti zet omba mmoti zeye, “Imbi namba, geŋ wat.”⁵⁵ Kegok mme mamaŋaŋaŋ gilik zeme egaŋ keyegak dendaŋ wage. Mme Zisasiyaŋ mamaŋ bipmaŋgat meu notnaŋ sait zemideme sawun.⁵⁶ Zisasiyaŋ kegok mme mamaŋ bipmaŋaŋ nâmtemtem penaŋ mbun. Âpme Zisasiyaŋ mamaŋ bipmaŋgat am ŋeŋgat kwitnaŋ kwitnaŋ sokbeye keyet ku zenzeyelen zemkulumideye.

9

Zisasiyaŋ nemaŋane mulup zet indamti zemindeme mebien
(Matiyu 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹ Âpme Zisas ek nemaŋane 12 zeme kot ondek tapme we bekaŋaŋ amgat keŋan mâtindendeyelen ma am zawalin sepem igak igak mme alik bembeyelen winde ke talasim indamâge. ² Mti indeme Kawawaŋgalen zezapat dolakŋaŋ diindomti Kawawaŋ ekŋenmak keŋinan damaŋ msâpm ke diindowep. Ma zawatmak weyaŋindendeyelen zezapat mindamti zemindeme mebien. ³ Kegok zemti zemâtâtindeye, “In selen mesâpmti kwitnaŋ kwitnaŋ ŋen ku timebep. Am in indamukulem mbep ekŋen keyaŋ in indikdamaŋ mbep keyepm toŋge ma ele ma tu meu ma mânep ma melakandu zut ku timebep. ⁴ Ma mka temaŋ ŋen mobep beme an ŋenaŋ ingat egalen mkaen tatagalen indamandame ekmak etaŋ tati mebep. Mneti in selak selak mame mka toŋaŋaŋ, ‘Nâgât

wisat mip,' nâmindeweyet. ⁵ Ma in mka teman n'en patañ zeme am ekñenañ ingalen zet ku nâmti mka weweyelen ku indame keyet Kawawañañañ ekñengalen mama mimi keboñ keyet nenzinziñ min nânâyelen zipelukñin señti ke ku gilik zem kobep."

⁶ Kegok zemdiindome ekñenañ Zisas pemeti mka nãnde n'en n'en meti Zisas Kilaisiyelen zezapat dolakñañ diindomti am zawatmak weyañ indemâbien.

*Elolañ Zisasiyet zapatnañ nâmti kinjage
(Matiyu 14:1-12; Mak 6:14-29)*

⁷⁻⁹ Âpme Galili msalengalen amobotnañ kwitnañ Elot egañ Zisasiyañ menok igagen mme keyet zapatnañ nâmti, "Wa Zân tu zulutindende an gakikiengatnañ gilik zem koti mamañañ tin." Kegok zeme nãnge. Kegok nâme notnañañ, "Golañ zenze an Ilaiza ewe sokbemti tapmain," zewien ma notnañañ, "Golañ zenze an itnañañ nenañ mamaen gilik zem koti tapmain," nâwien. Kegok zeme Elolañ nâmti keñ sindem palen tati kapigok zeye, "Zân ek neñ zema bimañ elengewien. Âpme an ke kwiyañ kekok mme neñ zapatnañ tatnâyap?" Kegok zemti Zisas eegalen penañ mge.

*Zisasiyañ am sambe tu meu indaye
(Matiyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Zân 6:1-14)*

¹⁰ Âpme nembrañane ekñenañ gilik zem koti kwitnañ kwitnañ mmebien keyet zezapat Zisas msamâbien. ¹¹ Kegok dundume nâme ilinsakwep mepme am sambe penañ ekñenañ mebien ke

nâmâtâti indamâti mebien. Egan ñep nâmindeme Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke zemkawaŋ bemindaye ma am zawalinmak notnaŋ weyaŋindeye.

¹² Kegok tapmnepeme kasup zikatnaŋ towesâgât mme nempaŋane 12 ekñaŋaŋ Zisasmagen koti zewien, “Kapi msat tungupman penaŋ tatnup keyet geŋ am indemane mka temanen ma isikñaŋen mekoti tu meu ma mka weweyelen aikseip.”

¹³ Kegok zeme Zisasiyaŋ kapigok diindoye, “In ilin meu aik indait.”

Kegok zeme ekñaŋaŋ zet dopmaŋ kapigok gilik zemti zewien, “Ninmagen nupmamaŋ kumbunaŋ isisikñaŋ 5 ma aŋgala sonaŋ isisikñaŋ zut etaŋ tatndain.” Kegok zemti egat yaŋkwesiwien, “Geŋ nin am sambe penaŋ kapiyet meu mekwiti kokogalen tazenik?” ¹⁴ Âpme am tabienen ke an etaŋ indamakume 5000 kegok beye. (Âpme imbi ma nempa isisikñaŋ ku indamakukunaŋ.)

Âpme Zisasiyaŋ nempaŋaneyet kapigok zeye, “Am ekñaŋgat zeme maŋge kwep kwepgat keŋan am makume 50 50 kegok totaseip.”

¹⁵ Zeme nempaŋanyaŋ egat zetnaŋ nâmti am ekñaŋ egaŋ zemindeye keyet katan zeme totabien. ¹⁶ Totapme Zisasiyaŋ nupmamaŋ 5 ma aŋgala zut ke mti zikatnaŋ kululuŋen ekme mopme Kawawaŋgat, “Wisikŋ,” zemti meu ke mutumti nempaŋane indame ekñaŋaŋ am ekñaŋ kalaŋkum indawien. ¹⁷ Kegok mme ekñaŋaŋ nimwiaŋti butnaŋ notnaŋ tapmege ke nempa ekñaŋaŋ makumti beme tise 12 gak zem tage.

*Pitayan Zisasiyet yanaj zemkawan beye
(Matiyu 16:13-19; Mak 8:27-29)*

¹⁸ Âpme kan njengat Zisasiyan igak dundundu mulup tapmanjeen nembajane ekjenan ek-magen mebien. Mepme egan kapigok indayankwesiye, “Amnan nâgât kwi manzeip?”

¹⁹ Kegok zeme nembajane ekjenan kapigok dunduwien, “Notnanan gâgât Zân tu zulutindende an manzeip. Ma am notnanan gâgât Ilaiza manzeip. Ma am notnan golan zenze an itnanan nenan mamain gilik zem kolep manzeip.”

²⁰ Kegok zeme Zisasiyan nâmti ekjengat zeye, “Âpme in nâgât an kwi manâip?”

Egan kegok indayankwesime Pitayan zeye, “Gej Kawawanan ombemgeme am yomengatnan indatitiyelen kobanan. An Kilais ilak geñ ke.”

²¹ Kegok zeme Zisasiyan am notnanat zet ke ku zenzeyelen zemkulumindeye.

*Zisasiyan gakikjanjat zapat diindoye
(Matiyu 16:20-28; Mak 8:30-9:1)*

²² Zemkulumindemti egan ewe tusumti zeye, “Sesewat mka temangalen an damun ma sâpe sâpe bumbuyelen nenanin ma zii zet zikat indanda an ekjenan nâgât ku nâmtikjan mti Angat Nemunan neñ sindem teman nambep. Neñ nome gakimti kasup zut delan zeme tugat yanbembenan ewe gilik zem mamaen wabap.”

²³ Ma egan ewe ekjengat zet nen kapigok zeye, “Am nenan neñmagen tususâgât mbe beme egan ikjanjat sekjan mtoti segalen kwitnan kwitnanjat ku nâmtikjan mti egan kasup katan sindem teman Angat Nemunan neñ tiwap sakam

keboŋ timti namâbe. ²⁴ Ma am nenan sekŋaŋgat yayan mti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ ku mkawaŋ bewe beme egaŋ mama kanzizit ku tiwe. Yaŋgut am nen egaŋ sekŋaŋ nâgât talasiwe beme mama kanzizit mama ke nep tiwe. ²⁵ Am nen ek msat kapiyelen milom bilombi sambe ke tim nalak nalak maminepeme mamaŋaŋ yuŋgume ek keyaŋ walebe. Msalengalen kwitnaŋ kwitnaŋ keyaŋ zigok mukulem mme mama kanzizit tiwe? Kegok nep yek. ²⁶ Am nenan nâgât ma zepatn dolakŋaŋgat sakambuk mbe beme Angat Nemunaŋ neŋ kegogak kobawen an ke sakambuk mpewap. Neŋ ensel teŋmak gilik ze kobap. Ma Bipmnaŋgalen windenaŋ ma busatnaŋaŋ nsumuŋme kobap. ²⁷ Neŋ zet penaŋ zema nâit, am in talip inmagengatnaŋ notnaŋ ku gakimti tapmoti ekme Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katanen mama ke sokbesâpm.”

*Zisasiyet sekŋaŋ asekme sepem nen beye
(Matiyu 17:1-8; Mak 9:2-8)*

²⁸ Âpme Zisas ek zet kegok zemti tapme sonda kwep delaŋ zeme dundundu mulup msâgât nembanaŋe Pitamak, Zânmak Zemsmak indatimti kalaŋaŋ dundusâgât mowebien. ²⁹ Moti kan keyet tadundumaŋgeen ikŋaŋgat zimosetnaŋaŋ sepemaŋ kasupgalen busatnaŋ nembon beye ma kâlâpmaŋ teepmaŋaŋ satnaŋ leŋganaŋ penaŋ be-
mti tage. ³⁰ Keyegak an zulaŋ ekmak tati zet zenâ zenâ mbien. An zut ke Mosesimak Ilaizamak ege-
laŋ ³¹ kululuŋengatnaŋ saŋga soŋgaŋitmak kotati Zisasiyaŋ Zelusalem mka teman gakiwe keyelen zezapat msamti Kawawaŋgalen nânâ ekmagen

sokbewe keyet zemkawan bempewun. ³² Pita ma notnane zut ekñenan meluk teman wembien yanğut wati Zisas sanğa songamak tapme an zut ekmak tapmalut ke ekbien. ³³ Ekñenan ke ekme an zut keyan yanbemti Zisas pemesâgât tapmalut Pitayan Zisasiyet kapigok zeye, “An zikat indanda, kapi dolakñan penan tatnup keyepm nâmane mka mzalan tuk walatne gâgât ñen Mosesiyet ñen ma Ilaizayet ñen.” (Egan zet ke yanğan ku nâmâtâti zet kekok zeye.)

³⁴ Kegok zeme keyegak zanza sepeman ñen busatnanmak keyan ekñengat dukñinaset kwatoti an ekñen tuk kululuğalen busatnanmak tabien ekñen indasumuñme Zisasiyelen nembanane tuk ekñenan ke ekti kiğgati sebelan dindiñ mbien. ³⁵ Kegok sokbeme zet ñande ñen zanza keñaset kapigok zeme ekñenan nâwien, “Kapi nâgât Nemun penan; nen ombempewan. In egat zetnan nâmti gawepuwep.”

³⁶ Âpme ekñenan zet ke nâmti ekme Zisas igak tapme ekbien. Kegok sokbeme nemba tuk ekñenan kwitnan kwitnan sokbeye ke ekti kan keyet am ñengat diindondopiñ; keñinan etan bemti mamtemien.

Zisasiyan we bekanan anemba keñangatnan zempeye

(Matiyu 17:14-23; Mak 9:14-32)

³⁷ Ekñenan ke tatneti tapme miya balan peme ekñenan kalañangatnan topme an imbi sambayan meti Zismak selen kumaikbien. ³⁸ Âpme keyegak am ekñengat tuñguwinañgatnan an ñenan Zisasiyet kapigok kwizet teman kumti

zeye, “An zikat indanda, ekbak, neŋ gâgât gawekuyap neŋ nemun ma namban sambe ku talip. Nemun kwewetan kapi mukulem mpe-senik.” ³⁹ Kegok zemti ewe zeye, “We bekanan egat keŋan metoweti mme egaŋ kaŋkaŋ kumti endilipemti katik katik sim zawak sala kalak kalak mam. Ma we bekanan mse kwep kwep-gat pemeŋpenti namba ke kumsagat omba penan mpemti mamezin. ⁴⁰ Âpme neŋ nemandine ekŋenan we bekanan mâbâgat indawekuma ekŋenan mim aleo.”

⁴¹ Egaŋ kegok zeme Zisasiyan am sambe tabien ekŋengat kapigok zeye, “In nâmkinpepenin, ma? In set teŋ ku mamâlîp! Neŋ inmagen menok igak igak mma in ewe Kawawan galen windeyet ku nâmkinpeip.” Kegok zemti namba keyet bipman gat zeye, “Nemundi neŋmagen tetim kot.”

⁴² Kegok zeme nembayan takopmangeen we bekanan mme namba keyan msat palen kutumti katik katik sim zawak sala kalak kalak mge. Kegok mme Zisasiyan ke ekti we bekanan namba ke penti mebegalen zempeye. Kegok sokbeme namba keyan alik bemti wati bipmanan tapmangeen mege. ⁴³ Kegok sokbeme am sambe ekŋenan Kawawan galen winde teman ke ekti nâmtemtem penan mbien. Ke sokbeme am ekŋenan Zisasiyan mulup mge keyet ewe nâmtemtem tapmme egaŋ nembananeyet kapigok diindoye, ⁴⁴ “Neŋ zet diindosowap kapi in kandadapin! An notnanan neŋ Angat Nemunan natamti amobotnan windemak ekŋengalen belinan nemti nome gakiwap. Ke

amgat nânâyet yek; Kawawaŋ ikŋaŋgat nânâyet kok sokbewe.”⁴⁵ Kegok zeme nembraŋane ekŋenaŋ zet keyet yaŋaŋ ku nâmâtâbien. Zet yaŋaŋ ke nukŋaŋ penaŋ; ku nâmâtâtâgalen Kawawaŋaŋ nâmpewe. Ma ekŋenaŋ kegoŋgak zet keyet egat yaŋkwesisiyet kiŋgabien.

*An kwiyaŋ amobotnaŋ bein?
(Matiyu 18:1-5; Mak 9:33-37)*

⁴⁶ Âpme nembraŋane ekŋenaŋ ilinak an kwi egaŋ amobotnaŋ bewe keyet mdândâwien.
⁴⁷ Kegok tapme Zisasiyaŋ keŋinan indik mâtâti nembra isikŋaŋ ŋen mti ikŋaŋgat ganzenan pemti⁴⁸ ekŋengat kapigok zeye, “An ŋen nembra isisikŋaŋ nâgât mti zem oloŋen mpewe egaŋ neŋ zem oloŋen mnein sepem keboŋ bein. Ma an ŋen neŋ zem oloŋen mnewe egaŋ kegoŋgak an neme kobanen ke zem oloŋen mpewe. Keyepmti in nembra isikŋaŋnok tototnaŋ mamambep beme Kawawaŋgat zikatnan mobotnaŋ bewep.”

*An ŋenaŋ ku zemtalat indein ek ingalen nolin
bein
(Mak 9:38-40)*

⁴⁹ Âpme Zânaŋ Zisasiyet zeye, “An zikat in-danda, nin an ŋenaŋ gâgât kwidan kumti we bekaŋaŋ mâpeme ekti ninmak kumamaingapmti zemkulumpenn.”

⁵⁰ Kegok zeme Zisasiyaŋ Zân ma nembraŋane notnaŋ ekŋengat pigok diindoye, “An ŋen ingat ku zemtalatindein ek ingat nolin kegoŋgak nâmpaip keyepm in zemkulumpepiŋ.”

*Samalia am ekñenañ Zisas ekñengalen mka
temanen ku tatagalen zemkulumpewien
(Zân 7:2-10)*

⁵¹ Zisas ek kululuñen gilik zemti mobogalen kanañ sokñañ beme Zelusalem mkaen mobogalen ikñañ nâmdelañ pemti mege. ⁵² Nâmdelañ pemti an notnañ egañ mebegalen zemindeme busup zet mmebien. Kegok zemindeme meti Samalia msalen mka temañ ñenmagen met patañ zemti Zisasiyet mka ma kwitnañ kwitnañ aik sasayelen busup zet am ekñen diindowien. ⁵³ Yanğut Samalia am ekñenañ Zuda am ekñenmak ku sekbem maip keyepm ekñenañ ek Zelusalem mka temanen dundundu mulup msât kozin kekok nâwien. ⁵⁴ Zisas ma nembrañane ekñenañ Samalia msalen mka teman kokogalen sokñañik kopme an ekñen busup zet mkobien ekñenañ zet nembelen dopmañ diindowienen ke nâmkoti Zisas ma nembrañane koindaikti diindomti zemkulumindewien. Kegok zeme Zems ma Zânañ eknâmti egelañ Zisasiyet kapigok zewun, “Amobotnañ geñ nâmane kululuñengatnañ teziñ zemalut toti indembuk ma geñ zigok nânik?”

⁵⁵ Kegok zemalu Zisasiyañ egegat gilik zemti musuwawat zet diidoeye. ⁵⁶ Kegok zeme ekñenañ mka temañ ke pemti mka temañ ñen mebien.

*Zisasmagen tusumti mebegalen zet
(Matiyu 8:18-22)*

⁵⁷ Tapmetnepeme an ñenañ Zisasmagen koti kapigok dunduye, “We, geñ deset ma deset mesâgât mmane neñ gamâpmebap.”

58 Kegok zeme Zisasiyan kapigok dunduye, “Nej namâti mamayelen nep yangut nuknanj temanj penañ titiyelen. Zit eknen mkanjnmak ma age eknen kegogak mkanjnmak yangut Angat Nemunanj nej mka ma mundum weweyelen ku wemnain.” 59 Âpme Zisasiyan an nen ekti kapigok dunduye, “Geñ koti nejmagen tusum kot.” Zeme an egañ Zisas kapigok dunduye, “Amobotnanj, nânmemane meti bipm zawalen tazin ya mmalema gakime mzilimtiñgut gilik ze kobap.”

60 Zeme Zisasiyan egat kapigok dunduye, “Geñ pemane am ku napmâlip eknenanj bipdi gakime bewep. Yangut geñ meti Kawawangalen zemâtâtât katnanen mama keyet zetnanj ammagen zemkawanj bemebanik.”

61 Sepem kegogak an nenanj Zisas kapigok dunduye, “Amobotnanj, nej geñmagen tususuyet nâyap yangut geñ nânemane kuknanjat meti mam bipm ma notnneyet geñmak mebegalen zet diindomtiñgut gilik zemti kobap.”

62 Zeme Zisasiyan egat kapigok dunduye, “Am nenanj mulup selen winde taben beme egañ gilik ze bamseset egepiñ. Egañ selen weyanj tep kindinan ma nanzan mee notnanj zigoset tazin ke ekmâtâti winde benak. Âk egañ bamseset ekdak beme setetek mti tokunak. Sepem kegogak am nenanj Kawawangalen Zet Zapat Dolaknanj mkawanj besât nâin beme ek bamanan gilik zemti kwitnanj kwitnanj msat palengalen ke eknâmtiknanj mimipiñ. Egañ kegok

mbe beme Kawawangalen zemâtâtâtgat katnannen maip keñan mulup ñep ku mbe.”

10

Zisasiyan nembajane sambe zemindeme mepmâbien

¹ Âpme maneti Zisasiyan nempa sambe makumti 72 ewe indaombemindemti mulup zet zemindeye. Kegok mti ikñan bam msat mebegalen nângeen katan nempa zut zut kekok zemindeme mebien. ² Kegok mti egañ ekñengat ewe kapigok tusum zeye, “Kawangalen mulup sambe penan mimiyele tazin yangut mulup am sambe yek. Kwep kwewetan keyepmti in mulup toñan dundum same mulup mimi am notnan aikindeme mulupmanen sakwep mepmâbep. ³ In meti kapigok otnâmbep, neñ alak in sipsip nembon tam zupman ekñengat keñan zemindema melip keyepm in weyañ eksemti mebep mneti ekñenan indawalebepgat. ⁴ In mesâpmti mânep ma ele teman milawatmak ma setwewet titipiñ mebep. Ma selen am ñen aikti zapat belakñan zenâ zenâ ku mbep. Belak etan mebep. ⁵ Âpme kan katan mka ñengat keñan weweyelen mosâgât mti kukñangat mka toñangat kapigok dunduwep, ‘Keñ sewakñan inmak tabe.’ ⁶ Zeme egañ mkananen indaikti mobe beme, ‘Keñ sewakñan geñmak tazin,’ kekok dunduwep. Âk kekok ku mbe beme keñ sewakñan ilinmak tapme mebep. ⁷ Âpme mka motabewen keyegak tatat mimi ke tapme tu meu ilin nimti zibon indaip beme in ke mti

nimbep. In mulup ekmagen mbep keyepm tu meu nep indame nimbep. Ma in mka kuknangāt tabep ke penti mka nen weweyet ku mebep.”⁸ Kegok zemti ewe kapigok tusumti zeye, “Kan katan mka teman nengāt keñan mopme amnan ingāt zemolonen mti kolut zeme meti meu zibon ingāt weyayan mbep ke nimbep.”⁹ Kegok mti am zawalinmak mka teman keyet keñangatnan weyanindemti am eknengāt kapigok diindowep, ‘Kawawañan ingalen Amobotnanin kozinen keyelen kanan mulup anene inmagen kolip keyan zemkawan beinen egalen zemâtâtât katnan mama ilak sokbein.’¹⁰ Yanğut kan katan mka teman nengāt keñan mopme eknenan ingāt zemolonen ku mip beme mka temanğalen set tunğupman tazinen metati amğat kapigok zewep,¹¹ ‘Ingalen kânzununğ ningat setnnanen imann talep ke pâmpâm kumann ilinmagen tozin keyan mkawan beinen Kawawañan ingāt nenzinğ min. Yanğut in kapigok otnâit Kawawañan ingalen Amobotnanin inmagen kotati in indikdamunğ msâpmme in ku nâmtikğan mti zempeip.’¹² Neğ penan zema nâit, eweñan baenen Sodom mka teman am eknenan bekanan mimiñinangāt zet mulup mimi kanen Kawawañan dopman bekanan katikğan penan indaye. Âpme in mka keyelen Kawawağalen Zet Zapat Dolakğan Penan inmagen kopme in ku nâmtikğan mti ektalabien. Keyepmti Kawawañan dopman titiyelen kanen in dopman bekanan penan Sodom am eknen sebemindemti in mobotnanğ penan tiwep.”

¹³ Kegok zemti nembañaneyet mka teman̄ jut kapiyet zet diindoye, “Wakae, inmagen bekanan̄ penañ sokbewe. Kolazin mka teman̄galen am ma Besaida mka teman̄galen am inmagen neñ menok igak igak teman̄ sambe mban ke eweñan̄ Taia mkaengalen am ma Saidon mkaengalen am ekñenmagen sokbenak ze, nap sâk tengeñan̄ ambuluti kâyan̄ sekñinan̄ mulati yominan̄gat nâmti sakambuk mti zemsu zemsu palen talip keyet zikat indanagen yominmagengan̄ gilik zewiek. ¹⁴ Keyepmti neñ in ewe pigok diindoma nâit, Taia ma Saidon ekñen am bekanan̄ tipman baen mambien ekñengalen dopman̄ titiyelen kananen Kawawan̄an̄ yominan̄gat tosan̄an̄ mtoti indawe yan̄gut in yominan̄gat tosan̄in mmoti penañ indawe. ¹⁵ Kapaneam ingalen mka teman̄ neñ tatat mimi mti menok yan̄an̄ yan̄an̄ mma Kapaneam am in nikmâtâbien yan̄gut in alak pi sekñin omba penañ tapmmolip. Keyepmti neñ ingat pigok nâyap, In sekñin omba penañ tapmmoliwan̄gut Kawawan̄an̄ in indeme teziñ ñandan̄en towebep.”

¹⁶ Egan̄ kegok zemti nembañane ekñengat kapigok diindoye, “Am ñenan̄ ingalen zet nâmti mkipman̄ bewe egan̄ nâlen zet kegogak nâmti mkipman̄ bewe. Ma am ñenan̄ in indik kin̄gatindewe egan̄ kegogak neñ nakin̄gat newe enenogat in zet zapat dolakñan̄ñ manzeip ke nâlen zezapat bein. Ma ñenan̄ neñ makin̄gatnein egan̄ kegogak An neñ zemneme koban ek kegogak makin̄gatpein enenogat nâlen zezapat ma Kawawan̄galen zezapat eget sakam kwep

bein.”

Nembanane 72 ekñenanj gilik zemkobien

¹⁷ Âpme Zisasiyan nembanane 72 indeme mebien ekñenanj met maneti gilik zemti koti ekñenanj Zisasiyet zezapat oloñen palen kapigok dunduwien, “Amobotnanj, nin gâlen kwidanen we bekananj amgat keñinan kegogak zemindemann ekñenanj ningalen zet gawepumti kwawabien!”

¹⁸ Ekñenanj kegok zeme eganj zet dopmanj kapigok gilik zem zemti zeye, “In kegok mbien ke enenogat Sadanggat windenanj tatimtopme eganj kululuñengatnanj sakamanj ambeyak busatnananj sakwep peyak mamm kegok windenanj katipemti toge ein menok nâgât kwitnnan tapmmeyepm topme ekban. ¹⁹ Nâit, in winde indawan ke asinj am indindi ma lanzi ekñen sela indiwep ma kasa ekñengalen windenjin kume tobe. Kegok mme kwitnanj ñenanj ku indawalebe. ²⁰ Yangut in we bekanananj zelin gawepuwien keyet keñ segeyak ku mit. Kawawananj kwilin papiaen kululuñen kumpepenanj ma in mama kanzizit kwesinj kwesinj mamayelen ke tiwep keyet keñ segeyak mbep.”

*Zisasiyan keñ oloñen nâmti Bipmanj Kawawanangat wisikñ zeye
(Matiyu 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Âpme kan keyet Emetak Tenanj Zisas keñanen oloñen mimiyelen mpeme penanj mti kapigok zeye, “Bien, kululuñ ma msatgalen Amobotnanj, neñ gâgât wisikñ nâmgeyap enenogat am nânânjinpiñ ekñenmagen mulupdi

ma zezapadi dolakŋaŋ ekŋenmagen mkawan bemane ekmâtâbien keyaŋgut an nânâŋin temaŋ ekŋenmagen kwitnaŋ kwitnaŋ enziliwanan. Bipm, geŋ kwitnaŋ kwitnaŋ msokbewanan ke gitaŋgat nânâyet ma nâmtikŋaŋdaŋgat mbanan.

²² Bienaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe kapi betnnan bem neŋge. An ŋenaŋ nâlen yaŋŋ ku manikmâtâzin; Bienaŋ kwep manikmâtâzin. Ma Biengalen yaŋaŋ kegogak an ŋenaŋ ku maekmâtâzin. Nenak kwep maekmâtâlap. Ma neŋ am ombemindema Bipmnaŋgat yaŋaŋ maekmâtâlip.”

²³ Kegok zemti Zisasiyaŋ nembraŋane 72 ekŋenmagen gilik zem zetnaŋ ŋandaŋaŋ mtoti kapigok diindoye, “In oloŋen palen talip enenogat in kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ilin mti ma ke eknâmâtâbien. Neŋ kapigok diindowi,
²⁴ eweŋaŋ baenen golaŋ zenze an ma an teŋ notnaŋ ekŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ mamiyap eksâtgât ma nâgât zetn nâsâgât webe webe mbien yaŋgut ku nikti nâmbien. Naman in alak nen nikti zetn nâmtiŋgut ku nâmâtâlip.”

Samalia an dolakŋaŋ ŋengat bemzenze zet zenzenaŋ

(Matiyu 22:34-40; Mak 12:28-34)

²⁵ Âpme kan ŋengat an zii zet nâmâtâtâtnaŋaŋmak ŋenaŋ koti Zisas tetipemti eegalen kot yaŋkwesiye, “An zikat indanda, neŋ kwileki mti mama kanzizitgat zapat bewap?”

²⁶ Kegok zeme Zisasiyaŋ nâmti kapigok dunduye, “Mosesiyelen zii zelen mama kanzizitgat

zigok kumpepenaŋ? Keyet yanaŋ geŋ zigok otnânik?”

²⁷ Yaŋkwesime egaŋ zeye, “Geŋ keŋdi ma nâmamandi ma windendi ma ŋoktikdi ekŋen ke ketalasimti Amobotnaŋ Kawawaŋgat etaŋ gogot mpewanik. Ma zet ŋen ewe kapigok, gitaŋgat maŋgemben kataŋ am notnaŋgat kogogak gogot mbanik.”

²⁸ Zeme Zisasiyaŋ zet dopmaŋ kapigok gilik zem dunduye, “Geŋ zet teŋ penaŋ zenik. Geŋ kegek mbanik beme mama kanzizit tiwanik.”

²⁹ Yaŋgut zii zet nâmâtâtât an egaŋ am notnaŋgat gogot ku mge keyepmti egaŋ nânânaŋ ke Zisasiyaŋ ku nâmâtâtâgalen nâmti egaŋ zet ŋen zesât mti zet kukŋaŋgat ke atam pemti zeye, “Nâgât notn ke an kwi?”

³⁰ Kegok zeme Zisasiyaŋ egat dunduye, “Kan ŋengat Zuda an ŋenaŋ Zelusalem mka temangataŋ Zeliko mkaen totogalen totnepeme kambu titi an ekŋenaŋ ek aikti milawatnaŋ kambu timti kume gakikiyelen wembe katnan etaŋ tapme pemti kunzuŋ mebien. ³¹ Kegok sokbeme an zut Zuda maŋgaengataŋ sâpe sâpe bumbu an ŋenaŋ Zeliko mka temanen mebegalen nâmti set egaŋ togeen ke tatotneti an ke ekti set keiŋaset toti mege. ³² Sepem kegek Kawawaŋgalen sesewat mka temaŋgalen mulup an set keyegak kotneti an kemagen patan zemti ekmagen sokŋan meti ekmâtâti pemti set keiŋaset toti mege. ³³ Âpme Samalia am ekŋenaŋ Zuda am ekŋenmak kasa kasa mamip. Yaŋgut Samalia an ŋenaŋ set keyegak tapmetneti an ke egeen keŋaŋaŋ an

keyet kemberj penañ nâye. ³⁴ Keyepmti ekma-
gen sokñan penañ meti wain ma tep tunañ ke-
lakñañmak kumsowienen ke bepemti sâk butñañ
mti kwaikpeye. Kegok mti donñañ dukñañ
ambepeme mopme aikmeti an ñengalen mkaen
mowebun. Ke moweti ekdamuñ mge. ³⁵ Âpme
mseñan mka keyet toñañ mânep silwa kasetñañ
zut msamti kapigok zempeye, ‘Geñ an kapi weyañ
ekdamuñ mbanik. Âpme neñ set kapiyegak gilik
zem koti gâlen kwitñañ kwitñañ timane mebe ke
neñ koti dopmañ ñep mutuwap.’ ”

³⁶ Zisasiyañ zet kegok zemdelañ zemti zii
zet zikat indanda an keyet yañkwesiye, “Geñ
zigok otnânik, an tuk ekñengat tunguwinangatñañ
an kwiyañ an kambu titiyañ kuwien ke notn
dolakñañ mpeye?”

³⁷ Kegok yañkwesime zii zet zikat indanda an
keyañ kapigok zeye, “An egat kemberj nâmti
mukulem mpeye ke.”

Zeme Zisasiyañ zetñañ dopmañ gilik zeye, “Geñ
meti sakam kegogak mbanik.”

Zisasiyañ Matamak Malia egetmagen mege

³⁸ Âpme Zisas ma nembrañane ekñañan
tapmetneti mka ñande temañ ñen kopatañ
zemti Zisasiyañ mka temañ keyet keñañ
moweti imbi ñen kwitñañ Mata egalen mkaen
mowege. ³⁹ Ma egat weneñañ kwitñañ Malia.
Egañ koti Zisasiyañ mot totapmañgeen ke koti
Amobotñañ egat setñañ ganzenan totati egañ
zezapat dolakñañ tazemzikat indamañgeen ke
tatnâmañge. ⁴⁰ Âpme Matayañ meu weyañan

igak tapm olati wenenangat nâmsokumti keyepm koti Zisasiyet zeye, “Amobotnañ, geñ taekdik, wenennañ neñ nemti geñmagen kotapme mulup nenak tapm olalap. Zemane koti neñ namukulem mik!”

⁴¹ Zeme Zisasiyañ kapigok dunduye, “We, o Mata, geñ kwilekiyet kwitnañ kwitnañ sambeyet yayañ mti nâmnukñañ mnik? ⁴² Maliayañ nâgât zetnnañgat nâmtikñañ min keyañ kwitnañ kwitnañ sambe msalen kapi sebemindein. Ke ñenañ menzem mimiyelen sakam yek.”

11

Dundunduyelen set katnañ (*Matiyu 6:9-13; 7:7-11*)

¹ Âpme kan ñengat Zisasiyañ mundum ñen metati tadundumañge. Ya dundum delañ zeme nembajane ñenañ egat yañkwesiye, “Amobotnañ, geñ dundundu set katnañ ñen Zânañ nembajane zemzikat indayenok zemzikat ndasenik.”

² Zeme egañ diindoye, “In dundundu sakam kapigok dunduwep: Bien, nin gâgât kwidi mmotnuwen kogogak am sambeyañ mmobogat dundunup. Geñ kot nin sambe ndadamuñ mi.

³ Geñ alak tu meu nnañgat weñnok niniyet ndasenik.

⁴ Nin am ekñañañ myungum ndandañañ makatikpenup sepem kegogak geñ ningalen yomm katikpe. Yomgalen tetimaemaeyañ ndatime ku katikndewanik, Windendi ndamane bekananen ku towebanup.”

⁵ Zisasiyañ kekok zemti nembajane kapigok diindoye, “Inmagengatnañ am ñenañ

tambusutnan notnan n̄enmagen medak beme meti set ton̄ton̄ kumti zenak, ‘Notn, gâlen nupmaman̄ tuk nasenigan̄ dopman̄ gawap. ⁶ Nâlen notn̄ n̄en set teepman̄ koti kotapme neñ meu eksasayelen n̄en ku tatnain!’ ⁷ Geñ kegek zewek beme nodi keyan̄ mka keñan̄ tati kapigok zenak, ‘Geñ nabutetepin̄, sekekek kekpeya ma nemban̄ ma nen̄ ma imbin̄ nsakwep mundumen meluk tawenup. Neñ wati kwitnan̄ n̄en ku gasap.’ ⁸ Yan̄gut neñ kapigok diindowi, geñ egat notnan̄ ya egan̄ ku wati gamukulem mgenak. Yan̄gut geñ yan̄kwesin̄ gin̄gin̄ mbek beme egan̄ n̄ep wati nupmaman̄gat zewek ke n̄ep mganak. ⁹ Âpme neñ dundundu mimiyelen set katnan̄ ingat bemzenze zet tuk kapigok diindowi: Kawawan̄gat dundum same kwitnan̄ kwitnan̄ indawe. Ma timamat mulup mti penan̄an̄ aikbep ma n̄anda kasan̄ kume set kwaselemti kwitnan̄ kwitnan̄ indawe. ¹⁰ Mandunduiwan̄ kwitnan̄ kwitnan̄ matip. Matimaliwan̄ penan̄an̄ maaigip ma n̄anda kasan̄ makuiwan̄ sekekek kweselemindamti kwitnan̄ kwitnan̄ maindain.” ¹¹ Dundundayelen zet n̄en ewe kapigok zeye, “Inmagengan̄an̄ an̄ n̄enan̄ nembayet biwin tatnak beme nemunan̄an̄ meuyet mti an̄galayet yan̄kwesime nombe kuknan̄ben̄ ku masain. ¹² Ma egan̄ sakokolok katnanḡat yan̄kwesime lanzi ku masain. ¹³ In am bekanan̄ penan̄ ya nemunamban̄in kwitnan̄ kwitnan̄ dolaknan̄ maindapelanguip. Âpme Biwin kululun̄en ek An̄ dolaknan̄ penan̄. Egan̄ kwitnan̄ kwitnan̄ dolaknan̄ biwineyan̄ namba maindaip ke

sebempemti mobotnaŋ penaŋ indaweyeyepm in Kawawaŋgat Emetak Teŋ ndandayelen dundum same egaŋ Emetak Teŋ nep indawe.”

Am ekŋenaŋ Zisas we bekaŋaŋmak main kegok sekŋaŋ bemzewien

(Matiyu 12:22-30; Mak 3:20-27)

¹⁴ Am ŋen we bekaŋaŋmak mamti zet ku manzemtan. Ek an kopa ya Zisasiyaŋ we bekaŋaŋ mâpeye. We bekaŋaŋaŋ kwawepme an keyaŋ yaŋbemti zet zeye. Kegok sokbeme am sambeyaŋ nâmtemtem mbien ¹⁵ yaŋgut am notnaŋaŋ zewien, “Zisas ek we bekaŋaŋ ekŋengalen ŋeŋaŋ bembenjaŋaŋ kwitnaŋ Beelsebul egaŋ winde same we bekaŋaŋ tazemindein.”

¹⁶ Kegok zeme am notnaŋaŋ Zisas tetipemti eegalen ma egaŋ menok notnaŋ mme Kawawaŋ ekmak penaŋ tazin ke nâmti egat yaŋkwesiwien. ¹⁷ Âpme Zisasiyaŋ ekŋengat nânâŋinan zekukuŋaŋ mbiengapm kapigok diindoye, “Am maŋge ŋeŋaŋ ilinak kalaŋti maŋge ŋen maŋge ŋen bemtati maom kwaom mbiek beme ekŋenaŋ kwesiŋ ku mambiek ma ekŋenaŋ mama mimiŋinaŋ kileŋ bewiek. Sepem kegogak awembiŋ ma nemunambaŋine ekŋenaŋ ilinak kalaŋbiek beme ekŋengalen mama mimiŋinaŋ kileŋ benak. Neŋmak Sadaŋmak kasa kasa mamilup kogogapmti Sadaŋaŋ winde name egalen winde kumatotogat winde ku nanak. ¹⁸ Eneyet Sadaŋgalen maŋgeyaŋ kalaŋti ilinak maom kwaom mbiek beme ekŋenaŋ windemak nep ku tabiek. ¹⁹ Âpme neŋ Beelsebul egalen windey et we bekaŋaŋ mamâtindeyap zeyoyepmti

kwiyañ nembrañine winde indame we bekanañ mâtindewep, Beelsebul egalen windeyet ma Kawawañgalen windeyet mamâlip? Ilinañgat nembrañineyañ we bekanañ mâlo keyañ in zekuku miyo ke mme penañepiñ bep. Eneyet nembrañinenañ yañañin msokbeyo. ²⁰ Wa ke Beelsebulgalen windenañ yek. Kawawañgalen Emetagañ manapmukulem mme we bekanañ maindamâlap. Kapiyañ msokbemindainen Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnañ mama keyelen winde ke alak inmagen kapi tazin.

²¹ Âpme an windenañbenñ ñenañ kasayet damuñ msâgât timbiñañ weyañti mkañañ damuñ mna-gen mkañañ dolakñañ tadak. ²² Yañgut an windenañbenñ penañ ñenañ koti an ke kum-sagapmti timbiñañ namukulem msem nâyeyeen ke, 'Kambu titi an ke mtopesap,' nâmti mgeyañgut egalen kwitnañ kwitnañ ke ma milawatnañ kambu tiye. Timeti notnane ekñenmak kalakumti tiwien.*

²³ An ñenañ neñmak ku mambe beme ek nâgât kasan.

We bekanañ gilik zem toti mundumañ mobot-nanen mege

(Matiyu 12:43-45)

²⁴ We bekanañañ an keñangatnañ kwaweti msat tunğupman mundum tatagat timati mundum ñen ku aige. Keyepmti ikñañgat kapigok otnâye, 'Mkan eweñan pempti koban keyegak gilik zem meti eksap.' ²⁵ Kegok zemti

---

* **11:22:** Zet zapat keyañ mkawañ beinen Sadañ windenañmagañgut Zisasiyelen windeyañ Sadañgalen winde mtopein.

gilik zem meti egeen mka ke belak weyanji kaput peme tonjein tage. ²⁶ Keyepmti met we bekanan notnane 7 eknen keyan bekanan penan ek sebempeip eknen ke indatime kot keyegak tatat mimi mbien. Kegok sokbeme an ke ewenan bekananik maangewan bekanan penan bemtazin.”

Olonen mama mamayelen yanjan

²⁷ Âpme Zisasiyan zet kekok zemdalan zeme imbi nen am manje tabien ekngat tunguwinan tati Zisasiyet kapigok zeye, “Imbi geŋ gambage ma nam gaye egaŋ olonen penan mbe!”

²⁸ Kegok zeme Zisasiyan imbi keyet kapigok dunduye, “Geŋ kekok zenik, âpme nen nâyawen am Kawawangalen zezapat dolakŋan nâmti mangawepup eknenan olonen penan mbep.!”

*Zona egaŋ pilin beye
(Matiyu 12:38-42)*

²⁹ Âpme am sambeyan koondakbienen kan keyet Zisasiyan zet ewe tusumti kapigok ekngat diindoye, “Am alak kan kapiyet talip in bekanan penan ma Kawawangat ku nâmkijpeip! In neŋ menok nen mma eegat nâmti manayankwesip. Yanjut in menok nen ku ekbep. Piliŋ kwewetan Kawawangalen golan zenze an itnanan kwitnan Zonamagen sokbeye keboŋ bam ekbep. ³⁰ Ke kapigok golan zenze an Zonayan Ninewe msalen keŋ gilik zenzeyet zeye keyet pilin beye sepem kegogak Angat Nemunan neŋ am alak talip in kapimagen nen pilin beyap. Ninewe eknenan keŋ gilik zenzeyelen

zet Zonayan mediindome keñin gilik zeye. Âpme neñ inmagen keñin gilik zenzeyet diindoma keñin gilik zeme nâmkinpepemak mamayelen nâmti tadiindoyap. ³¹ Âpme itnañañ baenen imbi mobotnañ Siba msalengatnañ egan beñangatnañ amobotnañ Solomon nânâñañ temañ ke eksâgât nâmti koge. Âpme neñ amobotnañ Solomon ek sebempayap. Yanğut neñ ingat tunğuwinan pi tati mulup mma in keñinan ku mkipmañ benemti yominañgatnañ ku gilik zeip. Keyepmti imbi mobotnañ Siba msalengatnañ eañ Kawawañgat zikatnan zemindoween, ‘Neñ beñangatnañ Solomon etañ eksât koban âpme in Zisas sokñan tazinañgut in yañañ ku ekmâtâlippapmti keyañ ingalen yom temañ bein.’ ³² Âpme Zonayan zet zapat dolakñañ Ninewe am ekñen diindoyeen yomengatnan keñin gilik zem mâpme delañ zeye keyet dopmañ dolakñañ Kawawañañ indawe. Ma ekñenañ Kawawañgat zikatnan in zemindowep. Enenogat neñ alak inmagen pi tati Zona mobotnañ penañ sebempemti tapma in nâlen zet zapatn dolakñañ nâmti ewe yomengatnañ ku gilik zeip. Keyepmti dopmañ bekanañ temañ inmagen sokbewe.

In am ekñengalen lam keboñ bemti tabep

(Matiyu 5:15-16; 6:22-23; Mak 4:21-22; Luk 8:4)

³³ Âpme amnañ lam koñ bemti menzimañ dukñan ku makwalapenup. Nin lam koñti munduman tatatnanen sosok sapemann tapme mbusatnañ beme amnañ ekti mka keñan makwalip. ³⁴ An ñen ek nâmamanañ Kawawañmagen bemti mamain ek busatnanen mamaingapmti

keñan ma sekñan busatnanen talip. Mme an ñen ek nâmamañan Kawawañmagen ku mambein an ke tembusosogen mamain kekok zenzeyelen. Keyañgut, 'Neñ ñep Kawawañ mâti mamti naman kwitnañ kwitnañ msatgalen kogok timambap,' an keyañ kogok zein beme ek tambusosogen penañ tazin. ³⁵ Weyañ ekmâtâbep. Mti zikalin ekspeme Kawawañmagen mebe keyañ keñin sekñin mme busatnañmak bewe. Kogok ku mbep beme tembusosogen keñin ma sekñin pesak pewe. ³⁶ Âpme keñinan busatnañ tisâgât indembein ekñenan zet zapat penañ ke tip ma busatnañ kogok tip eneyet neñ busatnañ ma zet zapat penañ. Sepem keyet katañ laman mka keñan mbusatnañ mambein kekok mbe."

*Zisasiyañ Palisi zet memendep mimindaye
(Matiyu 23:13-36; Mak 12:38-40)*

³⁷ Âpme Zisasiyañ zet kekok zemdelan zeme Palisi an ñenan Zisas egalen mkaen tu meu niniyelen zemmandaye. Kegok zeme mka keñan moweti meu niniyelen mundumen totage. ³⁸ Ke totati betnañ Zuda am ilinañgalen zii zelan bet zuluti tu meu niniyelen zenzeñan ke ku mâti bet zululupin tu meu ninje keyepm Palisi an keyañ ke ekti nâmtemtem mge. ³⁹ Kegok otnâme Zisasiyañ egat nânâñan ekmâtâti kapigok dunduye, "In menzim sekñan etañ manzulupme keñanen zulupin mme meu pâpmañ melesin matazin. Ingalen mama mimiñin sepem menzim keboñ. In amgat zikalinan an pembenañnok mamaip yañgut keñinan kambu ma sekgalen eiyak kwitnañ kwitnañ bemisik wen. ⁴⁰ Wakae, inmagen

bekanaŋ penaŋ sokbewe. In an kileŋ penaŋ. In zigok otnâip? Kawawaŋaŋ menzim seknaset weyaŋti egaŋ kegogak keŋaset weyaŋge, ma? ⁴¹ Yaŋgut menzim ma pelep keŋaŋ kwilekiyaŋ tazin ke timti am tototnaŋ ekŋen indawep. Kegok mme kwitnaŋ kwitnaŋ sambe inmagen kwetetepmaŋ bewe.

⁴² Wakae, Palisi inmagen bekaŋaŋ penaŋ sokbewe! In kwilekiki isikŋaŋ sikokok ma suŋem saŋgo muluwengatnaŋ ma soŋgom ekŋen keboŋgalen maŋge 10magengatnaŋ maŋge kwep ke Kawawaŋgat masaip. Yaŋgut in Kawawaŋmagen kwetetepmaŋ mama ku mamaip ma ek gogot ku mampep. Egat ke mti keyet palaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ isisikŋaŋ kegogak mbep.

⁴³ Wakae, Palisi inmagen bekaŋaŋ penaŋ sokbewe! In sesewat mkaengalen mundum totatat dolakŋaŋ ilin ombempepeŋaŋ etaŋ matotalip. Ma amnaŋ bem kwiti kwiti munduman indikti indamukume nâme mobotnaŋ bembeyet manâip.

⁴⁴ Wakae, inmagen bekaŋaŋ penaŋ sokbewe! In sum pilinaŋ ma elimiakŋaŋpiŋ tapme am sambumbuŋaŋ tazin ke nânâpiŋ amnaŋ dukŋaŋ mamelip. Ma ingalen keŋin bekaŋaŋ penaŋ ke amnaŋ sekninaset ku maegip. Amnaŋ sum dukŋaŋ egapiŋ mamelip sepem keboŋ.”

⁴⁵ Âpme an zii zet zikat indanda ekŋenmagengatnaŋ ŋenaŋ Zisasiyet kapigok dunduye, “An zikat indanda, geŋ zet zenik keyaŋ nin kegogak mtotndein!”

⁴⁶ Kegok zeme Zisasiyaŋ zeye, “Wakae, an zii zet zikat indanda inmagen kegogak bekaŋaŋ

penañ sokbewe! In nukñañ sambe timbemâti am ekñengat dukñinan bemindeme ekñenañ tao-lapme ilin belak kakanemuñ bet bugan kukupin mamaip. ⁴⁷ Wakae, inmagen bekanañ penañ sokbewe! In nanañ temañ dukñañ meluwan kumpemti yeñsokñineyan golan zenze an indowien ekñengat suminanen bempewien. ⁴⁸ Ma yeñsokñine ekñenañ golan zenze an indokwebien ke nâmti, 'Ñep,' zeip keyepmti in sumin elimiak pembenañ mamiakpeip. ⁴⁹ Âpme Kawawañ an nânâñañ temañ egañ kapigok zeye, 'Neñ golan zenze an ma an zet zenze ekñenmagen indema kopme notnañ indome gakiwep ma notnañ sisipenpen mimindawep.' ⁵⁰ Ingat yeñsokñineyan kan Kawawañañ msat ma kululuñ weyañgeen keyetnan yañbemti golan zenze an ekñen indokwebiengat dopmañ alak talip in Kawawañañ musuwet indesâpm. ⁵¹ Ke yañbembenañ baenen Keinañ meniñañ Abel kume gakiye ma keyetnañ mamkwati Zakalaya ek sesewat mka temañgalen sisak ma kambuk mka teñ tunguwidan annañ nanañañ kume gakiye. Neñ penañ zema nâit, am alak talip in keyet dopmañ Kawawañañ indame puwep!

⁵² Wakae, an zii zet zikat indanda inmagen bekanañ penañ sokbewe! In Kawawañgalen zet penañ annañ nânâyet kwatapemti ku mamkawañ beip. In zet penañ ke ku mkipmañ bemti am kegogak zemkulumindeme ekñenañ zet penañ ke ku nâmkinpewien!"

⁵³ Kegok zemdelañ zemti Zisasiyañ Palisi an keyelen mkaengatnañ toti pem ñen mege. Âpme

kan katanj Zisasiyanj am zet zapat mandiindome zii zet zikat indanda ma Palisi ekņenanj kot ek mtopepeyelen zet zemti yaņkwesisi sambe sepem igak igak mayaņkwesimtemien. ⁵⁴ Ma ekņenanj egat yaņaņ m ekti tetipemti zet bekanaj ekņengalen zii zelen tazinen ņen mtopeme eknâmti zelen pepeyelen keyet mamtemien.

12

Zisasiyanj nembraņaneyet Palisi ekņengat weyaņ eksemambep keyet golanj zet diindoye (Matiyu 10:26-27; Mak 8:14-21)

¹ Âpme am tausen sambe penaņ ņep ku makukuyelen koti koondakti kitik kitik tati notnaņaņ notnaņ kakalim notnaņ kakalim kekok tapmme notnaņaņ ewe takopmambien kan keyet Zisasiyanj nembraņaneyet golanj zet kapigok diindoye, “In Palisi ekņengalen yis plawa manzim semen keyet weyaņ eksemti mambep. Zet keyet yaņaņ ekņen an zet nambalam zut zenze. ² Âpme in yis nupmamaņ keņan ku egoyaņgut nupmamaņ sememe nâyo yis keņan beyo. Keyet katanj Palisi ekņengalen mama mimi an nambalam zulaņ mama keyet penanaņ bamgat sokbemkawaņ beme yaņin ekmâtâbep. ³ Ma Palisi ingalen zet mama mimi enzilim tazin ke bamgat ku enzilim tabe. Sosok sokbeme keyaņ yaņaņin dâsuki ke msokbewe.

Zisasiyanj ku kiņgagagat zet zapat diindoye (Matiyu 10:28-31)

⁴ Notnne, neņ zema nâit, amnaņ seķņin etañ kume gakime keņ kayombaņin kukuyelen

windeyet timabep keyepmti ekñengat ku kingabep. ⁵ Neñ An kwiyet kingabep ke zikat indama egit: In Kawawañgat etañ kingabep enenogat ek winde tasainen am indome gakimenğut teziñ ñandenjen âtâtindeme towebep. Zet ke penañ. Egat etañ kingabep.

⁶ Âpme in gwasembelebele indikgit ekñen Kawawañañ nâmâtâti indikdamuñ mamm. Gwasembelebele ek belakñañ penañ. Ekñen tosañin isikñañ penañ titiyelen yañgut ekñenmagatnañ ñen gakime Kawawañañ age ñen gakin manâin! ⁷ Keyañgut in gwasembelebele belakñañ penañ keboñ yek. Kawawañañ nâinen in mobotnañ penañ beip. Ma in age ekñen sebemindeip ya kwitnañ kwitnañ bekanañ sambe inmagen sokbeme Kawawañañ ingat nâmâtâzin keyepm kingagapiñ!

Am ñenañ Zisas mâbâgalen sakambuk ku mbe (Matiyu 10:32-33; 12:32; Matiyu 10:19-20)

⁸ Am ñenañ, 'Neñ Zisasiyet nâmkinpempti ek-magen tusuyap,' zemti am notnañgat zikalinan egañ kegok zemkawañ bewe beme Angat Nemunañ neñ kegogak Kawawañgalen en-sel ekñengat zikalinan an ke, 'Nenañgat za-pat penañ,' kogok zewap. ⁹ Yañgut am ñenañ am ekñengat zikalinan nanzemkandabeen Angat Nemunañ neñ kegogak Kawawañgalen en-sel ekñengat zikalinan zemkandatpewap.

¹⁰ Âpme an ñenañ zet bekanañ notnañ Angat Nemunañ nâgât zeuwen Kawawañañ yomin katipen yañgut am ñenañ Emetak Tengalen windeyet naman Sadañgalen winde zeinen

Kawawaŋaŋ yomin ke ku katipewe. ¹¹ Ma in sesewat mka isikŋaŋgalen mulup an zelen idendeyelen indateti mobep ma gapmangalen zet mulup mimi mundumen indati mebep ma amobotnaŋ ñen zet nânâyelen windenŋaŋmak ekmagen indati mepme, ‘Zet zigok zesenu?’ ma ‘Zet kwileki zesenu?’ keyet yayaŋ mimipin. ¹² Kan keyet Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ zet kwileki zenzeyelen ke mzikat game zet zewanik.”

An kileŋ mânep milawatnaŋmak egat bemzenze zet zenzeŋaŋ

¹³ Zisasiyaŋ zet kekok zemdelaŋ zemti tapme an ñen maŋge temaŋ kemagengatnaŋaŋ Zisasiyet zet kapigok yaŋkwesiye, “An zikat indanda, datn-mak nigat bipmdaŋ gakisât mti msat ma mânep milawat datnmak nilisakwep ndaye. Ya neŋ alak milom bilombi ke nâgât butnaŋ zenzeŋaŋ ke kalopbemti nanayelen nâyapgat datnnaŋgat zemane nasem.”

¹⁴ An keyaŋ kekok yaŋkwesime Zisasiyaŋ dun-duye, “Notn, Bien Kawawaŋaŋ neŋ igalen zet weyayaŋgalen ma milawat milom bilombiŋit ke kalalaŋgalen nâmti ku neme koban.” ¹⁵ Zisasiyaŋ zet ewe tusumti am maŋge temaŋ ekŋengat kapigok diindoye, “In milawatmak mamayet ek-segat ku mbep. Keyaŋ indamukulem mme mama kanzizit ku tiwep.”

¹⁶ Kegok zemti Zisasiyaŋ bemzenze zet ñen kapigok diindoye, “An mânep milawatnaŋmak egalen muluwen saŋgo ma meu notnaŋ dolakŋaŋ penaŋ kwage. ¹⁷ Kegok sokbeme egaŋ nânâ mulup mge, ‘Neŋ mundum ñen saŋgo ma meu

notnañ bembeyelen ñen ku tatnain. Neñ zigok mbap?’ ¹⁸ Kegok otnâmti egañ nânâñañ ñen kapigok aige: ‘Neñ mkan isikñañ sambe kapi asekma delañ zeme mkan temañ sambe walati saño ma meu notnañ ke timti mka keyet bewap.’ ¹⁹ Kegok otnâmti ikñañgat kapigok zeye, ‘Neñ an delañ zenzeñañ! Neñ kwitnañ kwitnañ sambe ke nup kan sambe tatnawe. Neñ nanañgat mamann mma eleñ beleñ penañ bein ma oloñen palen tu meu ntabap.’

²⁰ Egañ kekok otnâme Kawawañañ egat zeye, ‘Geñ an kilen penañ! Geñ tembumbu kapiyet gakisenik. Âpme kwitnañ kwitnañ sambe gitañgat ondekbewananen ke kwiañ tiwe?’ ”

²¹ Zisasiyañ zet kekok zemdelañ zemti ewe tusum zeye, “Am milom bilombi ilinañgat etañ maondakbeip am ekñen keboñ ke Kawawañgat zikatnan ekñen am mânep milawalinpiñ bewep.”

Msat palengalen kwitnañ kwitnañgat yayañ ku mbep

(Matiyu 6:25-34)

²² Âpme Zisasiyañ nembrañeyet kapigok diindoye, “Neñ zet keyet butnañ ewe kapigok zema nâit: In alik tatagalen meuyet ma in sekñañgalen sâk melakanduyet yayañ mimipiñ.

²³ Ma sâk melakanduyet ma tu meuyet etañ ku maotnâmambep. Naman in mama kanzizit titiyelen keyet maotnâmambep. ²⁴ In tedukñañ gwaen gwasembebele indigit. Ekñañañ meuyet yayañ ku mamip. Ekñañañ mmonde onde ma timondak mka mzalajeñ ku mambeip yañgut Kawawañ egañ meu maaikindame

manip. Kogogapm Kawawaŋaŋ ingat nâme mobotnaŋ mambein. Ma egaŋ indikdamuŋ mamm keyepm yayaŋ mimipiŋ mamambep. ²⁵ Ma am inmagengatnaŋ kwiyaŋ yayaŋ mti ikŋaŋgat mamaŋaŋ nup kanaŋ butnaŋ ŋep tusum manak? Am ŋenaŋ ŋep yek, keyepm yayaŋ mimipiŋ mamambep.

²⁶ Ma in nup kan butnaŋ tususuyelen isikŋaŋ bukapi ŋep ku mamip ya in kwilekiyet tu meu ma sâk melakanduyet yayaŋ penaŋ mamip? ²⁷ Âpme in tep belaalik msalen wein ke indigit. Ekŋenaŋ ilinaŋgat saŋgum melakanduŋin ku maweyaŋip ma mulup ku mamip. Yaŋgut keyet yaŋaŋ neŋ ingat diindoma nâit. Solomon ek mânep milawatnaŋ temaŋmak miak miakŋaŋ dolakŋaŋ yaŋgut tep belaaligat katnaŋ ego egoŋaŋmak keyet katan Solomon aŋ ku miage. ²⁸ Âpme Kawawaŋaŋ didik ekŋen ikŋaŋ kwapme mamiakindein yaŋgut kan belaknik tati sakwep memuŋ beme tep mambumannzin. Âpme Kawawaŋaŋ in saŋgum melakandu ŋep ku maindaingapm in yayaŋ mamip? In nâmkinpepeŋinpiŋ, ma? ²⁹ Keyepm in nânâ mulup, ‘Tu meu kwileki nsenup?’ Keyet nâmti yayaŋ mimipiŋ. ³⁰ Ke am Kawawaŋaŋ ku nâmkinpeip ekŋenaŋ nânâŋin keyet maketalasip. Keyaŋgut Biwin kululuŋen egaŋ in kwitnaŋ kwitnaŋ ekŋen keyet olalip ke ŋep nâmindein. ³¹ Keyepmti in naman keŋin sekŋin ketalasime Kawawaŋgalen zemâtâtât katnaŋ mama kandaŋan tabep ma Kawawaŋgalen zetnaŋ kandaŋan mepmeŋgut keyet palaŋanen tu meu saŋgum melakandu indawe.”

Mama mimien kwitnan kwitnan dolaknan ondek bembeyelen

(Matiyu 6:19-21)

³² Zisasiyan zet ewe kapigok tusum diindoye, “Nâmkinpepemak mange isiknan, in Biwin kululungengatnan egalen zemâtâtâtgat katnan mama ke iknanmak damun mbep keyepm kingagapin mambeb. ³³ Ma in milom bilombinjin taindain ke beme amnan kwitime mânep ke timti am kwian olalip eknen indawep. Ma in kwitnan kwitnan dolaknan kebon mammambep beme keyan Kawawanjan olojen mpewep. Mama mimi dolaknan keyet dopman iknan kululunen gwaen indame kambu titi an eknenan ku tiwep ma kwawan ku nimbe. ³⁴ In kwitnan ngenat kenjin penan maindembein beme ingat kenjin sekjin nâmanjanin peme keyet palen mamepmatim tazin.”

In Amobotnanngat damun weyan tabep

(Matiyu 24:37-25:30)

³⁵ Zisasiyan zet kekok zemti ewe kapigok tusumti diindoye, “In sangumin zamti melakan-dunjin mundunji lam konji peme tazime kwitnan kwitnan weyayan mulup mme delan zeme Amobotnanngat damun tabep ³⁶ sakam kekok amobotnanjanan awembin bembeyelen mundumengatnan gilik zem kobe kan keyet mulup amjane eknenan egat damun mti weyayan mulup mbep. Kan egan kobein kwizet kume mulup amjane eknenan sekekek sakwep kwaseleme kenan mowebe. ³⁷ Kan keyet mulup amjane eknenan iknan zemindeme katan mâti meluk

wewepiŋ egat damuŋ kaik tapmambep kogok tapmti ilinaŋgat oloŋen penaŋ mbep. Neŋ diindoma nâit, amobotnaŋ keyaŋ sangum melakan-duŋaŋ gulum yaloŋti ŋen tim miakti ekŋengat zemindeme meu niniyelen munduman totapme egaŋ meu seŋti indawe. ³⁸ Âpme amobotnaŋinaŋ tambusutnaŋ ma msasayen koindikme mulup amŋane ekŋenaŋ meluk wewepiŋ tapmambep beme ilinaŋgat kegok mbep keyet oloŋen mbep. ³⁹ Yaŋgut in nâmâtâlit. Mka toŋaŋaŋ kambu titiyaŋ kan zukŋan kobe ke nânak beme egaŋ mkaŋaŋ ekdamuŋ mme kambu titiyaŋ mkaŋaŋ kwaselemti kambu ku tinak. ⁴⁰ In sakam kegogak weyaŋaŋ mulup mtabep enenogat Angat Nemuŋaŋ nen in kan ku nâme neŋ memendepmak kobap.”

⁴¹ Zisasiyaŋ zet kegok zeme Pitayaŋ kapigok yaŋkweŋe, “Amobotnaŋ, geŋ bemzenze zet zenagen ke ningat etaŋ ma am sambe kapiyet temakwep nâmti zenak?” ⁴² Pitayaŋ kegok zeme Amobotnaŋaŋ zeye, “Neŋ bemzenze zet ŋen an damuŋ nânâŋaŋ temaŋgat zesowap ke kapigok, an ŋen amobotnaŋaŋgalen mkaŋaŋ ekdamuŋ mti mulup amŋane meu indandayelen kan ke amobotnaŋ iŋŋaŋ ombempeye kan keyet maindamtan. ⁴³ Kegok tapmnepeme amobotnaŋ keyaŋ gilik zem kobeen an mulup mamtan keyelen mulupmaŋ koekme dolakŋaŋ beme an damuŋ keyaŋ oloŋen penaŋ mpemti tosaŋaŋ temaŋ sawe. ⁴⁴ Neŋ diindoma nâit, amobotnaŋaŋ mulup damuŋaŋ ke kwitnaŋ kwitnaŋ sambe amobotnaŋ iŋŋaŋgalen ekdamuŋ mimiye-

len zempewe. ⁴⁵ Yanğut an damuñ keyañ ikuñañ kapigok zenak, ‘Amobotnaññ sakwep ku kobe,’ kekok zemti mulup animbi ndomti meu ma tu kalinañ nimti keñañ yunđu yunđu kwadak. ⁴⁶ Kegok sokbeme kan ñengat an damuñ keyañ amobotnaññañ kobeen ke ku nâmâtâge. Amobotnaññañ koekti an damuñ ke sindiwan omba penañ witikdak enenogat amobotnaññañ mulup zet saye keyet katañ ku mge. Keyepmti wati met am bekanañ mimi ekuñengalen mundum bekananen ke peme ilinsakwep tabep.

⁴⁷ Âpme an damuñ keyañ amobotnañgalen nânâñañ nâmâtâge yanğut egañ weyeyañ mulup ku mti esemteñ penañ ku mâpme amobotnaññañ koekti sindiwan omba penañ witikbe. ⁴⁸ Yanğut an damuñ ñen mulup amobotnañgalen nânâñañ mulup sakam zigok mimiyeleñ ke ku nâmâtâtî egañ mulup mme bekanañ bewe ya amobotnaññañ koekbeen omba penañ ku witikbe. An ñen ek mânep milawatnañ ma nânâñañ omba talasim sasañañ beme egañ penañañ ombaegak aikme ñep bewe ma mulupman kogak windembeñ mbe.”

*Zisasiyañ am manje kalañindewe
(Matiyu 10:34-36)*

⁴⁹ Zisasiyañ zet ewe kapigok tusum zeye, “Neñ msalen am ingalen nâmkinpepe mkatikñañ bem-beyelen koban. Ma ingalen nâmkinpepe ikuñañ ke mma temañ bemti teziñ keboñ omba penañ ziwe. ⁵⁰ Âpme neñ nukñañ temañ ma sindem omba penañ tiwap keyet nâmnukñañ palen mmeti tima

delan zewe. ⁵¹ In nâgâegaŋ an kasa kume tototalen koge ke manâip, ma? Yek, neŋ keyet penaŋ zema nâit, neŋ am kalalaŋgalen koban. ⁵² Kan kapiyet yaŋbemti am mka kwepgat makukuŋin 5 ya kalaŋti an tugaŋ nembet ma an zulaŋ nembet nembet tati kasa kasa mbep. ⁵³ Sakam kegogak biwineyaŋ nemuŋine ekŋenmak kasa kasa mbep. Ma naniŋaŋ apmaŋgat mamaŋmak naniŋaŋ nemuŋaŋgat imbiŋaŋmak kasa kasa mbe. Âe yaŋaŋ kapigogat, ekŋenmagen notnaŋaŋ nâgât nâmkiŋpeme notnaŋaŋ ku nâmkiŋpewep keyepm set sakam kegok sokbewe.”

*Kulekiki tasokbein keyet yaŋaŋ ku nâmâtâbien
(Matiyu 16:2-3)*

⁵⁴ Âpme Zisasiyaŋ am maŋge temaŋ ekŋengat kapigok diindoye, “In kasup towewetnaset zanza sop kume in sakwep penaŋ, ‘Map tosâpm,’ manzeip. In kekok zeme penaŋ masokbein. ⁵⁵ Ma tâgâyaŋ baeset keyetnaŋ kwapme beme in, ‘Kasup tasâpm,’ manzeip. In kekok zeme penaŋ masokbein. ⁵⁶ In an zet nambalam zutmak zenze! In kululuŋ ma msat egegalen sakamaŋ ekti eknâm mamip keyaŋgut kwitnaŋ kwitnaŋ alak tasokbein kapiyelen yaŋaŋ ku maeknâmâtâlîp.”

⁵⁷ Zisasiyaŋ zet ewe kapigok tusum zeye, “Neŋ nâyawen inmagen zet weyayaŋaŋ set katnaŋ kapiyaŋ ku tazin. ⁵⁸ Ke kapigok weyaŋ bep, inmagengatnaŋ an ŋen zet muluwen aik mebep beme ewe zet mulup mimi mkaen mebepiŋ tati igalen mânepgalen zet ke weyaŋbalup. Mneti geŋ zet nânâ an ekmagen gaik mepme egaŋ an dakutum ekŋengat belinan geme an dakutum ekŋenaŋ

mka katikᵇᵇan kekgewep. ⁵⁹ Neᵇᵇ zema nâmbak, geᵇᵇ mka katikᵇᵇan towewepiᵇᵇ ewe belakᵇᵇan tati mânep dopmaᵇᵇ sambe indamane delanᵇᵇ zewe mneti mka katikᵇᵇanᵇᵇ kwesiᵇᵇ kwesiᵇᵇ mamayelen gewepgat.”

13

Am kenᵇᵇin ku gilik zewep ekᵇᵇen bam walebep

¹ Zisasiyaᵇᵇ zet kekok zemdelanᵇᵇ zeme kan keyet am notnaᵇᵇ Pailelanᵇᵇ zemindeme Galili am notnaᵇᵇ Kawawaᵇᵇᵇgat sâpe sâpe tabumambienen Pailetgalen kasa kuku an ekᵇᵇenᵇᵇ indome gakiwien keyelen zezapat Zisasiyet msawien. ² Kegok zeme Zisasiyaᵇᵇ ekᵇᵇenᵇᵇgat zeye, “Galili am ekᵇᵇen set katnaᵇᵇ kekok mme indowien ekᵇᵇen keyelen yominaᵇᵇ mkawaᵇᵇ benen Galili am notnaᵇᵇ yomin sebemindeip, ma? ³ Yek penaᵇᵇ! Neᵇᵇ zema nâit, in yomengatnaᵇᵇ ku gilik zewep beme ekᵇᵇenᵇᵇ gakiwien in sakam kekok gakiwep.” ⁴ Kegok zeme Zisasiyaᵇᵇ zet ewe tusumti kapigok zeye, “Am 18 Siloam mkaengatnaᵇᵇ ekᵇᵇen keyaᵇᵇ mka teepmaᵇᵇ kandaᵇᵇan tapme mka keyaᵇᵇ etumti indakwatame gakiwien. In nâiwen keyaᵇᵇ mkawaᵇᵇ beinen ekᵇᵇengalen bekanᵇᵇ mimiᵇᵇinaᵇᵇ Zelusalem am sambe ekᵇᵇengalen bekanᵇᵇ mimiᵇᵇin sebemindein, ma? ⁵ Yek penaᵇᵇ! Neᵇᵇ zema nâit, in yomengatnaᵇᵇ ku gilik zewep beme in sambe sakam ekᵇᵇenᵇᵇ gakiwienok in gakime delanᵇᵇ zewe.”

Tep kwitnaņ pik katnaņ elilikpiņ mamm keyelen bemzenze zet

(Aizaya 5:1-7; Matiyu 21:18-20)

⁶ Âpme Zisasiyaņ bemzenze zet kapigok di-indoye, “An ņenaņ tep pik wain mulupmanen ondempye. Ya egaņ tep pik katnaņgat meegeyaņ penaņepiņ beye. ⁷ Keyepmti egaņ mulup angat kapigok zeye, ‘Nânik, neņ nup kan tuk pi tep pik katnaņgat tepmanen mekoti ekbanaņ ņen ku elige. Keyepmti geņ aņpemane melak enenogat tep kapiyaņ msat kelakņaņ saik mamm.’ ⁸ Kegok zeme mulup an keyaņ kapigok zeye, ‘Damuņ, nup kan kwep ņen pemane belak tapme neņ tep yaņaņ msat tokwat utumti sakokolok tipmaņ timatopme omguluk gilik mti ekbap. ⁹ Kegok mma katnaņ elikzin ma ze ekbap. Elikbe beme dolakņaņ penaņ. Âk yek bewe beme neņ ņep aņbap.’”

Zisasiyaņ imbi wesiņ ņen Sabat tagoņgo kanen weyaņpeye

¹⁰ Âpme Sabat tagoņgo kan ņengat Zisasiyaņ sesewat mkaen am Zet Zapat Dolakņaņ Penaņ zemzikat indaye. ¹¹ Kegok tapmme imbi ņen keņaņ ke tage ek we bekaņaņmak. We bekaņaņ keyaņ nup kan 18 ekmak mamkwapme egaņ zawat mkwage. Ma bisetnaņaņ kusum topme egaņ dendaņ esemteņ ku matatagalen. ¹² Kogok mame Zisasiyaņ imbi ke ekti kwizet kume kopme egaņ egat kapigok dunduye, “Imbi, geņ zawadi mâlap!” ¹³ Kegok zemti egaņ betnaņaņ imbi keyet bisetnaņ atame keyegak bisetnaņaņ esemteņ beme imbi keyaņ Kawawaņgat sesewage.

14 Kegok sokbeme sesewat mkaengalen amobotnanaŋ Zisasiyaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ke Sabat tagoŋgo kangat mge keyepm egaŋ nenzinziŋ mge. Mmambe egaŋ am sambe tapmambien ekŋengat kapigok diindoye, “Kasup mulup 6 keyet mulup mamambep keyepmti kan ekŋen keyet koti am weyaŋjindende mulup mamambep wa Sabat tagoŋgo kangat yek!”

15 Egaŋ kegok zeme Amobotnanaŋ egalen zetnaŋ nembet gilik zeye, “In an zet nam-balam zut zenze! In Sabat tagoŋgo kangat makau apmaŋin ma doŋkiŋin tegen kwalet indemti mkaŋinangatnaŋ indatimti tu meu indaipgalen mundumen meti tu meu indame manip.”

16 Kegok zemti zeye, “Imbi kapi Abalaamgalen aliknaŋ ya we bekananaŋ ekmak nup kan 18 mkipmaŋ penaŋ bemtage. Ya ek ŋep Sadaŋgalen winde Sabat tagoŋgo kanen ŋep mâpepeyelen.”

17 Egalen zet dopmaŋaŋ kasaŋane ekŋen mme sakambuk penaŋ tiwien. Keyegak am sambe tabien ekŋenaŋ menok sokbeye ke ekti oloŋen penaŋ mbien.

*Mastat katnaŋ keyelen bemzenze zet
(Matiyu 13:31-32; Mak 4:30-32)*

18 Âpme Zisasiyaŋ bemzenze zet ŋen kapigok zemti diindoye, “Kawawaŋgalen zemâtâtât katnaŋmamayet yaŋaŋ ke mastat katnaŋ keboŋ. Ma neŋ mastat katnaŋ keyet palen bemzema nâseip.

19 Ke sepemaŋ mastat tep katnaŋ isikŋaŋ penaŋ amnaŋ mti muluwen ondeme kwati tep temaŋ

sinaŋ betnaŋaŋ mme age ekŋenaŋ mkaŋin tep betnaŋ dukŋan walabien keyet sakam.”*

*Yis keyelen bemzenze zet
(Matiyu 13:33)*

²⁰ Kegok zemti ewe kapigok tusum zeye, “Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke yis keboŋ. Ma neŋ yis keyet palen bemzema nâseip. ²¹ Ke yis plawa melesenŋaŋ isikŋaŋ bugan imbi ŋenaŋ plawa omba kemak lelime keŋan kaindeyegak tasemem kwatneti temaŋ sosok makwazin keboŋ.†

*Setokwawwat isikŋaŋ
(Matiyu 7:13-14, 21-23)*

²² Zisasiyaŋ Zelusalem mka temanen mebegalen meti mka ŋande isikŋaŋ ma mka ŋande temaŋ keyelen am Kawawaŋgalen zezapat dolakŋaŋ zemzikat indaye. ²³ Kegok tapmepme an ŋenaŋ egat kapigok yaŋkwesiye, “Amobotnaŋ, geŋ zigok nânik, am kwep kwewaŋ mama kanzizit tiwep ma?”

Kegok zeme Zisasiyaŋ am sambeyet diindoye, ²⁴⁻²⁵ “In setokwawwat isikŋaŋ mama kanzizit titiyelen keyet keŋan mobogalen mulup windenaŋbeŋ mbep. In kegok ku mbep beme

---

* **13:19:** Zet kapiyet yaŋaŋ kapigok: Kawawaŋgalen zezapat dolakŋaŋaŋ am sepem igak igak msat sambemagen mekopme am ekŋen keyaŋ mme nâmkinpepeŋinmak tabep. † **13:21:** Bemzenze zut ekŋetgat yaŋaŋit kwep eget kwitnaŋ kwitnaŋ isikŋaŋ penaŋ yaŋgut muluwit mamuluwen windenbeŋ penaŋ. Keyet kataŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnaŋ mama ke An kwepmagen yaŋbein keyaŋ palakŋaŋ bemti am sambemagen mekobe.

mka tonjaŋaŋ wati sekekindewe. Neŋ diindoma nâit, am sambe keŋan ke mobogalen mbep keyaŋgut neŋ ku mobep. Kegok sokbeme in zupman tati mka tonjaŋgat kwizet kumti zewep, ‘Amobotnaŋ, set kwaselemanane kwatne!’ zewewaŋ egaŋ zewe, ‘In deyetnaŋ kolip? Neŋ ingat ku nâmindeyap!’

²⁶ Egaŋ kekok zeme in egalen zet dopmaŋ kapigok gilik zewep, ‘Nin tu meu geŋmak ningalen mkaen nimbenn ma geŋ ningalen mka temanen Kawawaŋgalen zezapat dolakŋaŋ mzikat ndawanan.’

²⁷ In kekok zeme egaŋ ewe zewe, ‘In deyetnaŋ kolip ke neŋ ku nâmindeyap. In am mama mimi bekaŋaŋ mamipgat in sebeit!’

²⁸ Kegok sokbeme in kululuŋen Kawawaŋgalen mundumen Abalaam ma Aisak ma Zekop ma golaŋ zenze an dolakŋaŋ ekŋen indikme Kawawaŋaŋ zemindeme in zupman tati sindemgat si zemsu zemsu mti zelin aŋgalikbep!

²⁹ Âpme am sambe kasup kwakwatnaset ma towewetnaset ma baeset ma gwaeset nâmkinjaŋpepeŋinmagaŋ keŋan mowebep. Ekŋen keyaŋ Kawawaŋgalen mundumen totati Kawawaŋ ikŋaŋmak tu meu nimwiyaŋbep.

³⁰ Mme am neŋ kwitnaŋpiŋ tototnaŋ mamti Kawawaŋgat manâmkinjaŋpein egaŋ bamgat Kawawaŋgat zikatnan kwitnaŋmak bewe. Ma am neŋaŋ kwitnaŋ mmoti windaŋaŋmak mamti Kawawaŋgat ku nâmkinjaŋpein egaŋ bamgat Kawawaŋgat zikatnan kwitnaŋpiŋ bewe.”

*Zisasiyan Zelusalem amgat kemben mge
(Matiyu 23:37-39; Luk 19:41-44)*

³¹ Âpme kan keyegak Palisi an notnañ Zisamagen koti zewien, “Wae, amobotnañ Elolan gosâgât zepgapm geñ kapi pempti mesenik.”

³² Ekñenan kekok zeme Zisasiyan diindoye, “In tam kukñañben keyet kapigok met dunduseip, ‘Neñ alak ma sañenen we bekanan ammagen zemindewap ma am weyañindewap. Ya âgânen mulupm mdelañ zemti mebap.’ ³³ Egan zet kekok zemdelan zemti am tabien ekñengat kapigok diindoye, ‘Neñ alak ma sañen ma âgânen Zelusalem mka teman mebap.’ Golan zenze an ñen msat belakñan kume gakikiyelen ke ñep yek. Ek Zelusalem etañ mepme kume gakikiyelen.

³⁴ O Zelusalem am, in golan zenze an ekñen maindome gakip. Ma in Kawawañgalen zet busup an indeme makolip ke nanzañ maindome gakip. Kan sambe neñ betnañ in Zelusalem am sambe indabembululungalen manâyap sakam sakokolok mamañan nembane time pâpmañ kandañan mañge mambemendein kekok. ³⁵ Keyepmti neñ zema nâit, ingalen sesewat mka teman ke Kawawañan katipeme ilinañgat belinan tapmosâpm. Âpme neñ diindowi, Zelusalem am, in neñ ewe ku nikbep ya maneti kan delañ zenzen keyet in kapigok zewep,

‘Kawawañan Nemuañ ombempeme kozin keyet nin oloñen penañ mnup.’ *(Sam 118:26)*
Kegok zemenjut neñ kobap.”

14

Zisasiyan an zawatnanmak weyanpeye

¹ Âpme Sabat tagonjo kanen nengat Zisasiyan Palisi amobotnanj nengalen mkaen moti tu meu nimbien. Kegok mme Palisi notnanan Zisasiyet zikat ginjinj tapmmambien. ² Kegok tapmme an setnanj betnanj sememenanjan nenanj Zisasmagen kopme ³ eganj ekti zii zet zikat indanda an ma Palisi an eknjengat kapigok indayanjkwesiye, “In zigok nâip, ningalen zii zelanj am Sabat tagonjo kanen nep weyanjindendeyelen ma yek?” ⁴ Kegok indayanjkwesime ekjenanjan zetpinj dilinj zemtabien. Kegok sokbeme Zisasiyan an ke betnanjanj atamweyanji zempeme mege. ⁵ Kegok mti eganj eknjengat indayanjkwesiye, “Inmagengatnanjan nengat nemunanjan mene ma makau apmanjan pusak teepmanjan penanjan kejan baenen tuyanjan tatatanjan keyet kejan Sabat tagonjo kangat towedak beme zigok mnak? Eganjan nemunanjan mene ma makaujanjan ke keyegak mandame kwadak, ma yek?”

⁶ Eganjan kegok zeme ekjenanjan ke nâmti sakambuk mtati zet dopmanjan gilik zenzepinj dilinj zemtabien.

Am nenanjan iknjangat seknanjan mtoti mamayelen

⁷ Tapme meu niniyelen mundumen tati Zisasiyan indikme am notnanjan zemindamandawien ekjenjan keyanjan koti mundum amobotnanjan galen ombempewienenen totabien. Kegok sokbeme Zisasiyan ekti bemzenze zet nenjan kapigok di-indoye, ⁸ “An nenanjan gejan awembinjan bembeyelen tu meu niniyelen zengamandanak beme

geŋ meti amobotnaŋgalen mundumen sokŋan an imbi wawagalen tadak ekmak ŋep ku totabek, mneti mundum egat ganzenan ke amobotnaŋ geŋ seabem gein ŋengat ombem penak. ⁹ An imbi wawagalen keyaŋ geŋmak an ŋenmak idaman-danak ya egaŋ geŋmagen koti zenak, ‘Notn, geŋ mundum totadigen kapi an ŋen kapiyet ombempeye keyepm geŋ watati ek pemane totalak.’ Kegok zeme geŋ sakambuk penaŋ mti bam baenen metabek. ¹⁰ Ma naman geŋ an imbi wawagalen keyaŋ zengamandame geŋ meti mundum bam baen totabanik. Geŋ kegok mmane an geŋ ganzemandawe keyaŋ kot gikti zewe, ‘Notn, geŋ koti mundum nenmak sokŋan kukŋaŋgat gwaen totat.’ Kegok zeme mebanik keyaŋ mkawaŋ benen geŋ mobotnaŋ am sambeyet zikalinan kwabanik. ¹¹ Am ŋenaŋ ikŋaŋgat sekŋaŋ tapmozin bewe Kawawaŋaŋ an ke mtopewe âk am ŋenaŋ ikŋaŋgat sekŋaŋ tapmtozin beme Kawawaŋaŋ an ke mmopewe.”

¹² Kegok zemti Zisasiyaŋ Palisi an ek zemandaye egat kapigok dunduye, “Kan ŋengat meundi dolakŋaŋ ŋen bumti nodi ma gitaŋgat nodi penaŋ ma gitaŋgat sip butnaŋ ma an mkaŋandaŋit kwep ŋen mânep milawatnaŋmak ekŋen ke ku zem indamandawanik enenogat geŋ meu zem indamandanti tu meu indawanik keyepm ekŋenaŋ dopmaŋ zengamandanti gawep. Geŋ sakam kegok mnik beme dopmaŋ dilak ke tatinik. ¹³ Âpme naman tu meundi bumuluŋti am towewewaŋ ma am setnaŋ betnaŋ seleuwaŋ ma am wesin ma am zikat beŋ ekŋen ke zemindamandawanik.

¹⁴ Geŋ kekok mbanigen Kawawaŋaŋ gâgât nâme dolakŋaŋ penaŋ bewe enenogat ekŋenaŋ gâlen tu meu dopmaŋ ŋep ku mutuwep. Kan am teŋ ekŋenaŋ sumengatnaŋ wabep kan keyet Kawawaŋaŋ dopmaŋ mutungawe.”

*An ŋenaŋ tu meu niniyelen am zemindamandaye keyelen bemzenze zet
(Matiyu 22:1-14)*

¹⁵ Âpme an ŋen Zisas ekmak tu meu tatnambien egaŋ Zisasiyaŋ zet zeye ke nâmti kapigok zeye, “Am Kawawaŋ mundum maekdamuŋ mnen kululuŋen ke ondekti ekmak tu meu temaŋ nimwianbep am ekŋen keyaŋ oloŋen penaŋ mbep.”

¹⁶ Egaŋ kekok zeme Zisasiyaŋ dunduye, “An ŋenaŋ tu meu temaŋ bum ondekti am sambe zemindamandaye. ¹⁷ Kan tu meu temaŋ bumululuŋgalen kwapme egaŋ mulup anaŋ zempeme am notnaŋ zemindamandawienen ke zeme kokogalen kapigok zempeye. Geŋ meti kapigok zesenik, ‘Kwitnaŋ kwitnaŋ sambe weyeyaŋ mulup mme delaŋ zepgat in kolit.’ ¹⁸ Mulup an keyaŋ meti ekŋengat kekok zeme ekŋenaŋ zapat ke nâmti yaŋbemti zet tiŋko yaloŋ yaloŋ zet zewien.

An kukŋaŋgat egaŋ kapigok zeye, ‘Neŋ msat butnaŋ ŋen kwitiman ya ke meti eksâbap. Keyepm nâmnemane neŋ ŋep ku kosap.’

¹⁹ Ma an ŋenaŋ ewe kekok zeye, ‘Neŋ makau apmaŋ 10 kwitiman ya alak ekŋen ke mulup indandayelen m ek m ek mimiyeleŋ weyayaŋ mulup miyaŋ. Keyepm nâmnemane neŋ ŋep ku kosap.’

²⁰ An nenan ewe sakam kegogak zeye, 'Nen alaknati imbi wapman ya yanaj keyepmti nen nep ku kosap.' ²¹ Kegok zemâpme mulup an keyan zet sambe ke timti met an damunan dunduye.

Kegok zeme amobotnanan nenzinzi penan mti mulup anangat kapigok dunduye, 'Gen sakwep penan mka nande temangalen set isisiknanen ma set temanen meti ekmane am towewenan ma am sebelin seleunan ma am selin wesin ma am zikalin benan indatimane nâlen mkaen koseip.'

²² Kegok zeme mulup anan meti egan zeyenok mme delan zeme koti zeye, 'Amobotnan, nen gen zemnenaknok mma delan zep keyangut mka kenan amnan ewe ku gak zep.'

²³ Kegok zeme amobotnanan mulup anangat zeye, 'Gen mka nande teman ke penti set temanen ma isiknanen meti ekmane amnan wianme indatimane nâlen mkaen koti gak zeseip.'

²⁴ Kegok zemti ewe kapigok tusum zeye, 'Nen in nâlen mkaen kolip ingat zema nait, am eknen kuknangat zem indamandama eknenan ku kobien eknen keyan nâlen tu meu tiknan ku nim nâwep, yek penan.' "

Zisas mâbâgalen mama mimi sewaknan penan yek

(Matiyu 10:37-39)

²⁵ Âpme Zisasiyan Palisi an keyelen mka kenangatnan zupman toti mepme am mange temanan ekmak mebien. Ke kopme egan gilik zem indikti diindoye, ²⁶ "An nenan nen napmâti nâgât nemban kwasât nâwe beme kenanan nâgât omba penan gogot mti mambipman ma imbinan

ma nemunambanane ma ikñanggat ip notnane sip kwep ma ikñanggat nâme tobe. Âk egañ kekok ku mbe beme egañ nâgât nemban ku tabe. ²⁷ Ma naman an ñenan nâgât nemban tasât nâwe beme egañ neñ napmâti ikñanggat nukñanñan pumti egañ gakikiyelen weyeyan mulup mbe enenogat egañ nâgât manâmkinpein.” ²⁸ Kegok zemti zeye, “An inmagengatnan ñenan mka teepman amnan tati an kasayet dombembeyet walasât nânak beme egañ, ‘Mânep zigok time mebe?’ ma ‘Kwitnan kwitnan zibon kwitiwap?’ ke nâmâtâti kwitimi mka ke ñep walapme delan zenak. ²⁹ Âpme an keyañ kekok ke ku mnak beme mka teepman ke walat delan zenzepin mka ke timbilange etañ mpeme tatnak. Egañ kekok mpeme am notnanñan mka ke ekti egat zet mtopepen zet zemti ek yeñti kapigok zewiek, ³⁰ ‘An kapi mkanñan yanbeye ya egañ ewe ku mdelan zein!’ ³¹ Sepem kegogak amobotnan ñen kasa kuku anañ ten tausen (10,000) etañ ya egañ amobotnan ñengalen kasa kuku anañ twenti tausen (20,000) ekñenmak auuyelen nânak beme egañ weyan nâmâtâti amobotnan ñen keyelen windenñan kume totogalen ma yek keyelen nâmbiliwetnak. ³² Kegok sokbeme egañ otnânagan ñep ku auuyelen benak enenogat amobotnan ñen keyelen kasa kukuñane windeninben penañ. Keyepm egañ an notnan indeme sabenan keyegak tapme amobotnan ke meaikti ku auuyelen yankwesimti egañ milawat kwilekiyet nâmtikñan min keyet yankwesiwiek. ³³ Sakam kegogak am ñenan nâgât nemban ma neñ napmâsât nâwe beme egañ

kwitnaŋ kwitnaŋ sambe bankumpewe.”

*In am ekŋengalen dalaŋ keboŋ bemti tabep
(Matiyu 5:13; Mak 9:50)*

³⁴ Âpme Zisasiyaŋ zet ewe kapigok tusum zeye, “Dalaŋ ek dolakŋaŋ ma tikŋaŋ penañ. Âk dalaŋaŋ tikŋaŋ delaŋ zenak beme nin tikŋaŋ ke mulupmaŋ mti ŋep ku aikbenek. ³⁵ Dalaŋ sakamaŋ keboŋ keyañ muluwen sikokok ma meu ŋep ku mukulem mme dolakŋaŋ kwakwagalen keyepm belak peme mebegalen. An ŋen zet nânâyelen tikŋaŋaŋ tazinaŋ zet kapi ŋep opeimti nâsem.”

15

*Sipsip galaŋ zenzeŋaŋgalen bemzenze zet
(Matiyu 18:12-14)*

¹ Âpme kan ŋengat an mânep takis titi ma am yomton ekŋenaŋ Zisasmagen sokŋaŋ egalen zet nâsâgât kobien. ² Kegok sokbeme Palisi ma zii zet zikat indanda an notnaŋ yaŋbemti sekaŋaŋ zet zemti kapigok zewien, “An kapi a yomton ekŋenmak notn notn mti meu mka kwep manip!” ³ Ekŋenaŋ kegok zeme Zisasiyaŋ bemzenze zet ŋen kapigok diindoye,

⁴ “An inmagengatnaŋ ŋen sipsipmaŋ 100 tasanak ya kwep ŋen galaŋ zenak beme egaŋ zigok penañ mnak? Kegok sokbenak beme egaŋ sipsip 99 ekŋen meuŋin maniniŋanen munduman indeme tapme egaŋ kwep keyet timat metneti aikdak. ⁵ Egaŋ aikdagen kan keyet oloŋen penañ mti ŋandaŋaŋ oletetep peme weme ⁶ mkaŋaŋ

pum kotnak. Kegok mti egañ notnane ma am egalen mkamagen sokñan talip ekñengat zeme koondakme diindonak, ‘Neñ sipsipm galañ zeme timalawañ aikti oloñen penañ miyap keyepm koondakme tu meu bumuluñti nne!’”⁷ Zisasiyañ kegok zemti ewe kapigok tusum zeye, “Neñ in zema nâit, sakam kegogak msalengalen an yomtoñ ñenañ yomengatnañ keñañ gilik zemti neñmagen matusunen kululuñen ekñenañ oloñen penañ mamip. Kegok sokbeme am 99 ekñenañ yominangatnañ ku gilik zeip ekñengat manâiwen ekñen an kwetetepmañ penañ.”

Mânep galañ zenzenangalen bemzenze zet

⁸ Kegok zemti ewe tusum zeye, “Imbi ñen tambu kwep tu meu kwitim niniyelen silwa mânep kanziñañ 5 tasanak ya ñen galañ zenzenañ benagen egañ zigok mnak? Egañ lamañ koñti mka keñañ kaputi weyañ timat metneti mânepmañ ke aik mti”⁹ kan keyet oloñen penañ mti notnane ma am egalen mkamagen sokñan talip ekñengat zeme koondakme diindonak, ‘Ekñen, mânepm galañ zeme matimalawañ aikti oloñen penañ miyap keyepm koondakme tu meu bumuluñti nne!’”¹⁰ Neñ diindoma nâit, sakam kegogak Kawawangalen enselñane kululuñen ekñenañ a yomtoñ ñenañ mama mimiñañ bekanañ bankumpemti neñmagen matusunen ensel ekñenañ oloñen penañ mamip.”

Anemba zomolim ñenañ mambipmañ idemege keyelen bemzenze zet

¹¹ Kegok zemdelañ zemti ewe kapigok tusum zeye, “An ñen nemuñane zomolim melezut

matapmambuk. ¹² Ya nemuṅaṅ muṅaṅ bipmaṅmagen koti kapigok zenak, ‘Bien, msat ma milom bilombi bam nanayelen nâwanan ke ilak alak kapi na!’ Kegok zeme biwidaṅ msat ma milom bilombi kalaṅti nemulatnene idaye. ¹³ Kegok sokbeme kasup mulup mimi notnaṅ delaṅ zeme nemuṅaṅ muṅaṅ msat ma milom bilombiṅaṅ beme amnaṅ kwitime egaṅ msat ke pemti mânepmaṅ timti pem ṅen beṅaṅ penaṅ mege. Ke mepmamti mânepmaṅ sambe mama mimi bekananen time mepme delaṅ zeye. ¹⁴ Kan mânepmaṅaṅ delaṅ zeyeen meuyet kambenṅ temaṅ msat kataṅ sokbeye. Kegok sokbeme ek kwitnaṅ ṅen ku tasaye. ¹⁵ Keyepm egaṅ met an msat keyelen an ṅengalen mulup mge. Âpme an keyaṅ peme met egalen bo mkaen bo damaṅ mge. ¹⁶ Egaṅ meuyet penaṅ gakisât mti boyelen meuṅaṅ ke niniyelen nâye yaṅgut bo damaṅ keyaṅ ku nâmpeme niṅge. ¹⁷ Kegok sokbeme kan egaṅ nânâ dolakṅaṅ aigeen ikṅaṅgat kapigok zeye, ‘Bipmnaṅgalen mulup am sambe meu maniwianṅip ya neṅ pi tati meuyet gakisowap! ¹⁸ Keyepm neṅ wati bipmmagen meti kapigok zewap, “Bien, neṅ Kawawaṅgat zikatnan ma gâgât zikadan yom mban. ¹⁹ Ya ‘Geṅ nâgât nemun,’ ṅep ewe ku zenzeyelen. Geṅ nemane gâgât mulup andi etaṅ tabi.” ’ ²⁰ Kegok nâmti wati bipmaṅmagen mege.

Egaṅ ewe bipmaṅgalen mkaen mebeṅiṅ beṅaṅ tapmepme bipmaṅaṅ ekti keṅaṅaṅ nemuṅaṅgat kemberṅ penaṅ nâmti winde bem meti nemuṅaṅ kot ambeti zem oloṅen mpemti egaṅ gilik ze

koge keyelen olojen penaŋ mge. ²¹ Kegok mti nemuŋaŋaŋ bipmaŋgat zeye, ‘Bien, neŋ Kawawaŋgat zikatnan ma gâgât zikadan yom mban. “Geŋ nâgât nemun,” zenzeyelen ŋep yek.’ ²²⁻²⁴ Nemuŋaŋaŋ kegok zeme bipmaŋaŋ mulup an sambeyet kwizet kume kopme diindoye, ‘An ekŋen, nemun kapi neŋ nemti mepmame wa gakiye zem mban yaŋgulak alak pi ninmak alik tazin keyepm in sakwep penaŋ met kâlâp teepmaŋ dolakŋaŋ penaŋ ke mkoti munduŋpeit ma besaŋ isikŋaŋ mkoti betnaŋ dukŋanen wepeit ma set mundundun mkoti setnanen munduŋpeme tapme makau nembraŋaŋ gandenanaŋ mepmti kume gakime tu meu bumuluŋti olioli temaŋ mti nsenu!’ Egaŋ kegok zemindeme zetnaŋ gawepumti tu meu weyaŋ beme ninti olojen mbien.

²⁵ Kegok sokbeme kan keyet nemuŋaŋ yuyaŋ muluwen tage. Ya egaŋ mulup mdelaŋ zemti mkaen kokogalen sokŋan koti nâme ekŋengalen olioli silik ma gwasim kwisak nâye. ²⁶ Egaŋ kwisak ke nâmti mulup anaŋ ŋen ekti kwizet kume kopme yaŋkwesiye, ‘Wae, an notn, da kwileki tapmip?’

²⁷ Kegok zeme mulup anaŋaŋ dunduye, ‘Mundi gilik zem kopme bipdaŋ makau nembraŋaŋ gandanaŋ kumti bup enenogat muŋdaŋ kasayet belinan mobopiŋ esemteŋ tati gilik ze kolep keyepm olioli tapmip.’ ²⁸ Kegok zeme nemuŋaŋ yuyaŋ ŋenzinziŋ penaŋ mti mka keyet keŋan mobogalen ku nâmtikŋaŋ mge keyepmti bipmaŋaŋ zupman kwatoti egat keŋan mtoti mka keŋan mobogalen

wekuye. ²⁹ Bipmanan kekok zeme nemunan bipmanat zeye, 'Bien, ekbak, neŋ nup kan sambe pi mulup katiknan mulup andinok gâgât mkwaban ma neŋ gâlen zet nen ku makuluyap. Geŋ kwileki penan mnawanan? Geŋ meme nembanan gandenan bugan nen ku namane notnne eknenmak bumuluŋti ku nimbenn, yek penan!' ³⁰ Kekok zemi ewe zeye, 'Ya nemundi muŋ kapiyan gâlen msat ma milom bilombi beme anan kwitime mânep timeti sek kileŋ imbi indame delaŋ zeme gilik zem mkaen kolewen geŋ makau nembanan gandenan egat kumti bunak!'

³¹ Egan kekok zeme bipmanan dunduye, 'Ayu, nemun, geŋ neŋmak kwesiŋ matakwadik ya nâlen kwitnan kwitnan sambe kapi gâlen etaŋ. ³² Nodi kapi nin ndemi mepmame wa gakiye zem mbenn yangulak alak pi ninmak alik tazin keyepmti nin tu meu bumuluŋti olioli teman msenup.' "

16

Mânep milawat damuŋ an ŋoktiknan teman keyelen bemzenze zet

¹ Âpme Zisasiyan nembanane ekŋengat zet kapigok diindoye, "An mânep milawatnan temanmak nen mange. Egan an nen mulup damuŋ peye ya maneti am notnanan mulup damuŋ keyan mânep kambu mip kekok zemi an mulup toŋanmagen zem kuwien. ² Kekok zeme an mulup toŋan keyan mulup damuŋ ke zemandaye, 'Geŋmagen zet nâya ke kwilekiyelen? Geŋ meti nâlen kwitnan kwitnan sambe ke

kabemane topme nen kotna enenogat geŋ nâlen mulup damuŋ ewe ku tatagalen.’³ Kegok zeme mulup damuŋ keyaŋ iŋŋaŋgat kapigok zeye, ‘An mulup toŋaŋ muluwen zemnen ya neŋ zigok penaŋ mbap? Neŋ an pembenan msat enzuŋaŋ walalatgalen winde ku tatnain ma neŋ amgat mânepgat wekukuyet sakambuk penaŋ miyap.’⁴ Oo neŋ kwileki mbap ke alakŋati nâyap. An mulup toŋaŋ zemneme notnne sambe ekŋenaŋ nikdamuŋ mbep.’

⁵ Keyepmti am an mulup toŋaŋgalen mânep butnaŋ belak tiwien ekŋen inda zemandame egalen mkaen koondakbien. Kegok sokbeme kwep kukŋaŋgat koge keyet yaŋkwesiye, ‘Geŋ mânep amobotnaŋmagen zigok tiwanan?’

⁶ Yaŋkwesime egaŋ zeye, ‘Neŋ kelakŋaŋ tuŋaŋ nukŋaŋaŋ 800galen tiwan.’

Kegok zeme an damuŋ keyaŋ zeye, ‘Ele, kelakŋaŋ tuŋaŋ belak mbanan keyelen papia kapi tewen bumane zime alakŋaŋ kapi mti kelakŋaŋ butnaŋ 400 etaŋ kumpe.’

⁷ Kegok mti an damuŋ keyaŋ an ŋengat yaŋkwesiye, ‘Geŋ an mulup toŋaŋgalen mânep belak zigok tiwanan?’

Kegok zeme an keyaŋ zeye, ‘Neŋ wit katnaŋ bek 400 kwep kwep nukŋaŋaŋ 50 kilo kegok tiwan.’

Kegok zeme an damuŋ keyaŋ zeye, ‘Ele, wit katnaŋ belak mbanan keyelen papia kapi tewen bumane zime alakŋaŋ kapi mti bek 300 etaŋ kumpe.’⁸ Kegok mme an damuŋ keyelen an mulup toŋaŋ an damuŋ keyaŋ iŋŋaŋgat kambuŋaŋ aŋgalalaŋgalen

zet nâmâtâtâtnaŋmak zeye keyet nâmti nâme moge. Enenogat am msalen Kawawaŋgat ku manâmkinpeip ekŋenaŋ mama mimiŋin bekaŋaŋ mimenzililyelen nânâŋin pembedaŋ matatindame am Kawawaŋgat manâmkinpeip ekŋen sebem indeip.”

⁹ Zisasiyaŋ nemaŋane zet ewe kapigok tusum zeye, “In nâwienen neŋ sakam kegok ku mimiye-len zemindewan, yek penaŋ. Neŋ notn notn tetimaeyaŋ kwititiyelen ku zemindewan. Ma teti-mae keyaŋ nânâ dolakŋaŋ game mama kanzizit ke mti kwesiŋ kwesiŋ mambanik? Yek penaŋ!

¹⁰ An ŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ isikŋaŋgat dâsuki ku zewe beme egaŋ kegogak kwitnaŋ kwitnaŋ temaŋgat dâsuki ku zewe. Ma an ŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ isikŋaŋgat dâsuki zewe beme temaŋgat kegogak dâsuki zewe.

¹¹ In msatgalen kwitnaŋ kwitnaŋ weyaŋti dolakŋaŋ ku ekdamuŋ mbep beme Kawawaŋgalen mulup ŋep ku nâmindeme ekdamuŋ mbep. ¹² Ma in nolin ŋengalen kwitnaŋ kwitnaŋ weyaŋti dolakŋaŋ ku ekdamuŋ mbep beme kululuŋengalen kwitnaŋ kwitnaŋ Kawawaŋgaŋ in ŋep ku nâmindeme ekdamuŋ mbep. ¹³ Mulup an ŋenaŋ mulup damuŋ zutgat kandaŋidaŋ ŋep ku mamayelen. Egaŋ kegok mnak beme ŋengat sekaŋgaŋ mpemti ŋengat gogot mnak. In kegogak Kawawaŋgalen mulup ma mânep milawatmak mama eget temakwep idapepebenti ku mimidadayelen.”

*Nemba isisikŋaŋ Zisasmagen indatimkobien
(Matiyu 19:13-15; Mak 10:13-16)*

14 Âpme Zisasiyan zet kekok zeme Palisi ekñenan zet ke nâmâtâti ekñenan mânepgat nâmtikñan mamip keyepmti Zisasiyet zetnañgat wisat mbien. 15 Ekñenan kekok mme Zisasiyan indik mâtâti zeye, “In amgat zikalinan ilinañgat nâme mobotnan penan mambein yangut Kawawañan ingat keñin maekmâtâzin. Amnan in kwilekiyet nâme mobotnan mambein ke Kawawañgat zikatnan okbi okbi mambein.”

16 Zisasiyan zet ewe tusum zeye, “Itñañan baen Mosesiyelen zii zelen ma golañ zenze an notñañan meluwañ mbien amnan ke mâpmane peme kan Zân tu zulutindende an egañ koge. Kan keyet Zânañ Kawawañgalen zemâtâtât katnanen mama keyelen zezapat dolakñan mkawañ beme amnan zezapat dolakñan keyet nâmtikñan penan mti mâbien. 17 Kululun ma msat ke Kawawañan elen belen penan asekbeye keyañgut Kawawañ ikñañgalen zet ke ku asekbeye.”

18 Zisasiyan zet ewe kapigok tusum zeye, “An ñenan imbiñan asekpemti imbi ñen wabe beme egañ awembiñ mama ke kalañti yom tiwe. Ma an ñenan imbi apman asekpeneñ wabe beme an keyañ awembiñ kalañ mti egañ Kawawañgat zikatnan yom tiwe.”

An mânep milawatnañmak ma Lasalus egegalen zet zapat

19 Âpme Zisasiyan zet ewe kapigok tusum zeye, “An mânep milawatnañmak ñen mañge. Egañ kâlâp teepman dolakñan penan tosañan teman mamunduñ mamtan ma kan katan egañ tatat mimiñan dolakñan penan matakwatan. 20 Âpme

an n̄en pewewen̄an pen̄an kwitn̄an Lasalus egan Kawawan̄gat gogot pen̄an mamtan. Ma ek sek̄n̄an ilind̄in lingilan̄ pesak pepēn̄an ke wakoti an m̄anep milawatn̄anmak ke egalen kimbat setokwakwalen peme mawemtan. ²¹ Ke matapme, ‘An m̄anep milawatn̄anmak egalen meu butn̄an temepme makumtinti kot name nsap,’ kekok otn̄amti matatan. Ma tam ek̄nen̄an koti egalen lingitn̄an mambesemtemien. ²² Kekok sokbeme Lasalus ek gakime Kawawan̄galen ensel ek̄nen̄an kopmti Abalaamak kululūn̄en gwaen mopewien. Kekok mme an m̄anep milawatn̄anmak keyan̄ kekokgak gakime sumen mebewien. ²³ Kekok sokbeme an keyan̄ tezīn̄ n̄andan̄en metoti sindem teman̄ tiye. Kekok mti ekme mopme Lasalus ya Abalaamgat ganzenan bēn̄an tabalut idige. ²⁴ Ke tapmalut egan̄ idikti kwizet kapigok kume moge, ‘Bipm Abalaam, gēn̄ n̄aḡat kemben̄ n̄amti Lasalus zempemane tu bugan betn̄an̄an olekti nambalam mn̄an olekme kipman̄ kapiyan̄ ombem tolak enenogat tewen kapi tati sindem omba pen̄an tiyap!’

²⁵ Egan̄ kekok zeyeyan̄gut Abalaaman̄ dundūye, ‘Nemun, gēn̄ kapi otn̄ambak, gēn̄ msat palen baenen mamandi dolak̄n̄an pen̄an mambanan âpme Lasalus ek an peme wewen̄an pen̄an man̄ge. Yan̄gut egan̄ pīenen nenmak olon̄en tapme gēn̄ tezīn̄ n̄andan̄en sindem tatinik. ²⁶ Âpme n̄en kapi, ningat tun̄gupmn̄an ma ḡaḡat tun̄gupdan̄ n̄andan̄ teman̄ pen̄an tazin keyepmti an n̄enan̄ pīengatn̄an gēn̄magen kainde kwakwagalen n̄ain beme n̄ep ku kwadak. Ma n̄enan̄

geŋmagengatnaŋ ninmagen pien ŋep ku kwakwagalen.’

²⁷ Abalaam kekok zeme an mânep milawatnaŋmak keyaŋ kapigok zeye, ‘Bien, neŋ gâgât gawekuyap, geŋ Lasalus pemane nâlen bipmangalen mkaen melak. ²⁸ Mkaen ke notnne 5 ekŋenmagen meti mama mimiŋin bekanan mamip keyet golaŋin timti diindome ekŋenaŋ mundum bekanan sindemaŋmak neŋ talap kapi ku kobep.’

²⁹ Kekok zeme Abalaamaŋ dunduye, ‘Mosesiyelen zii zet ma golaŋ zenze an notnangalen golaŋ zet kumpepeŋaŋ ke mainŋi nânâyelen. Zet keyaŋ ekŋengat golaŋin titiyelen.’

³⁰ Kekok zeme an mânep milawatnaŋmagaŋ kapigok zeye, ‘Bipm Abalaam, zet keyaŋ ekŋen ku mkawaŋ bem indendeyelen yangut an ŋenaŋ gakikiengatnaŋ wati Kawawangalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ mkawaŋ bewe beme keyaŋ mme keŋin yominaŋgatnaŋ gilik zewep.’

³¹ Egaŋ kekok zeyeyangut Abalaamaŋ dunduye, ‘Âpme ekŋenaŋ Mosesiyelen zii zet ma golaŋ zenze an ekŋengalen zet wisat mbiek beme ekŋenaŋ an gakikiengatnaŋ wadak egalen zet ku nâmti mâbiek.’ ”

17

*Yom katikpepeyelen set katnaŋ
(Matiyu 18:6-7, 21-22; Mak 9:42)*

¹ Âpme Zisasiyaŋ zet kekok zemdelan zemti nemaŋane ekŋengat kapigok diindoye, “Am

yomen zet kelakñan mti tetipepeyelen keyan in-
magen takwasâpm keyangut wakae, am ñenan
yomen tetimae mbe keyan sindem omba penan
tisâpm! ² An ñenan namba isikñanok ekñen
kapimagengatnan ñen tetipeme yom mbe beme
an walepewe ek ke nanzan siput teman penan bi-
manen andopemti âtâpeme nambu kenan toweti
gakiwe keyan dolakñan bein ma musuwewet
keyan nukñan ku bein. Mneti ekñenan kegok
ku mme egañ belak tapmetneti Kawawangalen
zemdelañ zenze kanen dopman nukñan bekanan
penan tiwe. ³ In weyañ ekmâtâbep!

Âpme nodi ñen nâmkñepeñanmagañ yom
kwitnañ ñen mbe beme zet weyeyan katnan meti
weyañpewanik. Kegok mmane yomañ zemkawañ
bein beme yomañ pemane mebe. ⁴ Âpme nodi
keyan geñmagen kasup kwepgat yom sek zigok
min beme egañ geñmagen sek mbe keyet katnan
koti nâmsokukuñan ke zemkawañ bemgeme geñ
egalen yomañ katipewanik.”

Nâmkñepepe msokbembeyelen yanñan set katnan

⁵ Âpme Zisasiyan zet kegok zemdelañ zeme
nembanane ekñenan egat kapigok zewien, “Geñ
mukulem mindemane ningalen nâmkñepenn
katikñan bak.”

⁶ Ekñenan kegok zeme Amobotnanañ zeye,
“Kapis alik katnan ek isikñan penan keyangut
egañ msat kenangatanñ windenañ bemti sosok
patañ pemti sinañan mme matimbunup. Ya
ingalen nâmkñepepeñin sakam kebonñ benak beme
in tep kaindeyet zewiek, ‘Geñ giti senñi gitiyegak,
nambu tunğupman metabanik.’ Kegok zempeme

egan ingat zelin gawepumti kekok mnak. Ya ingalen nâmkîñpepeñin sakam keboñ benak beme in Kawawañgalen mulupman ñep mme penañan sokbenak.”

Kawawañgalen mulup an ekñenan ammagen-gatnan zemseawatgat zikat ku mbep

⁷⁻⁸ Âpme Zisasiyan zet ewe tusum zeye, “Inmagengatnan ñengat imbiyan muluwengatnan mulupman mdelan zemti tep yâgâp mti mkaen koti yalonpenti tu meu bume nimbiek keyet apmanan mânep sawe? ⁹ Yek, kekok ñep ku mnak. Egan ikñangat mulup imbiyan mimiyelen zempepeñan keyet katnan mip.” ¹⁰ Zisasiyan kekok zemti ewe tusum zeye, “Inmagen sakam keboñ keyan bein. In Kawawañgalen mulup mti am ekñenan ingat wisikñ zenzeyet ku wekuwep eneyet mulup e in mimiyet zemindendenan. ‘Nin mulup an etan kwizapatnpiñ. Nin mulup zemndendenan etan katnan mâti mbenn.’ ”

Zisasiyan an 10 liñgit satnaninmak weyañindeye

¹¹ Âpme Zisasiyan Zelusalem mka teman mebegalen Galili msalen koti Samalia msalen kot patan zenzeyelen koge. ¹² Keyetnan koti mka ñande isikñan kopatan zeme an liñgilin satnanmak 10 ekñenan beñan tati ¹³ kwizet kapigok kuwien, “Zisas! Amobotnan! Ningat kember nâmnde!”

¹⁴ Kegok zeme Zisasiyan indikti zeye, “In sâpe sâpe bumbu an ekñenmagen mepme ekñenan ingat sekñin wiliñgitem.” Kegok zemindeme ekñenan selen tapmetnepeme sek liñgilin ñeluye.

15 Kegok sokbeme ekñenmagengatnañ an ñenan sekñan wilingiyeyañ sekñan lingit satnañ nelume gilik ze Zisasmagen koti Kawawañgat kwitnañ mwati kwizet kumsesewage. 16 Kegok mmeti Zisasmagen patañ zemti egat setnanen msalen baenen pedondo mti egat wisikñ zeye. (Âpme an ke Zuda am mangeen ku sokbembenañ ek Samalia msalengatnañ.) 17 An keyañ kegok mme Zisasiyañ ke ekti kapigok zeye, “Neñ nâyawen an 10 ekñenañ ñep beyo ya ekñenañ neñmagen koti Kawawañgat wisikñ ñep zenzeyelen yangut 9 ekñenañ belak mepme an kapi Zuda ekñengalen mangeengatnañ yek yangut ek etañ Kawawañgat wisikñ neñmagen kozein.” 18 Kegok zemti zeye, “Ekñenañ Kawawañgat sesewawatgalen neñmagen ku kolo keyangut an msatnañ pemngatnañ kapiyañ etañ kolep.” 19 Zisasiyañ kegok zemti an keyet kapigok dunduye, “Geñ nâgât nâmkinpenik keyepm geñ ñep benigat wati met.”

Kawawañgalen zemâtâtât katnañ mamayañ kotazin

(Matiyu 24:23-28, 37-41; Luk 19:11-12)

20 Âpme Palisi notnañ Zisasiyet yañkwesiwien, “Kan kwilekiyet Kawawañañ an peme koti egalen zemâtâtât katnanen mamayet zeye keyañ kobe?”

Ekñenañ kegok yañkwesime Zisasiyañ kapigok diindoye, “Kawawañgalen an kobe ke amnañ ku eknâmâtâtâgalen set katnañ kegok kobe. 21 Ma am ñenañ kapigok ku zewe, ‘Pien tazingat egit!’ ma ‘Daen tazingat meegit!’ Kegok ku zewe.

Enenogat Kawawaᅇ an peme kokogalen zeye ke ingat tunᅇuwinan tazin.”

²² Zisasiyaᅇ keᅇok zemi nembanaᅇane eᅇᅇngat diindoye, “Âpme Angat Nemuᅇaᅇgalen kanaᅇ kopme in kasup kwep eegalen nâmtikᅇaᅇ penaᅇ mbeᅇ keyaᅇgulak in ek ku eᅇbeᅇ. ²³ Ma am notnaᅇaᅇaᅇ ingat kapigok zewep, ‘Egit, ek danen tazin!’ ma ‘Ek pien tazin!’ Keᅇok zeme in ke meegapiᅇ. ²⁴ Angat Nemuᅇaᅇaᅇ neᅇ kokotnaᅇgalen kanen sakam ambeyegaᅇ kululuᅇ nembetgatnaᅇ nembet busatnaᅇ temaᅇ peyak mme am sambeyaᅇ maegip sakam keboᅇ kopma in nikti nâmtâtâbeᅇ. ²⁵ Yaᅇgut kukuᅇaᅇgat am alak talip kapiyaᅇ sekaᅇaᅇaᅇ nâmnemti ku nâmtikᅇaᅇaᅇ mnemti nomti sindem ombanawep. ²⁶⁻²⁷ Âpme set katnaᅇ an kwitnaᅇ Noa eᅇgalen kanen sokbeyeen amnaᅇ mamtemienok tu meu nimwiaᅇᅇti awembiᅇaᅇ bemâti Kawawaᅇgat ku otnâwien. Sakam keᅇok tapmambienen Noayaᅇ waᅇga temaᅇ keᅇaᅇaᅇ mowepme tunᅇwam temaᅇaᅇaᅇ kwati animbi eᅇᅇen ma kwilekiki sambe indamziliye. Angat Nemuᅇaᅇaᅇ neᅇ kokotnaᅇgalen kanen sepem keᅇok sokbewe. ²⁸ Ma set katnaᅇaᅇ keᅇogak an kwitnaᅇ Lot eᅇgalen kanen sokbeye keboᅇ. An imbi sambeyaᅇ tu meu nimwiaᅇᅇbien ma aem kwaem mbien ma timonzewien ma mka walabien. Keᅇok mti Kawawaᅇgat ku otnâmbien. ²⁹ Kan Lot an eᅇgaᅇ Sodom mka temaᅇaᅇ pemti mepme teziᅇmak nanaᅇaᅇ salpa kululuᅇngatnaᅇaᅇ mapnok toti animbi indawalepme gakiwien. ³⁰ Sakam keᅇok Angat Nemuᅇaᅇaᅇ neᅇaᅇ sosok kwakwagalen kanen

sokbewe.

³¹ Âpme kan keyet am nenan mkanan tambangan tapmambe ya keyan sokbeme milawatnan mka kejan ku akum tinak. Ma sepem kegogak am nenan muluwen tapmanak ya keyan sokbeme egan milawatnangot nâmti mkaen ku medak. Mneti ek pemepme olatnagat. ³² Sakam Lotgat imbinanan bamanen gilik zem ekti gakiye keyet otnait! ³³ Âpme an nenan seknanngat yayan mti seknan ku ketalasiwe beme egan mama kanzizit ke ku tiwe. Ma an nenan seknan nâgât nâmti talasiwe beme egan mama kanzizit ke nep tiwe. ³⁴ Neŋ diindoma nait, kan Angat Nemunan neŋ kokotnangalen kanan keyet an zulan tambuyet mka kejan kwepgat meluk tawemambaluwan kwep nen aikmepme nen peme tabe. ³⁵ Ma imbi zulan sanjo sânsân tapmambaluwan kwep nen teti meti nen peme tabe. ³⁶ [Ma an zulan muluwen mulup tapmambaluwan kwep nen teti meti nen peme tabe.”] ³⁷ Zisasiyan zet kegok zemdelaŋ zeme nembane eknenan egat yankwesiwien, “Amobotnan, zenigen ke msat deset sokbewe?”

Eknenan kegok yankwesime Zisasiyan diindoye, “Ke in nâip kan tep katnan sangaman penan elikme age sambeyan maondagip. Sekam kegogak kwitnan kwitnan ke ilinmagen sokbeme ekti nâmkawan bewep.”

18

Imbi nenmak an zet nânâ nenmak egegalen bemzenze zet

1 Âpme Zisasiyan bemzenze zet kapi nembananeyan kan katan dundume Kawawanjan nânâyelen mzikat indaye ma ekjenan nâmnuknan ku mimiyelen kapigok diindoye,
 2 “An zet nânâ nen mka teman nengat matatan. Egan Kawawanjalan zetnan ku gawepuye ma amgat nâme ku moge. 3 Âpme mka teman keyegak imbi kwambet nen ke matatan. Egan an zet nânâ kemagen kan sambe mekoti zeye, ‘Kasan nenan zelen nepgat geñ namukulem mi!’
 4 Imbiyan kegok zeme an keyan kan teepman penan ku mukulem mimiyelen nâye yangut bangat iknanat kapigok zeye, ‘Ke penan, nen Kawawanjalan zetnan ku mangawepuyap ma amgat nâma ku mamozin. 5 Yangut imbi kwambet kapiyan kan katan mekoti nuknan nanayelen min keyepm mukulem mma kasanan mtopewe. Mneti kegok ku mma mekoti tapmnanepeme sekanan ma egat zimoseñan eegat wisat miyap!’ ”

6 Amobotnan Zisasiyan kegok zemti ewe kapigok tusum zeye, “An zet nânâ bekanan keyan imbi kwambet ke nep mukulem mpeye. 7 In nâwien Kawawanjat tambu msa mandundum samti keñinan masuip ke egan kasanine zemindomti in maindamukulem min. Ma egan sakwep maindamukulem min. 8 Nen in diindoma nâit, Kawawanjan iknanat pembenanjanat mti sakwep penan indamukulem mamin. Am nâgât manâmkinpeip ma dundum naip ekjenan keñin mkipman bemapme kan kobawen ke koti indikbap.”

Palisimak mânep takis titi an egetgalen bemzenze zet

⁹ Âpme Zisasiyan kegogak bemzenze zet kapi am ilinangat nâme kwetetepmanj beme am sambe ekngat nâme bekanan beme maindiktalalip eknen keyet diindoye, ¹⁰ “Ke kapigok, an zulan sesewat mka teman kenan dundusât mowebun. Nen ek Palisi ma nen ek mânep takis titi an. ¹¹ Ke moweti Palisi an keyan am notnanj tabien eknen keyan eegalen nâmti kawanjan sosok dendanj tati kapigok dunduye, ‘Kawawan, neŋ gâgât wisikŋ zeyap. Am notnanjan kwitnanj kwitnanj guwak matimaip ma zet dâsuki manzeip ma set kilenj mamaip. Neŋ am eknen keboŋ yek. Kawawan neŋ gâgât wisikŋ zeyap neŋ takis mânep titi an kanda nemboŋ yek. ¹² Neŋ sonda katanj kasup zut gâgâpm meu zemkulumpemti dundundu etanj mamiyap. Neŋ meu ma mânep milawat matiyap eknen keboŋgalen manje 10mangangatnanj manje kwep ke gâgât manjeyap.’ ¹³ Eganj kegok mme mânep takis titi an eganj Palisi an ekmagen soknan ku tage. Benan tati zikatnanjanj nep ku ekme mobogalen nâye ma eganj bekanan miminjanjat nâmti sakambuk penanj nâmti noknanj kusum toweti Kawawanjat kapigok dunduye, ‘Kawawan, neŋ yomtonj ke nâmti dundugayap keyepm kembenj nâmpne!’” ¹⁴ Zisasiyan bemzenze zet kegok zemdelanj zemti kapigok tusum zeye, “Neŋ diindoma nâit, takis mânep titi an keyan sesewat mka teman pemtoti mkanan mege. Ma Kawawanjat zikatnan an keyan kwetetepmanj kwage. Âpme Pal-

isi an keyañ kwetetepmañ ku kwage. Am ñenañ ikañgat yomañgat nâme pepesut beme Kawawañgat sakambuk palen ku mandunduin ek ke Kawawañañ yomañ ku katipewe. Âpme naman am ñenañ yomañgat nâme nukñañ beme sakambuk palen mandunduin ek ke Kawawañañ yomañ makatipein.”

*Zisasmak namba isisik ekñengalen zezapat
(Matiyu 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁵ Âpme an imbi sambeyañ nembrañin okakñañ Zisasmagen indakopme egañ betnañañ sekñin tenğunğuyelen nâmti kobien. Kegok mme nembrañane ekñañañ ke ekti ekñañañ Zisasmagen ku kokogalen zemkulumindewien. ¹⁶ Nembrañane ekñañañ kekok mme Zisasiyañ namba okak ma-mañ bipmaneyet kwizet kekok kumti nembrañane ekñengat diindoye, “In namba mam biwine zemkulumindendepiñ. In peme neñmagen kolit. Enenogat am ekñen namba isikñañ tototnañ keboñ ekñañañ Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke tusuwep. ¹⁷ Neñ penañ sukwep diindowi, in sekñin ku mtoti ma yomin ku bamkumpemti nemunamba isikñañ ekñengat sepem ku mambep beme in Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ku tusuwep.”

*An mânep milawatnañmak ñengalen zapat
(Matiyu 19:16-30; Mak 10:17-31)*

¹⁸ Âpme an damuñ ñenañ Zisasmagen koti yañkwesiye, “An zikat indanda dolakñañ, neñ

mulup dolakñaŋ ñen ziboŋ mti mama kanzizit-gat zapat bewap?” ¹⁹ Egaŋ kekok zeme Zisasiyaŋ dunduye, “Geŋ nâgât, ‘An zikat indanda dolakñaŋ zenik.’ Zet keyet yaŋaŋ ñep nâmdelaŋ zenik? Kawawaŋ kwewaŋ dolakñaŋ. ²⁰ Geŋ Mosesiyelen zii zet kapigok tazin ke nânik. Ke kapigok kumpepeŋaŋ, ‘Geŋ awembiŋ kalalaŋ ku mbanik ma kasa kasa kumti am ku kumane gakiwe ma kambu ku mbanik ma zet dâsuki ku zewanik ma mambipdineyet kandaŋidan meti zet nânâ katnan mambanik.’ ”

²¹ Zisasiyaŋ kekok zeme an damuŋ keyaŋ zeye, “An zikat indanda, kwitnaŋ kwitnaŋ zenik ke nemba isikñaŋenak baenen yaŋbemi gawepumk-wabanaŋ ewe maŋgawepuyap.”

²² Kegok zeme Zisasiyaŋ zet ke nâmti egat pigok dunduye, “Geŋ mulup ñen ewe mimiye-len tagain. Geŋ gilik zem mkandan meti milawadi sambe tazin ke bemane kwitime mânep timtati am bekopsat indamtingut neŋmagen kopmane meselup. Kegok mbanigen maneti dopmaŋ dolakñaŋ kululuŋen gwaen tiwanik.” ²³ Kegok zeme an ek mânep milawatnaŋ temaŋ penañ tasayeyepm zet ke nâmti mânep milawatnaŋgat keŋaŋ penañ beye.

²⁴ An keyaŋ kekok mme Zisasiyaŋ ke ekti zeye, “Am mânep milawalin temaŋ ekñaŋaŋ msalen kapi am nâmkîŋpepeŋinmak Kawawaŋgaleŋ zemâtâtâtgat katnan maip ekñaŋmak tususuyelen olalatnaŋmak mbep!”

²⁵ Zisasiyaŋ zet kekok zemti ewe kapigok tusum zeye, “Bo temaŋaŋ buŋi aimboŋaŋ isikñaŋen ñep ku modak. Yek penañ. Sepem kekok am mânep

milawalinmagan Kawawaŋalen zemâtâtâtgat katnan maip ekŋenmak tususuyelen nâmnukŋan penaŋ mamip.”

²⁶ Kegok zeme am tabien ekŋenaŋ zet ke nâmti egat yaŋkwesiwien, “Kegok beme kwiyaŋ mama kanzizit ŋep tiwe?”

²⁷ Ekŋenaŋ kegok zeme Zisasiyaŋ zeye, “Mânep milawalaŋ set bekekme am Kawawaŋalen zemâtâtâtgat katnan maip ke ku tusuwep yaŋgut Kawawaŋaŋ am ekŋen keyet keŋin mim eleŋ beleŋ beme mama kanzizit ke ŋep tiwep.”

²⁸ Kegok zeme Pitayaŋ pigok zeye, “Wae, Amobotnaŋ, nânik, nin kwitnaŋ kwitnaŋ sambe pemann tapme geŋ gapmâbenn keyepm maneti keyet dopmaŋ Kawawaŋaŋ kwileki penaŋ ndawe?”

²⁹ Kegok yaŋkwesime Zisasiyaŋ kapigok diindoye, “Neŋ penaŋ sukwep kapigok zema nâit, am ŋenaŋ nâgât ma zet zapat dolakŋaŋgapmti mkaŋaŋ ma imbi nembraŋane ma dapmenijaŋane ma ipmamnotnane ma mambipmane mee pi katipemâbe beme ³⁰ Kawawaŋaŋ egat dopmaŋ omba penaŋ msalen pien sawe ma maneti bam kululuŋen mama kanzizit ke sawe.”

Zisas ek ewe ikŋaŋgat gakikiyet zapatnaŋ nembraŋaneyet diindoye

(Matiyu 20:17-19; Mak 10:32-34)

³¹ Âpme Zisas ek nembraŋane 12 zem indamandamti kayakŋaset toweti kapigok diindoye, “An ekŋen nâip, nin alak Zelusalem mka temanen tapmotnup. Golaŋ zenze an ekŋenaŋ tipman baen Angat Nemuŋaŋ egat zewiennen

ke penaŋ mkawaŋbesâpm. ³² Âpme Zuda am ekŋengalen amobotnaŋ Zelusalem mka temanen mambien ekŋenaŋ Loma gapman ekŋengalen amobotnaŋine Zelusalem mambien ekŋengat belinan mopma kasa kukuŋineyaŋ sokŋan tati pep zet mnamti zawagaŋ waseknewep. ³³ Kegok mti sindiyaŋ nawitikti nome gakiwap. Yaŋgut kasup tuk delaŋ peme gakikiengatnaŋ wati mamaen mobap.”

³⁴ Egaŋ kegok zeme nembaŋane ekŋenaŋ zet keyet yaŋaŋ nâmkandabien. Zisasiyaŋ zet keyet yaŋaŋ ku mkawaŋ bemindemti zet keyet ekŋenmagen enzilim tage keyepm ekŋenaŋ yaŋaŋ ku nâmâtâbien.

Zisasiyaŋ Zeliko mka temanen an zikat beŋaŋ weyaŋpeye

(Matiyu 20:29-34; Mak 10:46-52)

³⁵ Âpme Zisas ek metneti Zeliko mka teman sokŋanik mege. Ke mepme set ganzenaŋ an zikatnaŋ beŋaŋ ŋen totati mânep milawatgat mawekumtan. ³⁶ Âpme an keyaŋ am maŋge temaŋ ekŋengat sepalak kwisakŋin ma zezet bambaŋin nâmti, “Wae, zigogat kwisak temaŋ amnaŋ tapmmukup,” am indayaŋkwesime ³⁷ am ekŋenaŋ egat zewien, “Zisas Nasalet mka temanengatnaŋ kozin.”

³⁸ Kegok zeme egaŋ nâmti kwizet temaŋ kumti zeye, “Zisas, geŋ Dewitgalen alikŋaŋaŋ, nâgât kembeŋ mi!”

³⁹ Kegok mme an ŋeŋaŋ bemti mobien ekŋenaŋ kwizet peme tatagalen zemkulumpewien. Yaŋgut egaŋ zelin ku nâmti ewe tusumti kwizet

omba kumti zeye, “Geŋ Dewitgat alikŋaŋ, nâgât kemberŋ mi!”

⁴⁰ Kegok kume Zisasiyaŋ nâmti ewe ku meti selen keyegak tati zeye, “In an ke neŋmagen tetim kolit.” Zeme an zikatnaŋ beŋaŋ Zisasmagen tetim kopme yaŋkwesimti zeye, ⁴¹ “Wae, neŋ geŋmagen kwileki penaŋ mŋaŋgayelen nâmti tazenik?”

Kegok zeme an zikatnaŋ beŋaŋaŋ zeye, “Amobotnaŋ, neŋ zikatn ewe eegalen nâyap.”

⁴² Egaŋ kekok zeme Zisasiyaŋ kapigok dunduye, “Zikadi belak zem ekbak! Nâmkiŋpendaŋgapm zikadaŋ dolakŋaŋ bein.”

⁴³ Zisasiyaŋ kekok zeme an keyaŋ zikatnaŋ keyegak ege. Kegok mme Zisas mâpmeti Kawawaŋ sesewatsaye. Ma am sambe menok ke ekbienanŋ ekŋenaŋ kekok Kawawaŋ sesewat-pewien.

19

Zakiasiyelen zet zapat

¹ Âpme Zisas ma nembraŋane ma am sambe Zeliko mka teman kot patan zemti Zeliko mka tuŋgupmaset moweti mebien. ² Âpme mka keyegak mânep takis titiyelen amobotnaŋ ŋen milombi lombinaŋ sambe ke matatan kwitnaŋ Zakias. ³ Ya Zisasiyaŋ selen tapmepme egaŋ, “Zisas an kwi penaŋ?” nâmti eegalen mege. Egaŋ kekok mme am sambeyaŋ bembuluŋme ek an danaŋgapm Zisas ku ekti, ⁴ “Set kapiaset kosem,” ke nâmti kukŋaŋgat meti tep kwitnaŋ sikamo keyet dukŋan Zisas eksât nâmti mowege. ⁵ Âpme Zisasiyaŋ tep keyet yaŋaŋ sokŋan kokogalen koti

ekme mopme Zakias ekti zeye, “Zakias, geŋ sakwep kwatot; neŋ alak gâlen mkaen geŋmak metaselup.”

⁶ Egaŋ kegek zeme Zakiasiyaŋ tep dukŋangataŋ sakwep kwatoti zemoloŋen mpemti keŋan oloŋen penaŋ beme Zisas aikti egalen mkaen mebun. ⁷ Zakiasiyaŋ kegek mme am sambe ke ekbienaŋ zet yupmet yupkot mti zewien, “Zisas ek ayomtoŋ egalen amkup mezin!” zewien.

⁸ Egelan ke meti mka keŋan moti totati tagoun. Kegen mme Zakiasiyaŋ dendaŋ watati Amobotnangat kapigok dunduye, “Amobotnaŋ, geŋ nâmbak! Neŋ milombi lombin butnaŋ kalaŋti am bekopsat indamti am notnaŋmagen tetimae mti mânewin tiwan ke sek zulak zulak dopmaŋ tusum indasap.”

⁹ Egaŋ kegek zeme Zisasiyaŋ dunduye, “Alak mka kapiyet toŋaŋ geŋmak imbindi nemandine in Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ nâmti yomin bamkumpemti Kawawaŋgalen nemunamba kwalip. ¹⁰ Ma Angat Nemunaŋ neŋ am Zakias ek nembon Kawawaŋgat ku manâmkiŋpemti yom mamip ekŋen indamukulem msâgât ma yomin katipepeyelen keyet toban.”

Mânep kasetnaŋ golmak keyelen bemzenze zet (Matiyu 25:14-30)

¹¹ Âpme am maŋge temaŋaŋ Zisasiyelen zet nâmdelaŋ zeme egaŋ bemzenze zet ŋen zesât nâye. Kan keyet ekŋen Zelusalem mkaen sokŋan koti ekŋenaŋ otnâwienen Kawawaŋgalen

zemâtâtâtgat katnan mama alak sakwep sosok sokbesâpm ke otnâme Zisasiyan keñinan indikmâtâti ¹² bemzenze zet ñen kapigok zeye, “An kwizapatnañmak ñen mañge yañ egañ msat beñañen mepme keyelen amobotnañañ msatnañgalen amobotnañ kwakwagalen ombempeme gilik zemti msatnañ yañañ kokogalen weyañ weyañ mge. ¹³ Kan egañ mebegalen tati mulup anñañe 10 ekñengat zeme kotondakme mânep kanziñañ golmak ke kwep kwep indamti kapigok diindoye, ‘An ekñen nâit, mânep kapiyañ mulup notnañ same mânep tâgâñañ butnañ mandamin-dame neñ koti ekbañ.’

¹⁴ Kegok zemindemti mepme am mkañañ ñande kwep ekñañañ sekañañ nâmpewien keyepm an zet zenze notnañ indeme ekmagen meti kapigok zewien, ‘Nin geñ amobotnañ tatagat ku ndembeme wisat mgenup.’

¹⁵ Ekñañañ kekok zewien yañgut amobotnañ ke msat keyelen amobotnañ amnañ ombempeme gilik zem msatnañ yañan koge. Kotati mulup anene 10 ekñen keyet zeme kopme mânep indaye keyet yañañ nânâyelen indamandaye.

¹⁶ Kegok mti mulup an ñen kukñañgat koti amobotnañgat dunduye, ‘Amobotnañ, geñ mânep golmak kwep nawanan ya ke mulupmañ sama mânep tâgâñañ 10 mandawan.’

¹⁷ Egañ kekok zeme amobotnañañañ dunduye, ‘Geñ mulup nemba dolakñañ penañ keyepm geñ mulup dolakñañ penañ mbanan! Geñ kwitnañ kwitnañ isikñañ weyañ dolakñañ ekdamuñ mbanan keyepm neñ mka ñande temañ

10 geŋ gema indikdamuŋ mbanik.’ 18 Sakam keŋogak mulup an ŋenan amobotnaŋmagen koti zeye, ‘Amobotnaŋ, geŋ mânep golmak kwep nawanan ya ke mulupmaŋ sama tâgâŋaŋ 5 aikban.’ 19 Keŋok zeme amobotnaŋaŋaŋ dunduye, ‘Geŋ mka ŋande 5 gema indikdamuŋ mbanik.’

20 Keŋok sokbeme mulup an ŋenan koti zeye, ‘Amobotnaŋ, gâlen mânepdi golmak kwep ke pine. Neŋ sanŋum paŋaŋaŋ kwaikti belak mambema tazin. 21 Geŋ an keŋdi kaliŋaŋ keyepm neŋ gâgât kiŋgati mânep golmak belak mambema tazin.’ Keŋok zemti egaŋ ewe tusum zeye, ‘Geŋ mânep amnaŋ bemberaŋ ke geŋ matinik ma suŋem saŋgo amnaŋ tim onzenzeŋaŋ ke geŋ keŋogak matinik.’

22 Egaŋ keŋok zeme amobotnaŋaŋaŋ dunduye, ‘Geŋ mulup an bekaŋaŋ penaŋ. Giŋaŋgat zedi tazenik keyet neŋ zemgosowap! Geŋ nâgât yaŋŋ nânik. Neŋ an keŋ kaliŋaŋ ma am notnaŋaŋ milawat bemberaŋ matiyap ma suŋem saŋgo timonzenzeŋaŋ ke matiniyap. 23 Ya keŋok benak beme kwilekiyet mti nâlen mânepm mânep mkaŋaŋ ku bewanan? Keŋok mbanan ze neŋ mânep tâgâŋaŋ notnaŋ mandam nanak.’ 24 Amobotnaŋaŋ keŋok zemti am notnaŋ ke tabiangat zeye, ‘In mânep kwep golaŋ mimiŋaŋ ekmagen tasain ke mti an mânep 10 tasain an ke sait.’ 25 Egaŋ keŋok zeme ekŋenaŋ zewien, ‘Amobotnaŋ, ek mânep golmak 10 tasain. Kulekiyepmti mânep kwep kapi eksasenup?’

26 Ekŋenaŋ keŋok zeme amobotnaŋaŋ zeye, ‘Neŋ diindoma nâit an ŋen kwitnaŋ kwitnaŋ

notnaŋ tasame mulupmaŋ masain beme kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋ ewe tusumti same ekmagen polak polak wemsawe. Âk an ŋen kwitnaŋ kwitnaŋ ŋen isikŋaŋ tasawe beme ewe kwitnaŋ kwitnaŋ isikŋaŋ penaŋ bugan tasain ke kogak menzempewep.’²⁷ Kegok zemti ewe kapigok tusum zeye, ‘Neŋ amobotnaŋ msat ŋengalen takwapma am nâgât zekuku mti nâgât ku nâmtikŋaŋ mbien ekŋen ke indatim kot nâgât zikatnnaŋ indome gakit!’ ”

*Zisasiyaŋ Zelusalem mka temaŋ keŋan moge
(Matiyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Zân 12:12-19)*

²⁸ Âpme Zisasiyaŋ bemzenze zet kekok zemdelan zemti egaŋ ŋeŋaŋ mepme nembraŋane ma am sambe ekŋenaŋ Zelusalem mowewegalen mâti mowebien. ²⁹ Moweti Betpage ma Betani mka ŋande teman mobogalen moti kalaŋ ŋen kwitnaŋ Olip Kalaŋ ke motati nembraŋane zut kukŋaŋgat ideme mebegalen ³⁰ buŋam zet kapigok zemid-eye, “An zut, Betani mka ŋanden sokŋan kanda meti keŋan moweseluwen doŋki nembraŋaŋ tegen opempepeŋaŋ amnaŋ ku mim mamaŋaŋ ke ekti kaluti neŋmagen pien tetim koselup. ³¹ It kekok mmalut toŋaŋaŋ kapigok idayaŋkwesisem, ‘It kwilekiyet doŋki tekŋaŋ takwalelup?’ zeme it kapigok dunduselup, ‘Amobotnaŋŋnaŋ kapiyaŋ mulupmaŋ sasayelen zemndep,’ kekok zeselup.”

³² Kegok zemideme egelaŋ meti mkaen patan zemalut kwitnaŋ kwitnaŋ Zisasiyaŋ kabem idaye keyet katnaŋ sokbeye. ³³ Kan keyet ke metati doŋki ŋen ekti teŋaŋ takwalepmaalut doŋki keyet

tonañan koti idayankwesiye, “It kwilekiyet donki tekñan takwalelep, e?”

³⁴ Egan kekok idayankwesime egelan zewun, “An nodi, Amobotnan kapiyan mulupman sasem.” Egelan zet dopman kekok zemti ³⁵ donki nembanan piwan Zisasmagen teti meti tâgâ melakandu teepman gulumti donki palanan yangempemti Zisas mukulem mti donki palanan ambepeme moge. ³⁶ Âpme kan Zisasiyan donki dukñan motati megeen am sambe penanan tâgâ melakandu teepman gulumti donkiyan set megeen yangempeme mege.

³⁷ Kegok sokbeme Zisas ma am ekñenan Zelusalem mka temanmagen sokñan koti set isikñan Olip Muluwen towezinen ke patañ zewien. Ke koti am sambe Zisas mâti kobien ekñen keyan yanbemti Zisasiyan menok teman mzikat indaye keyet Kawawanğat wisikñ zemti kwizet palen zemsesewati kapigok kuwien,

³⁸ “ ‘Kawawanğan Nemunğan Amobotnan ombempeme kozin keyet nin olonjen penan mnup;’
(*Sam 118:26*)

Ekñen sambe kululunjen talip ekñenan sesewatpeit ma nin Kawawanğ kululunjen gwaen penan tazin egat kwitnan mmot pene!”

³⁹ Kegok sokbeme Palisi an notnan am ekñengat tunğuwinan ke tati Zisas ekti kapigok yankwesiwien, “An zikat indanda, geñ manğendine ekñen kapi zemkulumindemane kwizetpin buzak talit!”

⁴⁰ Ekñenan kekok zeme Zisasiyan diindoye, “Notnne, neñ zema nâit, ekñenan kwizet kukupin

mseip beme nanzaŋ ekŋenaŋ Kawawaŋgat kwit-
naŋ zemesesewatseip.”

*Zisasiyaŋ Zelusalem mka walebe keyet nâmti si
suye*

(Luk 13:34-35)

⁴¹ Ke meti Zelusalem mka temaŋmagen sokŋan
kwati Zisasiyaŋ Zelusalem ekti egaŋ keŋaŋ
bekanaŋ beme sumti ⁴² kapigok zeye, “Zelusalem
am, neŋ nâyawen in kwileki mti keŋ sewakŋaŋ
aiikgalen ke in ku nâip alak keŋ sewakŋaŋ
aiikgalen kan delaŋ zein. ⁴³ Âpme bamgat
kasaŋineyaŋ inmagen kot nembet nembet ind-
abembuluŋti sepaloŋ teepmaŋaŋ ingalen kim-
balen tim onzemti keyet dukŋaset moti nembet
nembet kwatobep. ⁴⁴ Ke kwatoti mka temaŋ
kapi kasaŋineyaŋ walebep ma am keŋan matalip
ekŋenaŋ kegogak walebep. Ma mka nanzaŋaŋ
walalatnaŋ ma kimbat ma sesewat mka temaŋ
nanzaŋaŋ walalatnaŋ ekŋen keyaŋ mundumin
katipemti lala bubuk totemebeŋ enenogat alak
Kawawaŋgaŋ An in yomengatnaŋ gilik zemindati-
tiyet zempeme kozin ke in ku mkipmaŋ beip!”

Zisasiyaŋ sesewat mka temaŋ keŋan moge

(Matiyu 21:12-17; Mak 11:15-19; Zân 2:13-22)

⁴⁵ Âpme Zisasiyaŋ kegok zemdelan zemti
Zelusalem mka temaŋ keŋan ke moti sesewat
mka temaŋ keŋan moweti ekme amnaŋ keŋan
ke aem kwaem tapmme yaŋbemti indamâti zeye,
⁴⁶ “Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen pigok zeme
meluwaŋ mimiŋaŋ,
'Nâlen sesewat mkan ke amnaŋ dundundu mulup
ke mbep.’ *(Aizaya 56:7)*

Yanğut in naman mme,
 ‘An kambu titiyelen enzilili mka kwazin!’ ” (*Zelega
 maia 7:11*)

⁴⁷ Kegok mdelaŋ zemti msasa katanj sesewat mka temaŋ keŋan am zezapat dolakŋaŋ mzikat indaye. Kegok tapmme sâpe sâpe bumbu an ekŋengalen an ŋeŋaŋ bembe ekŋen ma an zii zet zikat indanda ekŋen ma sesewat mka temaŋgalen an damuŋ ekŋenaŋ Zisas kume gakikiyelen setgat timabien. ⁴⁸ Ekŋenaŋ kegok mimiyet nâwien keyaŋgulak am sambe ekŋenaŋ egalen mzikat indandaŋaŋgat nâmtikŋaŋ penaŋ mti ekŋenaŋ egalen zet sambe ke nânâyelen etaŋ nâwien keyepm kegok ku mbien.

20

*Zisas mulupmaŋgalen windeyet yaŋkwesiwien
 (Matiyu 21:23-27; Mak 11:27-33)*

¹ Âpme kasup ŋengat Zisasiyaŋ sesewat mka temaŋ keŋan tati am Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ tazikat indamaŋge. Egaŋ kegok tapmme sâpe sâpe bumbu an ekŋengalen ŋeŋaŋ bembe an ma zii zet zikat indanda an ma sesewat mka temaŋgalen an damuŋ ekŋenaŋ ek-magen koti ² kapigok yaŋkwesiwien, “Wae, geŋ winde deyetnaŋ ma kwiyaŋ nâmgame amnaŋ sesewat mka keŋan bem kwiti kwiti tapmme indamâbanan?”

³ Ekŋenaŋ kegok yaŋkwesime Zisasiyaŋ pigok zeye, “An ekŋen, neŋ yaŋkwesisi kwep penaŋ indayaŋkwesiwi. Ele, notnne, zeme nâmbi, ⁴ Zân tu zulutindende an ek am tu zulutindendeyelen

kwianj nâmpeye? Kawawanj nâmpeye ma amanj nâmpewien?”

⁵ Eganj kegok zeme eknenj ilinak zenâ zenâ mti zewien, “Nin egat zigok zesenu? ‘Kawawanmagengatnaj,’ zesenu beme eganj zet dopmanj pigok zesem, ‘Yanj kok ke kwilekiyet mti Zângalen tu zululut mulupmanj ke ku nâmkijpewien?’” ⁶ Yanjut nin, ‘Ammagen,’ zesenu beme am sambeyanj nanzanj ndome gakisenu. Enenogat eknenj nâiwen Zân ek golanj zenze an dolaknj kegok nâip.” ⁷ Kegok zemti eknenj Zisasiyet dunduwien, “Wae, deyetnaj ke nin ku nânu.”

⁸ Kegok zeme Zisasiyanj diindoye, “Ele, nenj kegoak winde deyetnaj timti kwitnaj kwitnaj tapmiyap ke ku zema nâseip.”

Wain mulup an kej katik ekjengalen bemzenze zet

(Matiyu 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Âpme Zisasiyanj zet kapigok tusum zemti bemzenze zet nen am ekjenmagen zemkawanj bemindeye, “An nenanj wain aliknj mulupmanen ondemti an notnaj eknenj ekdamunj mti iknjngat notnaj sasayelen zemindemti msat pemnen meti kwesinj manje. ¹⁰ Ke mepmame kan wain katnananj elikti nep bem weme an mulup tonanj mulup an nen zempeme wain katnaj egat wejanjok muluwen ke titiyelen mege. Kegok zempeme mege yanjut an ekjen mulup damunj mamtemien ekjen keyanj mulup an ke omba penanj kumti kwitnaj nen sasapinj mme belak mege. ¹¹ Kegok sokbeme an mulup tonanj ewe mulup an

nen zempeme muluwen ke mege yangut mulup damuḡ mamtemien eknenan kumsage penan mti zet sakambuk igak igak msamti belak kwitnan nen sasapin zempeme mege. ¹² Kegok sokbeme mulup toḡanan mulup nempa nen ewe zempeme keyegak mege. Yangut mulup damuḡ eknenan kumsage penan mti zempeme kimbata zupman toge. ¹³ An kemagen kegok sokbeme mulup toḡan keyan ikḡanḡat zeye, ‘Nen zigok penan mbawe? Oo, alakḡati nâyar. Nen nananḡat nemun penan gogot mamiap ke zempema muluwen ke mebe. Kegok mbawen eknenan eksemti wain katnan ḡep same kobe!’ ¹⁴ Egan ikḡanḡat kegok zemti ikḡanḡat nemunan ke peme mege. Ke meti muluwen kokogalen sokḡan kopme mulup damuḡ mamtemien eknen mulup toḡan ikḡanḡat nemunan ke ekti ilinak zenâ zenâ mti zewien, ‘Ikḡanḡat nemunan kwitnan kwitnan sambe kapi toḡan bewe keyepm nin kuman gakime kwitnan kwitnan sambe kapi nin toḡan bewanup.’ Kegok zewien. ¹⁵ Eknenan kegok zenâ zenâ tapmme mulup toḡanḡat nemunan keyan paselengatnan kenan moti eknenmagen sokḡan mepme eknenan ambeti paselen watoti kume gakiye.” Zisasiyan kegok zemti am indayanḡwesiye, “In zigok nâip, wain mulup toḡanan an ken katik eknen kemagen zigok mimindewe?”

¹⁶ Egan kegok zemti ewe kapigok tusum zeye, “Mulup toḡan keyan kasa kuku an eknenmak koti an ken katik eknen indome gakime wain mulup ke an notnan belakḡan indame eknenan ekdamuḡ mti wain katnan notnan ikḡanḡat sasayet

nâmti indaye.”

Egan kegok zeme am tabien ekñenañ ke nâmti zewien, “Yanğut an keñ katik ekñen keyañ kok ke ñep ku mbiek!”

¹⁷ Ekñenañ kegok zeme Zisasiyan ekñen indikti kapigok diindoye, “Kawawanğalen Zet Itnananen zet papiaen kapigok kumpepeñañ,

‘Mka walalat an ekñenañ tepum ñen ekme bekanañ beme wisat mti peme wenğe. Yanğ tepum kewan tepum miñañ beye.’ (*Sam 118:22*)

Zet kapiyet yañañ zigok?” ¹⁸ Zemti ewe tusum zeye,

“Tepum ke amnañ, “Sambuñañ,” zewien yanğut tepum ke kaliñañ. Ya amnañ tepum keyet dukñañ tokutuin beme tepum tapen tapme am ke gakiwep. Ya tepum keyañ am keyet palen tokutun beme am keyañ kegogak gakiwe.’ (*Aizaya 8:14-15*)

Keyepm neñ tepum kenok beyap.”

¹⁹ Egan kegok zeme zii zet zikat indanda ma sâpe sâpe bumbuyelen an ñeñañ bembe ekñenañ Zisas keyegak atamti mka katikñañ pepeyelen nâwien enenogat bemzenze zet keyañ ekñen indaampuye. Ekñenañ kegok mimiyelele nâwien keyañğut am mañge temañ ekñenañ nanzañañ ndoseip ke nâmti kiñgabien.

*Takis mânep bembeyet Zisas yañañ m ekbien
(Matiyu 22:15-22; Mak 12:13-17)*

²⁰ Kegok nâmti ekñenañ Zisas weyañ maeknâmtiemien. Ekñenañ kegok tapmti an dâsukitoñ notnañ mânewañ indakwitimti

zemindeme an pembedanok Zisasmagen zikat kambu eegalen ma egañ zet zemyunğume zii zet zikat indanda ma sâpe sâpe bumbu an ñeñañ bembe ekñenmagen gilik zem koti zemkume ekñenañ Loma gapmangalen amobotnañmagen zemkumti winde tasain ma zemdelañ zenze ekmak tazingapm zemindeme mebien. Yanğut an zikat kambu eek ekñen ke an bekañañ. ²¹ An zikat kambu eek ekñen keyañ meti Zisasiyet yañkwesiwien, “An zikat indanda, nin nânuwen gâlen zedi ma mzikat indandandi esemten penañ mamkawañ benik. Nin nânuwen am kwilinmak ma am kwilinpiñ ekñenmagen Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ sakam kwep mamkawañ bemindenik. Yanğut geñ zet penañ Kawawañmagengatnañ amnañ mama mimi zigok tatagalen ke mammkawañ bem indenik. ²² Ekñenañ kekok zemti ewe tusum zewien, ‘Ele zemane nâne. Ningalen zii zelañ zeinen nin mânep takis Loma gapman sasayelen ma yek?’ ”

²³ Ekñenañ kekok zeme Zisasiyañ ekñengalen tetimaenin ke ekmâtâti kapigok diindoye, ²⁴ “Ele, notnne, in mânep kanziñañ ñen taindain beme name ekbi. Mânep palen an zimosetnañ ma kwitnañ kwiyelen kumpepenañ?”

Kekok indayañkwesime ekñenañ zewien, “Loma gapmangalen amobotnañ kwitnañ Sisa egat weñañmak kwitnañañ tazin.”

²⁵ Ekñenañ kekok zeme Zisasiyañ zeye, “Ele, kwitnañ kwitnañ amobotnañ Sisayet weñañ tatatnañ beme ek sawep ma am in Kawawañ

iknangalen bet muluwan keyepmti in iknangat zapat mait.”

²⁶ Kegok diindoye keyepm kan egan ammak tapme eknenan ekmagen tetimae mti zemkukuyelen nen ku mbien enenogat egan ekngalen yankwesisi dopman zeye keyet nântemtem mti zetpin buzak tabien.

Sadusi eknenan am gakikiengatnan gilik zem wawat keyet Zisasi yankwesiwien

(Matiyu 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Âpme Sadusi an notnan Zisasmagen kobien. An eknen keyan maotnântemienan am gakikinanan ku belek zemwabep. Kogogapmti eknenan koti Zisasiyan yankwesiwien, ²⁸ “An zikat indanda, Mosesiyan meluwan papiaen kapigok kuye,

‘An nenan imbinan wadak ya maneti an keyan nembanapin gakinak beme notnan isiknanan imbi kwambet ke wati notnan temangalen kwitnan mwawagalen namba ambedak.’ ” *(Zii Zet 25:5)*

²⁹ Kegok zemti ewe tusum zewien, “Kan nen an nengat nemulatnene 7 mamkwabien. Ya yuninan imbi wati nemunambanapin belak gakiye. ³⁰ Yuninan gakime munanan imbi kwambet ke wage. ³¹ Ya muninmagen sakam kegogak sokbeme an gwalaan imbi kwambet ke wage. Sakam kegogak eknen sambemagen ilindiin sokbeme nemunambanapin gakiwien. ³² Eknenmagen kegok sokbeme bam penan imbi keyan gakiye. ³³ Kegok sokbeme an 7 eknenan imbi ke mkipman bewien keyepm kan

am gakikiŋaŋ belek zem mamayen wabep kan keyet imbi ke an kwiyet imbiŋaŋ penaŋ bewe?”

³⁴ Ekŋenaŋ kegok zeme Zisasiyaŋ diindoye, “An ma imbi alak takwalip kapiyaŋ awembiŋ mambeip ³⁵ yaŋgut an ma imbi ekŋenaŋ kululuŋgat zapat matalip ekŋenaŋ ŋep gakikiengatnaŋ belek zem wati kululuŋen mobep. An imbi ekŋen keyaŋ kululuŋen gwaen awembiŋ ku mambeip. ³⁶ Ma ekŋenaŋ enselnok mamti ewe ku gakiwep. Ekŋen Kawawaŋgalen nemba matalip enenogat ekŋenaŋ gakikiengatnaŋ belek zem wabien.

³⁷ Âpme ingalen yaŋkwesisi penaŋ am gakikiŋaŋgatnaŋ wawat keyet yaŋaŋ nâsât nâmti mkoloen yaŋaŋ kapigok. Mosesiyaŋ am gakikiŋaŋaŋ mambelek zemwati mama kanzizit matip keyelen yaŋaŋ msokbembeyelen Kawawaŋaŋ didik kunduman tep tazime keyet Moses sokbemsame Mosesiyaŋ Kawawaŋgat kapigok zeyeyet meluwaŋ mge ke mainŋti ku manâmâtâlîp? Mosesiyaŋ Kawawaŋgat kapigok zeye,

‘Geŋ alak kapiyet Abalaamgalen Kawawaŋ ma Aisakgalen Kawawaŋ ma Zekopgalen Kawawaŋ tadnik.’ *(Kisim Bek 3:6)*

³⁸ Wae, ek am gakikiŋaŋgalen Kawawaŋ yek. Ek am ikŋaŋ mama kanzizitgat zapat ombemind-eye ekŋengalen Kawawaŋ maŋgeyaŋ tapmain. Am gakiwien ekŋen ewe alik mamaip enenogat Kawawaŋaŋ nâmindeinen ekŋen alik ikŋaŋ nemboŋ tapmaip.”

³⁹ Egaŋ kegok zeme zii zet zikat indanda

an ekñenan̄ zewien, “An zikat indanda, geñ
 yañkwesisiyet dopman̄ dolakñan̄ penan̄ zenik!”
⁴⁰ Kegok ke sokbeme Zisasiyet yañkwesisi ñen
 yañkwesisiyet kiñgagatnan̄mak mbien.

*Kilais ek Dewitgat alikñan̄ ma eget Amobotnan̄
 (Matiyu 22:41-46; Mak 12:35-37)*

⁴¹ Âpme Zisasiyan̄ am ekñengat diindoye, “Am
 inmagentan̄ ñoktik dâsuki ñen tageen kapigok,
 Kilais ek Dewitgat iñsokñan̄an̄ etan̄ manzeip.

⁴² Dewilan̄ Kilaisiyet zet kapi kulekiyet mti papia
 kwitnan̄ Sam keyet keñan̄ kapigok kuye,

‘Amobotnan̄ Kawawan̄an̄ nâlen Amobotnan̄gat
 pigok zeye: geñ betn penaset kwatotati
 tapmopmane ⁴³ kasandine mtoindewap.’
(Sam 110:1)

⁴⁴ Dewilan̄ Kilaisiyet ‘Amobotnan̄an̄’ zeye ke
 zigoset mti in ‘Dewitgat alikñan̄ etan̄ tadak?’
 Ke penan̄ Kilais neñ sokbewan̄ yañgut neñ
 Kawawan̄gat Nemun̄an̄ penan̄ kogogapm
 Dewilan̄ zet zapat itnan̄an̄en kuyeen ke nâgât
 ‘Amobotnan̄an̄,’ zeye eneyet neñ Kawawan̄an̄
 zemnemetot amgat yomgat dopman̄ gakikiyet
 toban.”

*Zisasiyan̄ an zii zet zikat indanda ekñengat
 mama mimi kumâbâgat zeye*

(Matiyu 23:1-36; Mak 12:38-40)

⁴⁵ Âpme am sambeyan̄ wak bemti Zisasiyelen
 zet tatnâme egan̄ nembanan̄eyet kapigok
 diindoye, ⁴⁶ “In zii zet zikat indanda an
 ekñengalen ñoktik mgasik ke ku mâti
 mbep. Ekñenan̄ melakandu teepman̄ gwaen

biminanġatnan baen selinan tot lapit mepme mamti ilinanġat nâme mobotnaġ beme selen ma tambanġumen mame amnaġ sekġin moindendeyet etaġ manâip. Ekġenaġ sesewat mkaen amobotnanġalen mundumen ġenaġ gwaenen etaġ mametalip. Ma ondedak temanen ekġenaġ meu ma soġgom temaġ indame niniyelen etaġ manâip. ⁴⁷ Ma ekġenaġ imbi kwambetġalen mânep milawat ma mkaġin mee pi menzem timti indamâpme kileġ mepme dundundu teepmaġaġ myunġunġunin beke mamimatanepepe amnaġ ġep ku eegalen mambein keyepm kan delaġ zenze kanen Kawawaġaġ zem indomti tosaġin bekaġaġ penaġ mmoti indawe!”

21

Imbi kwambet ġenaġ tewalaġ mânep beye (Mak 12:41-44)

¹ Âpme Zisasiyaġ sesewat mka temaġ keġan mânep pelep mambeip keyet sokġanik tati ekme am mânep milawalinmak notnaġ ekġenaġ tewalaġ mânewin temaġ pelewen tapeme topwemaġe. ² Ma eġaġ keġogak ekme imbi kwambet bekopsat ġenaġ koti mânep ġamaġ isisikġaġ zut piwan peme pelewen towege. ³ Keġok mme Zisasiyaġ ekti nembraġaneyet zeme kopme pigok diindoye, “An ekġen, neġ penaġ sukwep zema nâit. Imbi kwambet bekopsat kapiyaġ mânep pelewen bep keyaġ an imbi sambe notnaġaġ tewalaġ beyo bee sebemindein. ⁴ Am mânep milawatmak notnaġ

ekņenaņ mânewin omba penaņ tatindainangut butnaņ bugan timti kot pelewen time towelep. Yaņgut imbi kwambet bekopsat keyaņ mânepmaņ bugan elak kopeme pelewen towepme delaņ zein. Mkaņanen daenen butnaņ ņen ewe ku tasain, yek penaņ.”

Zisasiyaņ Zelusalem sesewat mka beke kumasekbep keyet zapațnaņ diindoye
(Matiyu 24:1-2; Mak 13:1-2)

⁵ Âpme Zisasmak nembraņane ekņenaņ sesewat mka temanengatnaņ toti mepmambe nembraņane notnaņaņ sesewat mka temaņgalen nanzaņ temaņ kwetetepmaņ ma am Kawawaņgat taolet mânep temaņ bewien keyelen miak miakņaņ dolakņaņ penaņ ke ektemtem mti zewien.
⁶ Ekņenaņ kekok zeme Zisasiyaņ diindoye, “In kwitnaņ kwitnaņ ekti zeip ke kan ņengat kasa kuku ekņenaņ kumasekme nanzaņ keyaņ mundumin katipemti lala bubuk totemebep.”

Sisipeņpeņ sokbewe keyet Zisasiyaņ zemkawaņ beye
(Matiyu 24:3-14; Mak 13:3-13)

⁷ Egaņ kekok zeme ekņenaņ kapigok zewien, “An zikat indanda, zenagen ke pe zukņaņ sokbewe? Ma kwilekiyaņ mkawaņ beme kan keyaņ kwasâpm ke nâwanup?”

⁸ Ekņenaņ kekok zeme Zisasiyaņ zeye, “An sambeyaņ nâlen kwilen koti, ‘Neņ Kilais!’ zewep ma, ‘Kan delaņ zenze ilak kozin.’ Kekok zeme in zelin gawepumti indamâbâpiņ. In weyaņ ekmâtâbep mneti indayunģuwepgat. ⁹ Ma in

msat temanŋ ngalalen kasa kuku an ekŋenaŋ msat temanŋ ngalalen kasa kukumak aume nâmti in keyet kiŋgagapiŋ. Enenogat kwitnaŋ kwitnaŋ keboŋ keyaŋ kukŋaŋgat sokbewe wa ke kan delan zenze yek.” ¹⁰ Kegok zemti egaŋ ewe tusum zeye, “Msat temanŋ ŋenmak msat temanŋ ŋenmak meaum kweaum mbalup. ¹¹ Ma mâkinaŋ temanŋ penaŋ kwabe ma meuyet kambaŋ sokbewe ma nukŋaŋ ekŋen keboŋ ke msat katanŋ sokbewe. Ma kwitnaŋ kwitnaŋ kiŋgagatnaŋmak sokbeme amnaŋ ke ekti kiŋgabep. Ma kululunŋ piliŋ manamaŋ sokbeme amnaŋ ekti kiŋgabep. ¹² Kan kwitnaŋ kwitnaŋ keyaŋ sokbembepiŋ mme inmagen sisipeŋpeŋ temanŋ nâgât mti mimindawep ma in notnaŋ an damuŋ ekŋengat zikalinan sesewat mkaen indatim mepme ekŋenaŋ zem indomti mka katikŋaŋ indewep. Ma in notnaŋ msalinanŋgalen amobotnaŋ temanŋ ma amobotnaŋ egat kandaŋan matalip ekŋengat zikalinan zemindowep. Nennmak matusuip keyepm nukŋaŋ kekok inmagen sokbewe. ¹³ In kekok mbewen set katnaŋ dolakŋaŋ Kawawaŋgalen zezapatnaŋ zemkawaŋ bambeyelen sokbewe. ¹⁴ In zelen ewe mebepiŋ tati, ‘Zet zigok zewanup,’ keyet yayaŋ mti nâmnukŋaŋ mimipiŋ ¹⁵ enenogat nen zet zenzeyelen nânâ dolakŋaŋ indama zet zenzeyeen kanen kasaŋine ekŋenaŋ in ku mtotindewep. ¹⁶ Ma notnaŋ in mambiwin ma noline ma sip butnaŋ ekŋenaŋ msalinanŋgalen amobotnaŋ ekŋengat belinan beme mka katikŋaŋ indewep. Ma in notnaŋ indome gakiwep. ¹⁷ Ma in neŋ napmât maip keyepm am sambeyaŋ ingat

sekaŋaŋ nâmindewep. ¹⁸ Yangut neŋ indikdamuŋ mbap keyepm an ŋenaŋ ku indowe ma kegogak ŋokzuwin ŋen ku towembe. ¹⁹ In kegok mimindame in nâmkinpepeen kaliŋaŋ tabewen in mama kanzizit ke ŋep tiwep.”

Zelusalem mka temaŋ walebe keyet Zisasiyaŋ zemkawaŋ beye

(Matiyu 24:15-21; Mak 13:14-19)

²⁰ Âpme Zisasiyaŋ kapigok tusum zeye, “In ekme kan kasa kuku an ekŋenaŋ Zelusalem mka temaŋ kot bembuluŋme in nâwep, ‘Oweŋ, walelelak sokŋan sokbesâpm,’ ke otnâwep. ²¹ Kegok sokbween am Zudia msalen talip ekŋenaŋ kunzuŋti kalaŋ dukŋan mowebeŋ. Ma am ŋenaŋ mka temaŋ keŋan tapmambe egaŋ ke pemti pem ŋen mebe. Ma am ŋenaŋ mka temaŋ ganzenan talip ekŋenaŋ mka temaŋ keŋan ku mobep. ²² Kan keyet Kawawaŋaŋ Zuda am yominanŋat dopmaŋ bekaŋaŋ penaŋ indawe. Ke Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen meluwaŋ kumpepeŋaŋ keyet katnaŋ sokbewe. ²³ Keyaŋ sokbween imbi keŋmak ma imbi nempa okakŋaŋmak kan keyet ekŋenaŋ kunzunzuŋat nâmnukŋaŋ penaŋ mme ekŋenmagen kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋ penaŋ sokbewe. Enenogat nukŋaŋ temaŋ penaŋ msalen kapi sokbewe ma Kawawaŋaŋ Zuda am ekŋen kemagen ŋenzinziŋ penaŋ nâmba. ²⁴ Ma am notnaŋ kasaŋineyaŋ wanamaŋ indaŋme gakiwep ma notnaŋ msat beŋan beŋan indatim mepme keŋ titi mulup kaliŋaŋ mbep. Ma am Zuda maŋge ku sokbembenaŋ ekŋenaŋ Zelusalem mka temaŋ keŋan

timkwati kwitnaŋ kwitnaŋ kumasekti kegok mme ekŋengalen kan delaŋ zeme peme tabe.”

*Angat Nemunaŋaŋ kokotnaŋgalen kan
(Matiyu 24:29-31; Mak 13:24-27)*

²⁵ Âpme Zisasiyaŋ zet ewe kapigok tusum zeye, “Kan keyet piliŋ mamanan aŋ sepem igak igak kasup ma eyoŋga ma wenzim ekŋenmagen sokbewe. Ma am msat sambe kataŋ ekŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ke sokbeme kandadat mulup mbep ma nembu temaŋ kwisakŋaŋ ma nembu manaŋ temaŋ takutume kwisakŋaŋ nomti kiŋgagat omba penaŋ mbep. ²⁶ Ma wenzim ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ekŋen keyaŋ mundumin matokwaliwen puluk pilik pemti mundum belakŋan tokwabep keyepm am sambeyaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sokbesâpm keyet nâmti kiŋgagat omba penaŋ aikbep. ²⁷ Kegok sokbeme Angat Nemunaŋaŋ neŋ zanza palen winde temaŋmak ma saŋga soŋga busatnaŋ temaŋ keŋan kopma nikbep. ²⁸ Âpme kan keyaŋ yaŋbemti sokbeween in den-daŋ tati zikalin kululuŋen ekme mobe enenogat Kawawaŋaŋ in indatitiyelen kan ilak bududuk bein. Kegok otnâwep.”

*Tep balam balamegeset nânâ aiikgalen
(Matiyu 24:32-35; Mak 13:28-31)*

²⁹ Âpme Zisasiyaŋ bemzenze zet ŋen kapigok zeye, “In balam balam tep ekŋengat otnâit. ³⁰ Kan tep balam balam katnaŋ yaŋbemti kwapme manzeip, ‘O, ilak mtete yaŋbesâpm’. ³¹ Sakam

tep katnaŋ kwabe kegogak kwitnaŋ kwitnaŋ manamaŋ ekŋen keyaŋ sokbeme nâwep, 'Ilak Kilaŋiyelen zemâtâtât katnan mama kanaŋ sokŋan bein,' otnâwep.

³² Neŋ penaŋ sukwep diindoma nâit am alak talip kapi ilindiŋ ku gakimâpme kwilekiki sambe kapi sokbesâpm. ³³ Âpme msat ma kululuŋ asekmalut delaŋ zesâpm yaŋgut nâlen zetn delaŋ zenzeŋepiŋ matapmambe.”

Kan delaŋ zenze sakwep kosâpm keyepm weyaŋ ekmâtâbep

(Matiyu 24:34-51; Mak 13:30-37)

³⁴ Âpme Zisasiyaŋ zet ewe tusum zeye, “Weyaŋ ekmâtâbep! Mneti in amandanda ma tu kaliŋaŋ ma segalen kwitnaŋ kwitnaŋgat ŋoktikŋin temaŋ ekŋen keyet nâmkatik bemti tapmne peme kan delaŋ zenze sakwep kobeyet weyaŋ eksemi mambe. ³⁵ Ke sakamaŋ lelembeyaŋ kwap sakwep makuin keboŋ msat sambe am ekŋenmagen sokbewe. ³⁶ In weyaŋ ekmâtâti Kawawaŋgat dundupeŋ tapme winde indame kwitnaŋ kwitnaŋ nukŋaŋ keyaŋ inmagen gwaŋkumepme in windebeŋ tabep. In kegok mbewen Angat Nemuŋaŋ nâgât zikatnan ŋep tabep.”

³⁷ Âpme kasupgat Zisasiyaŋ Zelusalem mka temanen tati egaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ sesewat mka temaŋ keŋan am mamzikat indamtan. Egaŋ kegok tapmme tambume egaŋ Olip Kalaŋan meti mawemtan. ³⁸ Kegok mamme msat msame am sambeyaŋ sesewat mka teman tambuŋan penaŋ Zisasiyaŋ

Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penan
mkawaŋ beme nânâyelen makotemien.

22

*Zudasiyaŋ amobotnaŋ ekŋenmagen Zisas
zemkukuyet zetik mge*

(Matiyu 26:1-16; Mak 14:1-11; Zân 11:45-53)

¹ Âpme Nupmamaŋ Yispiŋ Niniyelen Kendo kwitnaŋ ŋen Anŋalaŋ Kendo sokŋan sokbeye. ² Ke sokbeme sâpe sâpe bumbuyelen an ŋeŋaŋ ma zii zet zikat indanda an ekŋenaŋ Zisas kume gakikiyet nâwien. Yaŋgut amnaŋ ndoseip nâmti kiŋgati Zisas kukuyelen setgat timabien.

³ Kegok tapmme Zuda kwitnaŋ ŋen Iskaliot Sadaŋaŋ egat keŋan towege. Ek Zisasiyet nembaŋane 12 ekŋenmagengatnaŋ. ⁴ Kegok sokbeme egaŋ sâpe sâpe bumbuyelen an ŋeŋaŋ ma sese-wat mka temaŋgalen tipdakutum ekŋengalen amobotnaŋ ekŋenmak met Zisas set katnaŋ zigoset atamti ekŋengat belinan bembeyelen zemâtâtindaye. ⁵ Kegok zeme amobotnaŋ ekŋen keyaŋ egalen zetnaŋgat oloŋen penaŋ mti ek mânewaŋ kwititiyelen zetik mbien. ⁶ Kegok mme Zudas egaŋ ekŋengalen zetik keyet ŋep zeye. Ŋep zemti egaŋ Zisas set ŋen aikti ekŋengat belinan bembeyet kan amnaŋ ku mambembuluŋtemien keyet nâye.

*Zisasiyaŋ tu meu Anŋalalaŋ Kendoyet
weyaŋgat zemindeme weyaŋbien*

(Matiyu 26:17-25; Mak 14:12-21; Zân 13:21-30)

⁷ Âpme Nupmaman Yispiñ Niniyelen Kendo keyañ sokbeme kan keyet sipsip nembañan kumbumti nupmaman yispiñ kemak niniyelen kwitnanñ Angalanñ Kendo keyañ sokbeye. ⁸ Ke sokbeme Zisasiyanñ Pita ma Zân egelañ met weyayanñ mulup mimiyeleñ zemâtâtidaye ke kapigok, “It meti Angalanñ Kendo meu nintasenupgat weyanñ mulup mselup.”

⁹ Egañ kegek zeme nembañane egelañ yañkwesiwun, “Wae, Amobotnanñ, nit tu meu pe mka deset weyañselup?”

¹⁰ Egañ kegek yañkwesimalut Zisasiyanñ diidoye, “It nâit, it mka temanñ keñañ moweseluwen an ñen menzim temanñ tumak keyañ idaiksem. Idaikme it ek mâti mka egañ mepme keyegak mât moweselup. ¹¹ Ke moti mka toñañgat kapigok dunduselup, ‘An zikat indandayanñ gâgât yañkwesip: Mka keñañ nembanne Angalanñ Kendoyelen tu meu nsenup ke deset tazin?’ Kegen zeselup. ¹² It kegek zemalut egañ mka tedukñañ mot zikat idasem. Keyet keñañ mundum totatat ma menzim pelep ma meu bumbu mundumanñ ma kwitnanñ kwitnanñ notnanñ keyet keñañ tapme it tu meu weyeyanñ mulup mselup. It nâlup?”

¹³ Zemideme egelañ meti kwitnanñ kwitnanñ Zisasiyanñ zemideye keyet katanñ sokbeme egelañ Angalanñ Kendoyelen tu meu weyanñbun.

*Zisasiyanñ nembañane tambuñalem indaye
(Matiyu 26:20-30; Mak 14:17-26; 1 Kolin 11:23-25)*

14 Âpme tambunalem niniyelen kan sokbeme Zisas ma nembanane ekņenan mundum totatalen totabien. 15 Ke totati egaņ ekņengat diindoye, “Neņ Anġalalaņ Kendo kapiyelen tu meu inmak niniyelen eweņan baenen nâmtikņan penan mban ya alak tatnup bangat an notnaņan sindem omba penan naseip! 16 Neņ diindoma nâit, neņ Anġalaņ Kendoyelen meu ewe sek ņen ku nimbap yaņ maneti am yomengatnaņ timkwat indema nâmkņepepe aikme mulup keyaņ delaņ zeme kan keyet kululuņen gwaen tu meu ke nsakwep nimbanup.”

17 Egaņ ke zemti okop wain tumak mti Kawawaņgat wisikņ zemti ekņengat zeye, “In kapi mti ilinak nit.” 18 Kegok zemti zeye, “Neņ penan sukwep zema nâit, neņ wain tu ke ninipiņ maneti bangat Kawawaņgalen zemâtâtâtâtgat katnaņ mama kululuņen gwaen tati wain alakņan ke nsakwep nbanup.”

19 Sakam kegogak egaņ nupmanaņ ņen mti Kawawaņgat wisikņ zemutumti nembanane indamti zeye, “In mti nit. Kapi nanangat sek sesumbannok ke ingat indayap. Ke ingat indama nimti nâgât otnânâyelen nâmti indayap.” 20 Kan ekņenan tu meu nim delaņ zeme sakam kegogak okop ikņan ke mti zeye, “Okop wain tumak kapi tususu alakņan inmak Kawawaņmak. Sipmnaņ tusum indeyap. Sipm tewen nâme sipmnaņ tobe ke in yominaņgatnaņ indatim kwakwagat nâmti kegok mbap.

21 Yanġut, nembanne, in egit! An ņenaņ zemnowe ke ninmak meu nini munduman kapi

totazin! ²² Angat Nemunaj neŋ Kawawanaj zemâtâtâtnaŋ set katnaŋ ke mâti gakiwap. Yanjut an neŋ zem noseŋ an kemagen bekanaj penaŋ sokbewe!”

²³ Zisasiyan kekok zeme nembraŋane ekneŋan ilinak zenâ zenâ mti zewien, “An ekneŋ, an pe kwiyan kogok mbe?” Kekok zewien.

*An kwiyan amobotnaŋ bein?
(Matiyu 20:25-28; Mak 10:42-45)*

²⁴ Âpme Zisasiyet nembraŋane ekneŋan ilinak an kwiyan mobotnaŋ bein zemti zet mmot mtot mti mdândâwien. ²⁵ Kekok tapmme Zisasiyan nâmti diindoye, “Msalengalen amobotnaŋ ekneŋ amnjin indikdamuŋ mimiyelen winde taindain. Ma an damuŋ ekneŋ amnaŋ, ‘Amgalen noline,’ kwilin makuip. ²⁶ Yanjut inmagen keboŋ keyaŋ ku sokbewe. Yek penaŋ. Âpme naman ingat tunguwinan amobotnaŋ an kwiyan tabeen iknaŋgat seknaŋ mtoti am kwilinpŋ ekneŋgat kandaŋinan mambe. ²⁷ An kwi ek amobotnaŋ? An mundum totatalen totati meu tatnin ke ma meu menzimen taseŋzin an ke? Ke penaŋ, an mundum totatalen totati meu tatn an ke amobotnaŋ. Yanjut neŋ kekok ingalen amobotnaŋin neŋ nanangat sekŋ mtoti tapmamti taindamukuleŋ miyap.

²⁸ Âpme kan nukraŋ sepem igak igak neŋmagen sokbeyeen in neŋ ku katinewien. ²⁹ Bipm kululuŋen egaŋ am indikdamuŋ mimiyelen zetik mneyeyepm ma neŋ kekok in indazetik mimindeyap ³⁰ in neŋmak kululuŋen gwaen mundum totatalen totati tu meu nsakwep

nimbanup ma in mundum elimayakñanmak keyet dukñan totati Israeal am manje 12 indikdamun mbep.”

Pitayan Zisas bamkumpewe keyelen Zisasiyan zemkawan beye

(Matiyu 26:31-35; Mak 14:27-31; Zân 13:36-38)

³¹ Âpme Zisasiyan ewe tusum zeye, “Saimon, Saimon, geñ nâmbak, Sadañan ingalen nâmkinpepenin mimindikme mkatikñan bep ma tuwat tuwat talip keyelen Kawawanñan nâmpap.

³² Yanjut Saimon, neñ Kawawanñan gapmukulem mme nâmkinpependañ kaliñan tatagalen dunduya. Ya geñ yomdi ke nâmkawan bewanigen kenđi gilik zeme nâlen zetn tapmâtigulak no-dine neñ manamâtmaip ekñengalen nâmkinpepe bandim mimindewanik.”

³³ Egañ kekok zeme Pitayan kapigok dunduye, “Amobotnañ, neñ geñmak mka kaliñan meti geñmak gakikiyelen weyeyan mulup miyap!”

³⁴ Egañ kekok zeme Zisasiyan dunduye, “Pita, neñ gâgât zema nâmbak, alak tambuyet sakokolok apmañ kwitnañ kukupin mme geñ nâgât sek tuk zemkandasenik.”

Kan nukñan pupuyelen sokbesâpm

³⁵ Âpme Zisas nembananeyet kapigok diindoye, “Neñ indema msat notnañ Kawawanñan zeza-pat dolakñan mkawan bembeyelen mebien kan keyet in mânep eleñan ma ele milawat wawat ma set wewet ke ku ti mebien kan keyet in kwitnañ kwitnañ notnañgat olalat mbien ma yek?”

Egañ kekok indayañkwesime ekñenañ zewien, “Yek penañ, ku olabenn.”

³⁶ Ekñenañ kekok zeme Zisasiyañ zeye, “Yañgut alak an mânep elenañmak ma ele milawat wawat ke tiseip. Ma an ñen wanam teepmañañ yek egañ kâlâp tâgâyelen munduñ main ke beme kwitime wanamañ teepmañ kwitiwe. ³⁷ Ma neñ diindoma nâit: Kawawañgalen zezapat itnañañ kapigok zenzeñañ, ‘Ek zelen zem kuwep sakam aindondo am ma an kambutiti ekñen maindeipnok!’ Âpme kwitnañ kwitnañ sambe golañ zenze an ekñenañ nâgât kukuñañ ke sosok sokbemkawañ tabein.”

³⁸ Egañ kekok zeme ekñenañ zewien, “Amobotnañ, ndikbak, nin wanam zut tatndain.”

Zeme egañ zeye, “Neñ wanam kwititiyet zeya ewan wanam penañ kwititiyet ku zeya. Nukñañ bam sokbesâpm keyet amnañ zigok weyeen mulup mimiyet nâmti zeya. Keyet wanamgat zapat ñen ewe zenzepiñ. Ele, metne.”

*Zisasiyañ Olip Kalañan dundundu mulup mge
(Matiyu 26:36-46; Mak 14:32-42; Zân 18:1)*

³⁹ Âpme Zisasiyañ mka temañ ke pemti Olip Kalañan mametan kekok mepme nembrañane ekñenañ mâti mebien. ⁴⁰ Ke meti ekñenañ ke patañ zemti egañ ekñengat zeye, “In kapi tati tadundumaseip mneti Sadañañ ingat yañjin mimindikme toweseipgat.”

⁴¹ Kekok zemindemti ekñen katim indemti anañ nanzañ mapemezín keyet katan metati pedondomti kapigok dunduye, ⁴² “Bien, gitañgat nânâyet nâlen nukñañ kapi mâtâpesenik. Yañgut geñ nâlen nânân mâbâpiñ; geñ gitañgat nânândi

mâsenik.” ⁴³ Kegok tadundume Kawawangalen enselan kululuŋengatnaŋ ek winde sasayelen koge. ⁴⁴ Kegok sokbeme Zisasiyaŋ gakikiyelen kan bududuk sokbeye keyepm nâmnukŋaŋ mti ewe tusum omba windenŋaŋbeŋ penaŋ dunduye ma pusinaŋaŋ sekŋanengatnaŋ sakam sipnok petak petak msalen toge.

⁴⁵ Nembraŋaneyan kwitnaŋ kwitnaŋ sokbesâpm keyet nâmnukŋaŋ penaŋ mti ma tambu tetak takwabiengapm melugaŋ indome wem kopa bewien. Egaŋ dundu delaŋ zemti dendaŋ wati nembraŋemagen meti indikme tawemambien. ⁴⁶ Indabutemti ekŋengat zeye, “In meluk wewepiŋ. Kaik watati dundundu mulup mit. Mneti amnaŋ koti ingat nâmkijpepeŋinaŋgat yaŋaŋ mimindikseipgat.”

*Zudasian Zisas kasayet belinan beye
(Matiyu 26:47-56; Mak 14:43-50; Zân 18:3-11)*

⁴⁷ Zisasiyaŋ zet ewe tusumti tazeme an maŋge temaŋaŋ kobien. Âpme ekŋenmagengatnaŋ an Zudas ek Zisasiyet nembraŋane 12 ekŋenmagengatnaŋ egaŋ kukŋaŋgat indatim koti Zisasmagen mebien. ⁴⁸ Ke kopme Zisasiyaŋ yaŋkweŋsiye, “Zudas, geŋ nuknuk mnesenik keyan mkawaŋ beinen Angat Nemuŋaŋ neŋ amgat belinan nesenik, ma?”

⁴⁹ Âpme Zisasiyet nembraŋane ekŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sokbesâpm ke ek kawaŋ bemti egat zewien, “Amobotnaŋ, geŋ nâmndemane nin wanamaŋ ekŋen indaŋsenup?” ⁵⁰ Kegok zemti ekŋenmagengatnaŋ ŋenaŋ sâpe sâpe bumbu an

ņeņaņ egalen mulup an ñen wanamaņ wakaņaņ penaset sâmpeme enzaņ galaņ galaņ mge.

⁵¹ Kegok sokbeme Zisasiyaņ ekti zeye, “Muluwaņ bekaņa ke katipe!” Kegok zemti an keyet wakaņaņ anzam tage ke taņgume ñep beye.

⁵² Kegok sokbeme sâpe sâpe bumbu an ñeņaņ ma sesewat mka temaņgalaņ an dakutum ma sesewat mka temaņgalaņ an damaņ ekņaņa Zisas atasâgât kobien ekņa keyet zeye, “In wanam ñilikņa ma wenzomak natatayelen kolo keyaņgut neņ an kambu tititoņ yek. ⁵³ Neņ inmak kasup kataņ Kawawaņgalaņ sesewat mka temaņ keņa matatema ke in ku natawien. Ya alak ingalaņ kan neņ natatayelen beme Sadaņa mulup bekaņa mamnen sosok sokbein.”

Pitayaņ Zisas yaņpeye

(Matiyu 26:57-58; Mak 14:53-54, 66-72; Zân 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Zisasiyaņ kekok zeme ekņaņa atamti tetimet sâpe sâpe bumbu an ekņağalaņ an ñeņaņ egalen mka keņa wapmobien. Âpme Pitayaņ igak bam sukwep takopmaņge. ⁵⁵ Ke koti ekme an notaņa zet nânâ mka tuņgupman tep mmenzime totatmambienena Pitayaņ kot ekņağalaņ totage. ⁵⁶ Ke kototapme mulup imbi ñeņa tewen ke totapme ekti weyaņ zikat memuņ ektati zeye, “An kapi kekok Zisasmak mamtan!”

⁵⁷ Imbiyaņ kekok zeme Pitayaņ yaņti zeye, “Imbi nânik, neņ an ke ku nâmpeya!”

⁵⁸ Ya belaknik ke tati an ñeņa Pita weyaņ ekmâtâti zeye, “Geņ kekok Zisasiyelen maņgeen mamaņik!”

Kegok zeyeyanğut Pitayanğ ewe yanğti zeye, “Notn, geğ zenigen ke penanğ sukwep an ke neğ ku nâyap!”

⁵⁹ Ke tapmâti aua kwep keğok delanğ zeme an ñenanğ ekti zet windenğanğbenğ yanğkwesimti zeye, “Kapi penanğ, an kapi keğogak Zisasmak tapme ekban ma ek keğogak Galili msalengatnanğ!”

⁶⁰ Kegok zeme Pitayanğ zeye, “Notn nânik, geğ an zenigen ke neğ ku nâmâtâlap!”

Eganğ keğok tazeme keyegak sakokolok apmanğanğ kwitnanğ kuye. ⁶¹ Kegok kume Amobotnanğanğ gilik zemti Pita eksem tage. Amobotnanğanğ keğok mme Pitayanğ egalen zet ewenğanğ dunduye ke nâmkawanğ beyeen kapigok, “Geğ alak sakokolok apmanğ kwitnanğ kukupinğ tapme geğ nâgât ku nâmpeyap sek tuk zeseniğ.” ⁶² Pitayanğ zet ñande ke otnâmği zupman kwatotï si omba penanğ suye.

Zisasiyet pep zet msamti witikbien

(Matiyu 26:67-68; Mak 14:55-65; Zân 18:19-24)

⁶³ Âpme an ekñen Zisas ekdamunğ mbien ekñen keyanğ pep zet msamti witikbien. ⁶⁴ Kegok mti sanğum pañanğanğ zikatnanğ kwaik pemi yanğkwesiwien, “Geğ golanğ zenze an manzenikgat an kwiyanğ goin geğ ke zemanè nâne!” ⁶⁵ Kegok msamti zet bekananğ totot tototnanğ sambe msawien.

⁶⁶ Msat msame sesewat mka temanğalen an damunğ ma sâpe sâpe bumbuyelen an ñenanğ ma zii zet zikat indanda ekñenanğ Zisas wati an damunğ sambeyanğ ondekbienen ke aik meti yanğkwesiwien, ⁶⁷ “Geğ zema nâne, geğ Kilais,

Kawawaŋ an ikŋaŋ ombemgeŋgeŋaŋ ma an kwi?”

Kegok yaŋkwesime egaŋ diindoye, “Neŋ keyet yaŋaŋ ingat zesap beme in ku nâmkinjeseip. ⁶⁸ Ma neŋ yaŋkwesisi ŋen indayaŋkwesisap beme in keyet yaŋaŋ ku dinoseip. ⁶⁹ Yaŋgut kwitnaŋ kwitnaŋ sokbesâpm kapiyet bamen Angat Nemuŋaŋ neŋ mundum bet penaset Kawawaŋaŋ an ikŋaŋmak tatagalen nâme matazin mundum ke windeyelen mundum ke nename totabap.”

⁷⁰ Egaŋ kekok zeme ekŋen sambeyaŋ yaŋkwesiwien, “Keyepm geŋ Kawawaŋgat Nemuŋaŋ, ma?”

Ekŋenaŋ kekok yaŋkwesime egaŋ diindoye, “Ilin zemkawaŋ bep kelak neŋ kapimak.”

⁷¹ Egaŋ kekok zeme ekŋenaŋ zewien, “Nin yegak zetnaŋ zem kukuyelen kelak nâmâtâtnup keyepm an ŋen egalen zet bandim mimiyeleŋ ku aiksenup.”

23

*Zisas amobotnaŋ kwitnaŋ Pailletmagen teti me-
bien*

(Matiyu 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Zân 18:28-38)

¹ Âpme amobotnaŋ sambe ekŋenaŋ zet ŋande ke nâmwati Zisas aikti amobotnaŋ Pailletmagen mebien. ² Ke metati egat zet dâsuki ekŋenaŋ Pailletgat zikatnan ombem zewien, “An kapiyaŋ ningalen amm ekŋengat amobotnaŋ Sisamagen mânep takis ku kwititiyeleŋ zemkulumindeye ma egaŋ ikŋaŋgat ‘Amobotnaŋ Kilais’ zeye.”

³ Ekņenanġ keġok zeme amobotnaġ Pailelaġ Zisasiyet yaņkwesiye, “Geņ Zuda maņġeyelen Amobotnaġ ma?”

Zeme Zisasiyaġ egalen zet dopmaġ gilik zeye, “Giti ke zenik kemak.”

⁴ Keġok zeme amobotnaġ Pailelaġ sâpe sâpe bumbuyelen an ŋeņaġ ma am maņġe tabien ekņengat zeye, “Neņ an kapi zem kukuyelen zet dolakņaġ penañ ŋen ku aigap.”

⁵ Egaġ keġok zeme ekņenanġ zet omba moti zewien, “An kapiyaġ Galili msat kataġ yaņbemti am keņin mwapme gapmanmak kasa kukuyelen zempeme Zelusalem mka teman zemkwezın. Ma Zudia msalen kataġ sakam keġogak tasokbein.”

Zisas amobotnaġ kwitnaġ Elotmagen teti mebien

⁶ Âpme amobotnaġ Pailelaġ zet ke nâmti am ekņen indayaņkwesiye, “An kapi Galili msalengatnaġ, ma?” ⁷ Egaġ otnâyeen Galili msat ke amobotnaġ Elolaġ maekdamuġ min nâmti Zisas peme amobotnaġ Elotmagen teti mebien. Elolaġ kan keyet Zelusalem mka temanen kotage. ⁸ Ya Zisas amobotnaġ Elotmagen tetimebien kan teepmaġ Elolaġ Zisasiyelen zet zapat sambe ke nâmti ek eegalen maotnâmtan keyepm Zisas eegalen oloņen penañ mge. Egaġ otnâyeyen Zisas egaġ menok ŋen mme eegalen nâye. ⁹ Keyepmti amobotnaġ Elolaġ Zisas yaņkwesisi omba penañ yaņkwesiye yaņgut Zisasiyaġ egalen zet dopmaġ ŋen ku zeye. ¹⁰ Keġok sokbeme sâpe sâpe bumbuyelen an ŋeņaġ ma

zii zet zikat indanda ekñenañ amobotnañ Elotmagen sokñañ koti Zisas zemkukuyelen zet windenañbeñ zewien. ¹¹ Kegok zeme amobotnañ Elot ma egalen an kasa kuku ekñenañ Zisas pep zet msamti zet mtopepe zet zemti kâlâp teepmañ dolakñañ penañ same mundumge sepem amobotnañ ekñenañ mamunduñip kebon mundumpemti tetimti amobotnañ Pailletmagen gilik ze mebien. ¹² Tipman baenen amobotnañ Elotmak amobotnañ Paillet egetmagen kasa kasa takwage ya kan keyet egelañ notn notn pembeñañ mbun.

*Paillelañ Zisas gakikiyelen zemdelañ zeye
(Matiyu 27:15-26; Mak 15:6-15; Zân 18:39-19:16)*

¹³ Ke aikti kopme amobotnañ Paillelañ sâpe sâpe bumbuyelen an ñeñañ ma sesewat mka temañgalen an damuñ ma an imbi sambe zeme ondekme ¹⁴ kapigok indayañkwesiye, “In an kapiyañ animbi keñin tapm yuñgun kegok zemti in neñmagen aiikolo yañgut neñ ingat zikalinan an kapiyet yañañ mim egeyañ egalen bekañañ mimiñañ in zem kuyoyen ke ñen ku aigap. ¹⁵ Ma kegogak amobotnañ Elolañ egalen bekañañ mimiñañ ku aikti peme ninmagen kozin. Ma an kapi nin kumann gakikiyelen bekañañ mimiñañ ñen ku mge. ¹⁶ Keyepmti neñ zema kasa kuku an ekñenañ witikme belak zem pema mesem.”

¹⁷ [Âpme Anğalalañ Kendoyet katañ amobotnañ Paillelañ an kwep Zuda ekñenmagengatnañ mka katikñañ tatatnañ ekñen manzemindeme belak kwawetemien.]

18-19 Âpme an nenan kwitnan Balabas ek am kenin walapme Loma gapmanmak an kasa kasa Zelusalem mka teman ke mti an nen kume gakime mka katiknan pewien. Pailelan Zisas peme belak mebegalen nâm zemenjut an imbi sambayan kwizet kumti zewien, “Kume gakik. Balabas belak peme mesem!”

20 Âpme amobotnan Pailelan Zisas belak peme mesât nâmti am eknjengat yan kwesisi kwizet pale-set kuye. 21 Kegok kuye yangut eknenan kwizet dopman kapigok kuwien, “Tewen kume gakik! Tewen kume gakik!” kwizet kegok kuwien.

22 Kegok kume egan sek nen ewe indayan kwesime sek tuk beme kapigok zeye, “An kapiyan kwileki myunguye? Nen egan gakisem kapiyelen myungununan nen ku aigap! Keyepm witikti belak pemann mesem.”

23 Egan kegok zeyeyangut eknenan kwizet ewe giŋgiŋ kumti Zisas tewen kume gakikiyelen zewien. Kwizet kegok takume amobotnan Pailelan zelin gawepumti 24 eknenan nâwienen keyet katan Zisas zemdelaŋ zempaye. 25 Pailelan kegok mti an eknenan belak mka katiknan kwaselen peme kwawewegalen an ke wekume belak zem-peme kwawege. An ke gapmanmak kasa kasa mti an nen kume gakime mka katiknan pewien. Kegok mti Zisas eknjengat belinan beme eknenan ilin nâwien keyet katan mbien.

Zisas tewen kume gakiye

(Matiyu 27:32-44; Mak 15:21-32; Zân 19:17-27)

26 Âpme eknenan kegok mti Zisasiyan gakikinangalen tepman iknan pume mepmambe

an ñen kwitnañ Saimon Silini msalengatnañ an ke Zelusalem mka temañ keyelen kimbat zupman tapmange ya egañ Zelusalem kimbat keñan mowepme kasa kuku an ekñenañ aikti apitilime Zisasiyelen gakikiñangalen tep ke pumti Zisasiyet bamanen mege.

²⁷ Ekñenañ kekok mme an imbi sambeyañ Zisas mâbien ekñengat tunguwinangatnañ imbi notnañ si zesum zesum egat tapm mepmambien. ²⁸ Ekñenañ kekok tapm mepme Zisasiyañ gilik zem indikti zeye, “Zelusalem imbi, nâgât susupin! Neñ nâyawen dolakñañ ilinangat ma nembajineyet suit. ²⁹ Enenogat kan nukñañ temañañ sokbeme amnañ zewep, ‘Imbi ekñen nembajinpin ma imbi nempa okak ku maambelip ma imbi nempa okak nam ku maindap ekñen keyañ oloñen penañ mbep.’ ³⁰ Ma kan keyegak amnañ kiñgati

‘Kalañgat pigok zewep, “In epeemti ndakwatait!” ma sepem kekokak kalañ isikñañgat zewep, “Nin angalañ nde!” zewep!’
(*Aizaya 2:19-20*)

³¹ Âpme an yomepin ekmagen kwitnañ kwitnañ bekanañ ekmagen sokbein beme am yomton ekñenmagen bekanañ penañ sokbewe!”

³² Ma keyegak kasa kuku ekñenañ an zut idatim mebien. An zut ke an kambu titi ya Zisasmak idome gakikiyelen idati mebien. ³³ Ke meti kalañ kwitnañ Nokanziñ Kalañ ke patañ zemti Zisas tewen kumasasok pemti mwat onzempewien. Ma Zisas betnañ penaset ma alomset an kambu titi zut ke tewen gakikiyelen idewien.

³⁴ Ekñenañ kekok mme Zisasiyañ zeye, “Bien, ekñenañ kwitnañ kwitnañ tapmip ke ku nâmâtâlîp keyepm ekñengat yomin katipe!” Egañ kekok zeme kasa kuku an ñeñañinañ sâk melakanduñañ nanzañ bet guluk gilik mti kwiyañ penañ tistem ke nâmti mbien. ³⁵ Kegok sokbeme an imbi sambeyañ dendañ tati taekme keyegak Zuda ekñengalen amobotnañ ekñenañ Zisasiyet pep zet msamti zewien, “Egañ am notnañ maindamukulem mimindein ya ek Kilais, Kawawañañ ikñañ ombempepeñañ beme ikñañgat sekñañ ñep mukulem mpesem!”

³⁶ Sakam kekok kasa kuku an ekñenañ msamti ekmagen sokñañ koti wain tosañañ isikñañ ke same niniyelen ke nâmti mbien. ³⁷ Kegok mti zewien, “Geñ Zuda amgalen Amobotnañ beme gitañgat sekdi mukulem mi!”

³⁸ Âpme meluwañ ñen kapigok kumpewien,
 “AN KAPI ZUDA AM EKNËNGALEN
 AMOBOTNAÑ.”

³⁹ Kegok sokbeme an kambu titi zut egetma-gengatnañ ñenañ Zisasiyet pep zet msamti zeye, “Geñ Kilais, Kawawañ an ikñañ ombemgeñgeñañ beme gitañgat sekdi mukulem mti nit kegoagak ndamukulem mi!”

⁴⁰ Ñenañ kekok zeme ñenañ zet ke nâmti ñenzinziñ msamti zeye, “Geñ Kawawañgat kiñgadik ma yek? Nin tuk kapi nsakwep gakikiyelen zemdelañ zemndeyo. ⁴¹ Nit bekañañndañgat dopmañ gakisâpmilup ke ñep yañgut an kapi ek myuñguñguñañ ñen ku tazin, yek penañ.” ⁴² An keyañ kekok zemti

Zisasiyet zeye, “Geñ Amobotnañ kobanigen nâgât nâmnewanik!”

⁴³ Egañ kekok zeme Zisasiyañ dunduye, “Neñ penañ sukwep zeyap, alak geñ neñmak kululuñen tasenik.”

Zisasiyañ gakiye

(Matiyu 27:45-56; Mak 15:33-41; Zân 19:28-30)

⁴⁴ Âpme 12 kilok kasup sutnañ bembeyelen sokñañ beme msat tambumbuyañ pesak peme tapmeti 3 kilok gasiyet beye. ⁴⁵ Kegok sokbeme sañgum temañ Zelusalem sesewat mka temañ keñañ maopem peme topmatatan ke tuñgupman edelet balalañ zemtoti butnañ butnañ beye. ⁴⁶ Kegok sokbeme Zisasiyañ kwizet temañ kumti zeye, “Bien, nâmamann gâlen belen beyap!” Kegok zemti gakiye.

⁴⁷ Kegok sokbeme kasa kukuyelen an ñeñañ egañ kwitnañ kwitnañ ke eknâmîti Kawawañgat sesewati zeye, “Penañ sukwep, an kapi an kwetetepmañ penañ!”

⁴⁸ An imbi sambe tabien ekñañañ ke ekmâtâti kembeñ penañ nâmîti mkañañan mebekobien.

⁴⁹ Âpme am Zisas egat nâmâtâbien ma imbi ekñañ Galili msalengatnañ Zisas mâkobien ekñañañ beñañik tati kwitnañ kwitnañ sokbeye ke eknâmâtâbien.

Zisas sumen mziliwien

(Matiyu 27:57-61; Mak 15:42-47; Zân 10:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Âpme an ñen kwitnañ Zosep ek Zuda ekñañgalen mka temañ kwitnañ Alimatia keyetnañ. Ek an dolakñañ ma an kwetetepmañ ma ek amobotnañ Zisas zemkuwien ekñañmagangatnañ

nen ek keyangut egañ ekñengalen nânâ Zisas kukuyelen nâmbiliwebien keyet nâmtikñañ peñañ ku mge. Egañ Kawawañ an ikñañ ombem pepeñañ koti Kawawañgalen zemâtâtât katñañ mama mamkwatan. ⁵² Keyepm egañ amobotñañ Pailetmagen meti Zisas sekñañ tewen mtoti sumen bembeyelen meti yañkwesime amobotñañ Pailelañ ñep nâmpeye. ⁵³ Ñep nâmpeme Zosewañ Zisasiyet sekñañ tewen mtoti sâk palakñañ sekñañ sumuñ pemti mti met nanzañ kapalañ enzuñ temañ kwan pepeñañ an ñen ku bembenañ keyet keñañ mmet beye. ⁵⁴ Ma kan keyet Bepmañ ma Sabat tagoñgo tatagalen sokñañ koge.

⁵⁵ Kegok sokbeme imbi ekñen Galili msalengatnan Zisasmak kobien ekñen keyañ Zosep mâti Zisas sekñañ mepme sum deset bembeyelen ma sepem zigok pewesem ke eegalen mebien. ⁵⁶ Imbi ekñen keyañ ke koekti gilik zemti mkañinan meti wet sesikñañ dolakñañ Zisas sekñañ kumpepeyelen ke met weyeyañ mulup mbien. Enenogat Sabat tagoñgo kanen mulup ñen ku mimiyelen ilinañgalen zii zelañ zemkatik bein.

24

*Zisasiyañ gakikiengatñañ wage
(Matiyu 28:1-10; Mak 16:1-8; Zân 20:1-17)*

¹ Âpme Sabat tagoñgo kan delañ zeme mseñañ Sonda tambuñan msat tapm msame imbi ekñen wet kelakñañ weyeyañ mulup mbien ekñen keyañ wet kelakñañ ke mti sumen ke kobien. ² Ekñañañ ke koti ekme nanzañ temañ sumgalen sekekek bekek pewien ke welilim peme ganzenan

metage. ³ Kegok sokbeme ek nâmti ekñenan keñan mowebien yanğut Amobotnañ Zisasiyet sekñañ ku tapme ekbien. ⁴ Ke motati nâpeme mekwapme tatnepeme keyegak an zut melakan-dunjit busatnañ temañmak keyañ ekñenmagen sokñañ kotabun. ⁵ Ekñenan ke ekti kingagalan indatime kusumti zikalinañ msalen baen ek-tatnepeme an zut keyañ kapigok zewun, “In kwilekiyet mti am gakikiñangalen mundumen pi an alik walep keyet kwilekiyet taegip? ⁶ An in eegalen kolo ke kapi ku tazin. Egañ gakikiengatnañ walep. In egañ Galili msalen inmak tati zezapat kapigok diindoye ke otnâit ke, ⁷ ‘Angat Nemuñañ neñ a yomtonñ ekñengat belen mopma tewen gwilimañ nowep. Ya kasup mulup mimi tuk keyet mamaen gilik zem wabap,’ kekok diindoye.”

⁸ An zut keyañ kekok zemalut imbi ekñen keyañ zet ñande ke otnâmti ⁹ sum katipemti mkañinan gilik zem meti kwitnañ kwitnañ eknâmbien keyet met Zisasiyelen nemba 11 ma notnañgat zezapat mimindawien. ¹⁰ Imbi ekñen zezapat nembrañane ekñengat kozewien ekñen ke kwilin Malia Makdala mkaengatnañ ma Zoana ma Malia Zemsiyet mamañ ma imbi notnañ ekñen ke. ¹¹ Kegok kozewien yanğut nembrañane ekñenan imbi ekñen keyelen zelin nâme pepesut imbi zezet beye ma ekñengat ku nâmkñepewien. ¹² [Pitayañ zet ke nâmti wawadak winde bemti sumen meti sekekegen kusum toti zikatnañan Zisasiyelen mundumanen ke egeen sañgum miak pewien ke etañañ tage. Ke ekti mkañan meti kwitnañ kwitnañ sokbeye keyet nânâ mulup temañ

mge.]

Zisasiyan am zut Emaus mka temanġalen selen idaige

(Mak 16:12-13)

¹³ Âpme kan keyet am zut Zisas mâp mamtemien egelañ Emaus mka temanġalen selen mkaen ke mebegalen tapmepmambun. Mka keyetnañ Zelusalem mka temanen ke mebegalen mael 7 kegok mametemien. ¹⁴ Egelañ ke mepmambe Zisasmagen kwitnañ kwitnañ sokbeye keyet zenâ zenâ tapmepmambun. ¹⁵ Kan egelañ zenâ zenâ tapmepmambunen keyegak Zisas ikñañ egegat tunġuwidan ke patak zemti ilinsakwep mebien. ¹⁶ Ke sokbemidame egelañ an ke ekbun yañġulak egelañ am ke Zisas ke ku eknâmâtâbun. ¹⁷ Âpme Zisasiyan idayanġwesimti zeye, “It pe kwilekiyet set teepmañ pi zenâ zenâ tapmkolup?” Egañ kegok idayanġwesime egelañ teñ kindiñ pemtati zimoselidan kemberñ sakam ekbun.

¹⁸ Egetmagengatnañ an ñen kwitnañ Kelopas egañ Zisas yañkwesiye, “Notn, geñ kwitnañ kwitnañ Zelusalem mka temanen âġânen ma tugenen da sokbeye ke geñ ku nâmâtâdik?”

¹⁹ Kegok zeme Zisasiyan zeye, “Pe kwilekiyet tazenik?”

Zeme Kelopasiyan zeye, “Nit kwitnañ kwitnañ Zisas Nasalet mkaengatnañ ekmagen sokbeyan keyet tazelup. An ke golan zenze an dolakñañ penañ. Kawawañañ ma amnañ egat dolakñañ nâmpewien enenogat egañ menok temañ sepem igak igak mge ma zetnañ

windenəŋmak zemkawan beye. ²⁰ Kegok tapmkwapme ningalen sâpe sâpe bumbu an nənən ma sesewat mka teməŋgalen an damuŋ ekŋenan Loma gapmangat belinan beme gakikiyet zemdeləŋ zempeme tewen gwilimaŋ kumasasokpeme gakiyan. ²¹ Nin otnâwenen an ke Kawawaŋaŋ Israeł am maŋge indamukulem mimiyeleŋ koge ke nâwenn! Âpme kwitnaŋ kwitnaŋ sokbeyanen keyetnaŋ kwati alak kasup mulup mimi tuk tatnuwen kapiyegak kwitnaŋ mamanamaŋ nən kegoğak sokbep. ²² Ningalen maŋgeengatnaŋ imbi notnaŋaŋ ekŋenan zet alakŋaŋ dindoyo, ‘Ekŋenan msat balaŋ zem topme topme sumen melo ²³ yaŋgut Zisas egat sekŋaŋ ku ego.’ Kegok sokbeme ekŋenan gilik zem koti zeyo, ‘Nin ensel ekmann enselaŋ kapigok dindop, “Zisas ek alik tazin,” kegoğ zep.’ ²⁴ Imbi ekŋenan kegoğ kozeme ningalen maŋgeen an notnaŋaŋ sumen ke melo ya imbi ekŋenan zeyoyen katan ekmâtâti Zisas nən ku ekti mkaen gilik zem kolo.”

²⁵ Kegok zemalut Zisasiyaŋ diidoeye, “It nɔktikŋitpiŋ, in golaŋ zenze an ekŋenan zet zewien ke in sewak sewak penaŋ manâmkiŋpeip! ²⁶ In kapigok nânâyelen Kilaıs an Kawawaŋaŋ iŋaŋ ombempepeŋaŋ ek sindem timti gakinti set katnaŋ keyaŋ mme kululuŋen meti Amobotnaŋ kwabe.” ²⁷ Zisas egaŋ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen Mosesiyelen papiaen yaŋbemti ma golaŋ zenze an ekŋenan iŋaŋŋat meluwaŋ mbien keyet zemkawan bemideye.

²⁸ Ekŋenan ke takotneti mka kosâgât nâwien

ke patan zemti Zisasiyan ewe mebegalen nok mge ²⁹ yangut egelan zemkulumpemti zewun, “Kopmane nigalen mkaen metne enenogat kasuplak towepme tambumbuyan pesak pesâpm.” Kegok zemalut Zisasiyan eget idamâti egetgalen mkaen meti tabien. ³⁰ Ke tati meu nini munduman egetmak totati Zisasiyan nupmaman mtati Kawawanğat wisikn zemti meselemti eget idame ³¹ egelan kwitnan kwitnan egetmak takoti mkawan beye ke nâmkawan bemti Zisas iknan ekmâtâbun yangut ke sokbemidamti keyegak galan zeye. ³² Kegok sokbeme egelan ilidak zenâ zenâ mti zewun, “Notn, selen daenen eğan nigat zet zapat tazemap ma Kawawanğalen zet zapat itanğan tazemkawan bemndemap kan keyet nigat kenğdan tip busat penan nâlut.”

³³ Kegok zemti keyegak wawadak Zelusalem mka temanen gilik zemebun. Ke meti Zisasiyet nemanane 11 eknenan notnan eknenmak mka kenan ondek tapmambien ke met patan zewun. ³⁴ Ke metapmalut eknenan egetgat kapigok diidowien, “Amobotnanğan gakikiengatnan wazan ke penan. Ke Saimonmagen sokbemsayan!”

³⁵ Eknenan kegok zeme egelan kwitnan kwitnan sambe selen sokbeye keyet zemkawan bewun ma nupmaman meseleme Zisas eknâmâtâbun keyet zezapat mimindawien.

*Zisasiyan nemananemagen sokbemindaye
(Matiyu 28:16-20; Mak 16:14-18; Zân 20:19-23;
Nembayelen Muluwin 1:6-8)*

³⁶ Egelan ewe kegok tusumti tazemalut Zisas iknan ekngat tunğuwinan keyegak

sokbemindamti kapigok diindoye, “Keñ sewakñañ inmak taindain.”

³⁷ Ke sokbemindame ekñenañ, “We ekñup,” zemti kinğagalan omba penañ indatiye. ³⁸ Ekñenañ kekok mme egañ diindoye, “In nâgât zemkandadapiñ ma in neñ gakikiengatnañ wapman keyet keñ zut mimipiñ! ³⁹ In nâgât setn betn gwilim zembeñañ pi egit. Neñ nenn kapimak. In nâgât sekñ timekti nâit. We ekñen sesumbañin ma kanziñinpiñ. Neñ sakam we nemboñ yek. Neñ sesumbann ma kanziñmak talap ke in egit.”

⁴⁰ [Egañ kekok zemti setnañ betnañ gwilim zembeñañ zikat indeme] ⁴¹ nâmtemtem penañ mti keñin oloñenañ pesak peye yañgut egañ ekñenmagen koti tage keyet ku nâmkiniñpewien keyepm egañ indayankwesiye, “In meu notnañ kapi taindain ma yek?” ⁴² Kekok zeme ekñenañ aᅇgala zinziñañ butnañ msame ⁴³ ekñengat zikalinan ke niñge.

⁴⁴ Egañ ke nim delañ zemti ekñengat zeye, “Kan neñ inmak takwabanen neñ ingat zezapat kapi diindowan: Mosesiyelen papiaen ma golan zenze an kwep kwep ekñengalen papiaen ma Sam papiaen nâgât meluwañ kwitnañ kwitnañ mbien ke penañ sokbein.”

⁴⁵ Ke zemti ekñengat ñoktikñin mkawañ beme zet zapat keyet yañañ nâmatâbien. ⁴⁶ Kekok mti ekñengat diindoye, “Zet zapat kapiyañ nâgât Kawawaᅇgalen Zet Itnañanen zenzeñañ: An Kilañ, Kawawañ iᅇñañ ombempepeñañ ek sindem timti kume gakime kasup mulup mimi

tuk keyet gakikiengatnaŋ wabe. ⁴⁷ Ma nâgât kwitnnanen zet ke amnaŋ mkawaŋ beme amnaŋ nâmti yomengatnan kenjin gilik zenzeyelen ma an Kawawaŋ ikŋaŋ ombempepeŋaŋ egaŋ amgalen yomin ke katikpepeyelen Zelusalem ammagengatnaŋ yaŋbem am sambe msat katan ekŋenmagen sepem kekok sokbewe. ⁴⁸ Ma in golaŋ zenze an ekŋenaŋ zet zewien ke penaŋ sokbeme in kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke eknâmbien. ⁴⁹ Âpme nenn Bienaŋ Emetak Teŋ indandayelen zetik mimindeye ke indawap. Yaŋgut in Zelusalem mka temanen kapiyegak tapme Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ winde indawe.”

Kawawaŋaŋ Zisas kululuŋen wapmoge

(Mak 16:19-20; Nembayelen Muluwin 1:9-11)

⁵⁰ Kegok zemti Zisasiyaŋ nembraŋane indatimti mka temaŋ katipemti zupman toti Betani mka ŋande isikŋaŋ ke meti ondekindemti betnaŋ ilizuzut mwati zet ŋande kapigok zeye, “Keŋ sewakŋaŋ ma Kawawaŋgalen winde inmagen taindawe.” ⁵¹ Egaŋ zet ŋande kekok tazeme zeme keyegak ekŋen katim indemti Kawawaŋaŋ kululuŋen wapmoge. ⁵² Kegok sokbeme egat zemesesewati oloŋen palen Zelusalem gilik zem mebien. ⁵³ Âpme ekŋenaŋ Zelusalem ketati mse katan Kawawaŋgalen sesewat mka temaŋ kenjan Kawawaŋgat manzemesesewatemien.

Kawawangalen Tâtâ Alakŋaŋ
The New Testament in the Nabak Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Nabak long Niugini

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nabak

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2023 from source files dated 9 Oct 2020

ea68a902-358a-5c72-82de-a583fc4809e7